mulier instituut

Ruimte voor sport in De Fryske Marren

Een vraag-aanbodanalyse naar binnensportruimte en buitensportaccommodaties (2018-2035)

Björn Schadenberg

Remco Hoekman

Ruimte voor sport in De Fryske Marren

Een vraag-aanbodanalyse naar binnensportruimte en buitensportaccommodaties (2018-2035)

in opdracht van de gemeente De Fryske Marren

met medewerking van de KNVB.

Björn Schadenberg
Remco Hoekman

© Mulier Instituut
Utrecht, november 2018

***Mulier** Instituut*
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Managementsamenvatting

In dit rapport bieden we een helder toekomstperspectief op de behoefte aan sportruimte in De Fryske Marren. We hebben hierbij aandacht voor binnen- en buitensportvoorzieningen en relateren dit aan aspecten van leefbaarheid.

Binnensport

Het aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren (vijf sporthallen, vijf sportzalen en elf gymzalen) overstijgt de normatieve behoefte aan binnensportruimte, zowel gezien vanuit de (georganiseerde) binnensport als het bewegingsonderwijs. Het aanbod in De Fryske Marren is echter vergeleken met het aanbod in de VSG-regio Fryslân en in vergelijkbare gemeenten (o.b.v. inwoneraantal en stedelijkheid) relatief laag; met name het aantal sporthallen blijft achter. De bezetting van de binnensportruimtes in De Fryske Marren is relatief hoog. Met name de bezetting van de sporthallen in de middag/avond (16:00-23:00 uur) is hoog vergeleken met de bezetting van sporthallen in vergelijkbare gemeenten.

De huurders van de binnensportruimtes in De Fryske Marren vinden dat er voldoende aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren is. Een kwart van de verenigingen geeft aan meer ruimte te gaan huren mocht het aanbod aan binnensportruimte worden vergroot. Deze (ervaren) knelpunten hebben hoofdzakelijk betrekking op de piekuren (19:00-21:00 uur) in de wintermaanden. De huurders zijn tevreden met de kwaliteit (vloeren, staat van materialen, e.d.) en functionaliteit (belijning, publieksruimte, aanwezigheid van materialen, e.d.) van deze sportruimtes.

De verwachting is dat de behoefte aan binnensportruimte vanuit de (georganiseerde) binnensport in De Fryske Marren in de toekomst (2025 en 2032) niet hoger zal zijn dan in 2018 het geval is. Vanuit het onderwijs is de verwachting dat de behoefte aan binnensportruimte nagenoeg gelijk zal blijven.

Buitensport

Op de meeste sportparken in De Fryske Marren is voldoende ruimte aanwezig voor de desbetreffende hockey-, korfbal-, tennis-, voetbal- en/of kaatsverenigingen. Alleen op sportpark De Grie in Sintjohannesga wordt een significant tekort aan voetbalcapaciteit voor VV De Wite Peal geconstateerd.

De verwachting is dat ook in de toekomst (2025 en 2035) de hockey-, korfbal-, tennis- en kaatsverenigingen voldoende capaciteit op de huidige velden/banen hebben om haar leden of teams te bedienen. Het is aan te bevelen om de ontwikkeling van voetbalverenigingen VV Balk (sportpark De Wilgen in Balk), SC Joure (sportpark Hege Simmerdyk in Joure) en VV De Wite Peal (sportpark De Grie in Sintjohannesga) te monitoren. Deze verenigingen hebben een dusdanig groeipotentieel dat de verwachting is dat de huidige veldcapaciteit niet voldoende ruimte biedt om deze groei te faciliteren (bij VV De Wite Peal wordt reeds een tekort geconstateerd).

Leefbaarheid

Sportverenigingen en de aanwezigheid van sportaccommodaties kunnen een belangrijke rol spelen in het sociaal kapitaal van bewoners en in de beoordeling van leefbaarheid van woonplaatsen met een laag inwoneraantal. De leefbaarheid van De Fryske Marren wordt beoordeeld als ‘goed’ in de Leefbarometer van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De score op de dimensie voorzieningen van leefbaarheid van De Fryske Marren is het laagst (lager dan het landelijke gemiddelde). Het lijkt daarom van belang om de bestaande sportvoorzieningen te behouden, zolang het

gebruik dat rechtvaardigt. Een voldoende aanbod aan sportaccommodaties kan namelijk een significante rol spelen bij (het verbeteren van) de leefbaarheid van een woonplaats en in de gemeente.

De binnensportverenigingen in De Fryske Marren lijken zich relatief veel bezig te houden met hun maatschappelijke functie. Eén derde van de binnensportverenigingen in De Fryske Marren zet actief in op verbreding van het (sport)aanbod of op activiteiten voor leden en niet-leden, en zoeken actief de samenwerking met (niet-)sportorganisaties. In hoeverre de buitensportverenigingen extern georiënteerd zijn, is niet bekend. Wel is bekend dat het gebruik van de velden en banen op de sportparken in De Fryske Marren hoofdzakelijk bestaat uit de 'standaard' verenigingsactiviteiten. De sportbanen en –velden worden in beperkte mate voor niet-vereniging gerelateerde activiteiten gebruikt.

Alleen gekeken naar de hoeveelheid en de spreiding, lijkt het aanbod aan sportruimte in De Fryske Marren, en hiermee de mogelijkheden voor de activiteiten van sportverenigingen, geen beperkende factor in de leefbaarheid van de (kleine) woonplaatsen, maar eerder een toevoeging aan de leefbaarheid. Veel woonplaatsen beschikken over een eigen binnensportruimte (sporthal, sportzaal of gymzaal) en over een tennis- en voetbalaccommodatie.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting **5**

Inhoudsopgave **7**

1. Inleiding **9**

2. Algemeen **11**
2.1 Bevolking 11
2.2 Onderwijs 14
2.3 Sportdeelname 16
2.4 Sportaccommodatiegebruik 19

3. Binnensportruimte **21**
3.1 Aanbod 21
3.2 Behoefte 26
3.3 Gebruik 31
3.4 Ervaring 38
3.5 Situatie in Balk 42
3.6 Conclusie 45

4. Buitensportaccommodaties **49**
4.1 Hockey 51
4.2 Korfbal 54
4.3 Tennis 58
4.4 Voetbal 63
4.5 Kaatsen 70
4.6 Conclusie 71

5. Sportaccommodaties en leefbaarheid **73**
5.1 Literatuurstudie 73
5.2 Situatie in De Fryske Marren 74

Literatuurlijst **79**

Bijlagen **81**
Bijlage 1 - Afstandsanalyse onderwijslocaties en binnensportruimtes De Fryske Marren 81
Bijlage 2 – Bezetting binnensportruimtes De Fryske Marren 84
Bijlage 3 - Team- en ledenaantallen buitensportverenigingen 86

1. Inleiding

De gemeente De Fryske Marren is in 2018 gestart met de ontwikkeling van een integrale sportnota waarin alle facetten van sportbeoefening in De Fryske Marren worden ondergebracht, conform één van de aanbevelingen uit het Rapport Rekenkameronderzoek De Fryske Marren[1]. Hiertoe heeft de gemeente behoefte aan een helder toekomstperspectief op de behoefte aan sportruimte. Voorliggend onderzoek heeft als doel om tot een helder overzicht te komen van de behoefte aan binnensportruimte en buitensportaccommodaties, en hoe zich dit verhoudt tot het huidige aanbod.

De Fryske Marren is een plattelandsgemeente met ruim 50.000 inwoners verspreid over 51 woonplaatsen. In de discussie rondom het behouden (of verbeteren) van de leefbaarheid van de woonplaatsen speelt het voorzieningenniveau, waaronder het aantal sportaccommodaties, een centrale rol. Om deze reden worden de resultaten uit de vraag-aanbodanalyses in een breder perspectief bekeken, waarbij de projecten *Sport in transitieregio's*[2] en *Sportverenigingen in krimpkernen*[3] als reflectiekader worden gebruikt.

Ter beantwoording van de kennisbehoefte van de gemeente zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Binnensport

1a. Wat is de huidige (2018) en toekomstige (2025 en 2035) vraag naar binnensportruimte, en hoe verhoudt dit zich tot het huidige aanbod?

1b. Wat is het huidige gebruik (seizoen 2017/'18) van de gemeentelijke binnensportruimtes, en hoe verhoudt zich dit tot de beantwoording van onderzoeksvraag 1a?

1c. Hoe ervaren de gebruikers van de binnensportruimtes het aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren?

Buitensport

2a. Wat is de huidige (2018) en toekomstige (2025 en 2035) normatieve vraag naar velden/banen voor hockey, korfbal, tennis, voetbal en kaatsen, en hoe verhoudt dit zich tot het huidige aanbod?

2b. Wat is het nevengebruik van de hockey-, korfbal-, tennis, voetbal-, kaatsbanen/-velden?

[1] Financiële ondersteuning van reguliere sportbeoefening in De Fryske Marren (juli 2017) uitgevoerd door Pro Facto.

[2] *Sport in transitiegebieden* is een door het ministerie van VWS gesubsidieerd onderzoek naar de gevolgen voor sportaanbieders in gebieden die kampen met bevolkingskrimp en vergrijzing.

[3] *Sportverenigingen in krimpkernen* is een onderzoek naar de mate waarin sportverenigingen verdwijnen uit krimpkernen en naar het belang van de aanwezigheid van sportverenigingen voor de leefbaarheid in krimpkernen.

Werkwijze

Onderzoeksvragen 1a en 2a zijn beantwoord door het toepassen van vastgelegde en algemeen geaccepteerde richtlijnen en planningsnormen. Onderzoeksvraag 1b is beantwoord aan de hand van de verhuuroverzichten van de gemeentelijke binnensportruimtes. De gebruikers van de gemeentelijke binnensportruimtes zijn benaderd voor het invullen van een online vragenlijst. Op basis van de gegeven antwoorden wordt onderzoeksvraag 1c beantwoord. Het nevengebruik van de velden en banen (onderzoeksvraag 2b) is in beeld gebracht door het afnemen van telefonische interviews met de desbetreffende buitensportverenigingen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een aantal ontwikkelingen en prognoses, die relevant zijn bij sportcapaciteitsvraagstukken, beschreven. Hoofdstuk 3 behandelt de binnensportruimte, in hoofdstuk 4 staan de buitensportaccommodaties centraal. In hoofdstuk 5 worden de resultaten in het perspectief van de leefbaarheid van de woonplaatsen in De Fryske Marren beschouwd.

2. Algemeen

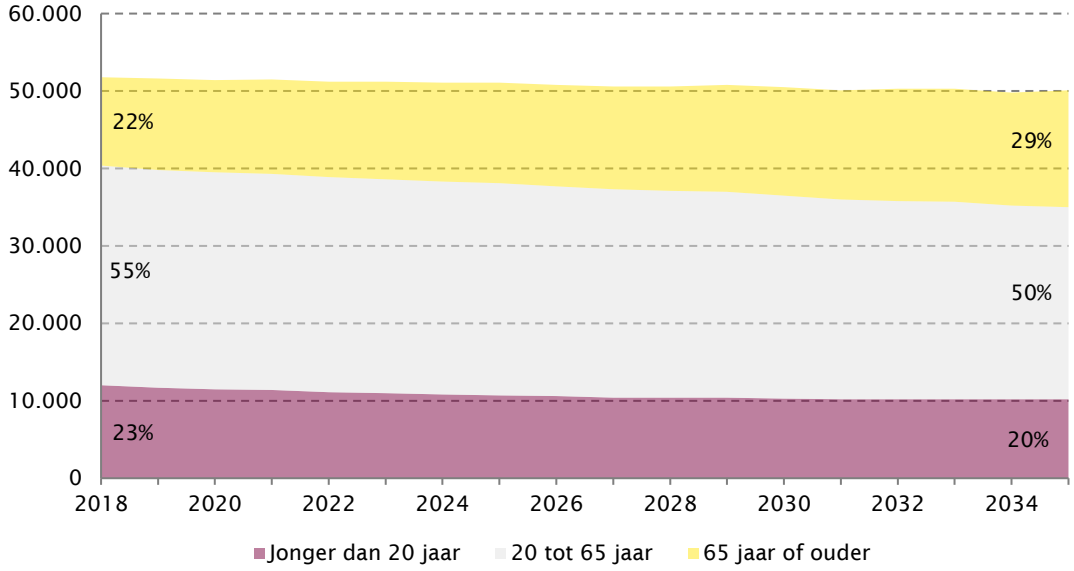
In dit hoofdstuk beschrijven we een aantal ontwikkelingen en prognoses die relevant zijn bij sportcapaciteitsvraagstukken. We behandelen achtereenvolgens de bevolkingsprognose van De Fryske Marren, de leerlingenprognoses van de scholen gevestigd in de gemeente, en de (landelijke) ontwikkelingen in sportdeelname en sportaccommodatiegebruik.

2.1 Bevolking

Gemeente

De verwachting is dat de totale bevolking van De Fryske Marren van circa 51.800 inwoners in 2018 zal afnemen naar circa 50.100 inwoners in 2035 (-3%, figuur 2.1). Het aantal jongeren (inwoners jonger dan 20 jaar) zal met 15 procent afnemen (circa 1.800 inwoners), terwijl het aantal ouderen (inwoners van 65 jaar of ouder) met een derde zal toenemen (circa 3.700 inwoners).

Figuur 2.1 (Verwachte) bevolkingssamenstelling naar leeftijdscategorie De Fryske Marren in de periode 2018-2035 (in aantallen en procenten)

Bron: Gemeente De Fryske Marren, 2018; PBL/CBS regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2016-2040. Bewerking: Mulier Instituut.

Woonplaatsen

De Fryske Marren bestaat uit 51 woonplaatsen (kaart 2.1). Joure heeft de meeste inwoners (circa 13.100), gevolgd door Lemmer (circa 10.300) en Balk (circa 4.200 inwoners; tabel 2.1).

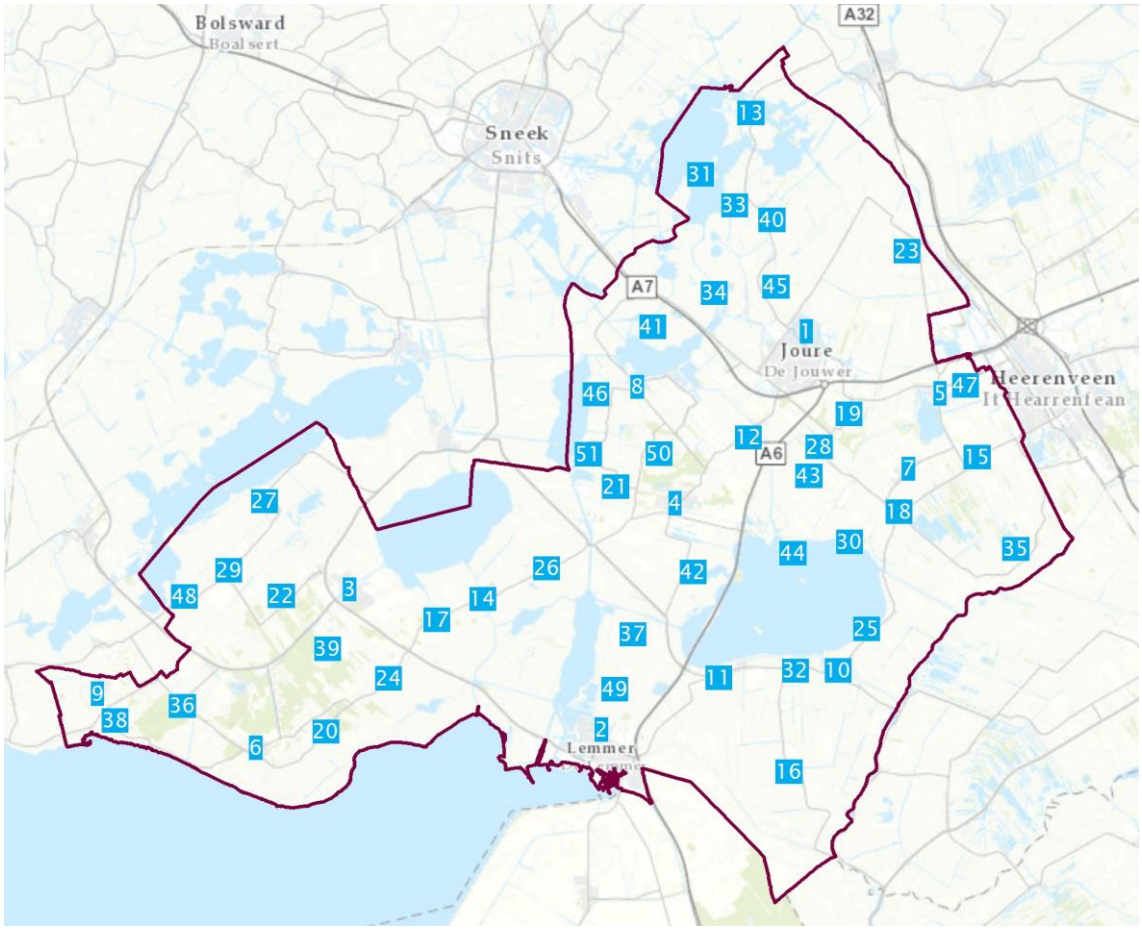
Er zijn geen bevolkingsprognoses per woonplaats beschikbaar.

Tabel 2.1 Aantal inwoners woonplaatsen De Fryske Marren in 2018

Woonplaats	Aantal inwoners	Woonplaats	Aantal inwoners
Joure	13.070	Elahuizen	350
Lemmer	10.310	Ouwsterhaule	340
Balk	4.240	Oudega	270
Sint Nicolaasga	3.320	Rohel	260
Oudehaske	1.940	Goingarijp	260
Oudemirdum	1.340	Echten	230
Sintjohannesga	1.260	Terkaple	230
Langweer	1.110	Broek	200
Bakhuizen	1.060	Rotstergaast	190
Echtenerbrug	1.040	Rijs	170
Oosterzee	900	Follega	160
Scharsterbrug	830	Mirns	120
Terherne	750	Ruigahuizen	120
Sloten	710	Akmarijp	110
Rottum	690	Boornzwaag	100
Bantega	640	Doniaga	100
Wijckel	630	Ouwster-Nijega	90
Rotsterhaule	570	Oldeouwer	80
Haskerhorne	570	Snikzwaag	70
Nijemirdum	560	Dijken	60
Idskenhuizen	490	Nijehaske	60
Harich	470	Kolderwolde	50
Vegelinsoord	400	Eesterga	50
Sondel	400	Legemeer	40
Delfstrahuizen	390	Teroele	30
Tjerkgaast	370	**Totaal**	**51.800**

Bron: Gemeente De Fryske Marren, 2018.

Kaart 2.1 Woonplaatsen De Fryske Marren

1) Joure 2) Lemmer 3) Balk 4) Sint Nicolaasga 5) Oudehaske 6) Oudemirdum 7) Sintjohannesga 8) Langweer 9) Bakhuizen 10) Echtenerbrug 11) Oosterzee 12) Scharsterbrug 13) Terherne 14) Sloten 15) Rottum 16) Bantega 17) Wijckel 18) Rotsterhaule 19) Haskerhorne 20) Nijemirdum 21) Idskenhuizen 22) Harich 23) Vegelinsoord 24) Sondel 25) Delfstrahuizen 26) Tjerkgaast 27) Elahuizen 28) Ouwsterhaule 29) Oudega 30) Rohel 31) Goingarijp 32) Echten 33) Terkaple 34) Broek 35) Rotstergaast 36) Rijs 37) Follega 38) Mirns 39) Ruigahuizen 40) Akmarijp 41) Boornzwaag 42) Doniaga 43) Ouwster-Nijega 44) Oldeouwer 45) Snikzwaag 46) Dijken 47) Nijehaske 48) Kolderwolde 49) Eesterga 50) Legemeer 51) Teroele.
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.2 Onderwijs

Gemeenten hebben een wettelijke taak in het voorzien van (binnen)sportruimte ten behoeve van het bewegingsonderwijs van de scholen voor het basisonderwijs, speciaal onderwijs (sbo & (v)so), en voortgezet onderwijs gevestigd binnen de eigen gemeente.

Gemeente

De Fryske Marren telt 38 basisscholen en vier scholen voor het voortgezet onderwijs. CBS Bloei heeft twee onderwijslocaties, waarmee het totale aantal onderwijslocaties in de gemeente op 43 uitkomt. In totaal volgen circa 5.900 leerlingen in het schooljaar 2017/'18 onderwijs op deze scholen. De verwachting is dat zowel het totale aantal leerlingen op de basisscholen als het totale aantal leerlingen op de scholen voor het voortgezet onderwijs tussen de schooljaren 2017/'18 en 2035/'36 met circa 20 procent zal afnemen (tabel 2.2).

De Fryske Marren heeft geen scholen voor het speciaal onderwijs (sbo of (v)so).

Tabel 2.2 (Verwacht) totale aantal leerlingen naar onderwijstype De Fryske Marren in de schooljaren 2017/'18, 2025/'26 en 2035/'36

		Aantal leerlingen		
Onderwijstype	**Aantal onderwijslocaties**	2017/'18	2025/'26	2035/'36
Basisonderwijs	39	4.500	3.900	3.700
t.o.v. 2017/'18			*-13%*	*-19%*
Voortgezet onderwijs	[A]4	1.400	1.200	1.100
t.o.v. 2017/'18			*-14%*	*-20%*

[A] Exclusief locatie Balk van het Zuyderzee Lyceum. Dit betreft een Internationale Schakelklas waarvoor de gemeente geen huisvestingstaakstelling heeft.

Bron: Gemeente De Fryske Marren, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

Woonplaatsen

De scholen in De Fryske Marren zijn verdeeld over 23 woonplaatsen. Joure heeft de meeste onderwijslocaties; zes basisscholen en twee scholen voor het voortgezet onderwijs (tabel 2.3).

De basisschool in Haskerhorne (per augustus 2018), één van de basisscholen in Sint Nicolaasga (De Beuk; per augustus 2019) en één van de basisscholen in Lemmer (De Dam; per augustus 2019) zullen sluiten. Voor een actuele stand van zaken met betrekking tot opheffingen of fusies van scholen wordt verwezen naar het laatste Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs van de gemeente De Fryske Marren.

Tabel 2.3 Totale aantal leerlingen De Fryske Marren, o.b.v. woonplaats onderwijslocatie, in het schooljaar 2017/'18

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs	
Woonplaats	Aantal onderwijslocaties	Aantal leerlingen	Aantal onderwijslocaties	Aantal leerlingen
Joure	6	1.170	2	680
Lemmer	5	990	1	400
Balk	3	500	[A]1	320
Sint Nicolaasga	3	390	-	-
Oudehaske	2	210	-	-
Echtenerbrug	2	130	-	-
Sintjohannesga	1	100	-	-
Oosterzee	2	100	-	-
Langweer	1	100	-	-
Oudemirdum	1	90	-	-
Bakhuizen	1	90	-	-
Sloten	1	80	-	-
Rotsterhaule	1	70	-	-
Ouwsterhaule	1	60	-	-
Scharsterbrug	1	60	-	-
Rottum	1	60	-	-
Bantega	1	50	-	-
Terherne	1	50	-	-
Terkaple	1	50	-	-
Oudega	1	50	-	-
Sondel	1	50	-	-
Nijemirdum	1	40	-	-
Haskerhorne	1	40	-	-

[A] Exclusief locatie Balk van het Zuyderzee Lyceum. Dit betreft een Internationale Schakelklas waarvoor de gemeente geen huisvestingstaakstelling heeft.

Bron: Gemeente De Fryske Marren, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

2.3 Sportdeelname

Om goede voorspellingen over de behoefte aan sportruimte te kunnen doen, bezien we welke trendmatige ontwikkelingen in de sport(deelname) we kunnen identificeren en hoe deze ontwikkelingen uitwerken op het gebruik van de binnensportruimtes en buitensportaccommodaties in de toekomst.

Landelijk

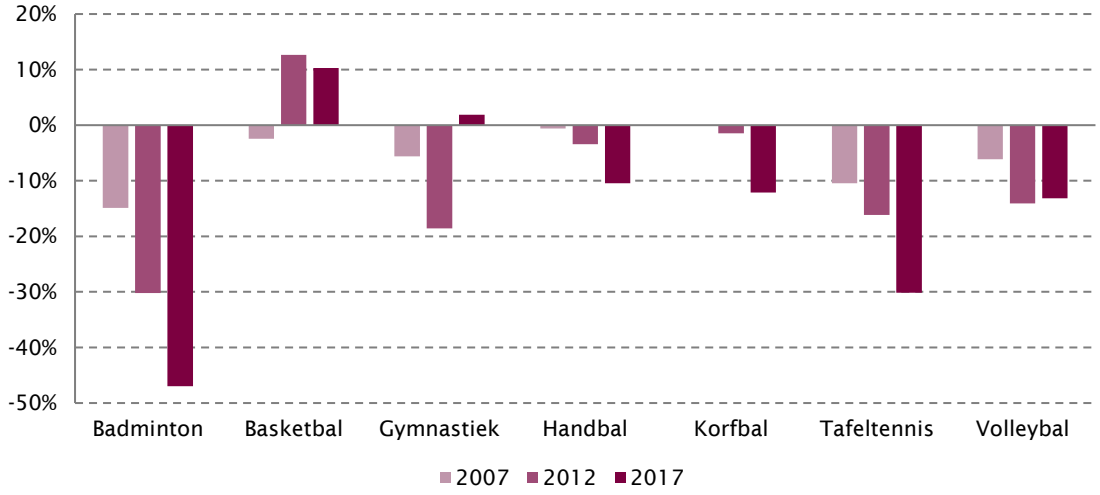
In de afgelopen zeventien jaar viel te zien dat de sportdeelname in Nederland na een periode van groei inmiddels constant is. Het landelijke sportdeelnamecijfer is stabiel en ligt rond 65 procent, evenals de mate waarin de Nederlander lid is van een sportvereniging (circa 26%). De ledentallen van de sportbonden zijn de afgelopen jaren zeker niet stabiel.

Het merendeel van het (sport)gebruik van de binnensportruimtes en de buitensportaccommodaties vindt plaats door verenigingen die zijn aangesloten bij sportbonden. Zodoende geeft de ledenontwikkeling van de desbetreffende sportbonden een goede indicatie van de ontwikkeling in het (structurele) sportgebruik van de sportaccommodaties.

Binnensport

De grootste sportbond waarvan de activiteiten (grotendeels) in een binnensportruimte plaatsvinden is de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (ruim 300.000 leden); een van de kleinste is de Nederlandse Tafeltennisbond (bijna 27.000 leden). Sinds 2000 is bij de meeste binnensportbonden het aantal leden teruggelopen (figuur 2.2). Met uitzondering van de basketbalbond en de gymnastiekunie[4], hebben de grootste binnensportbonden sinds 2000 een terugloop in ledenaantallen meegemaakt.

Figuur 2.2 Ontwikkeling lidmaatschappen bij diverse binnensportbonden in de periode 2000-2017 (met 2000 als uitgangsjaar) (in procenten)

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

[4] De KNGU laat als gevolg van een wijziging in de registratiemethode tussen 2014 en 2015 een stijging (+62.000) van het aantal lidmaatschappen zien. Bron: NOC*NSF ledentalrapportage (2015).

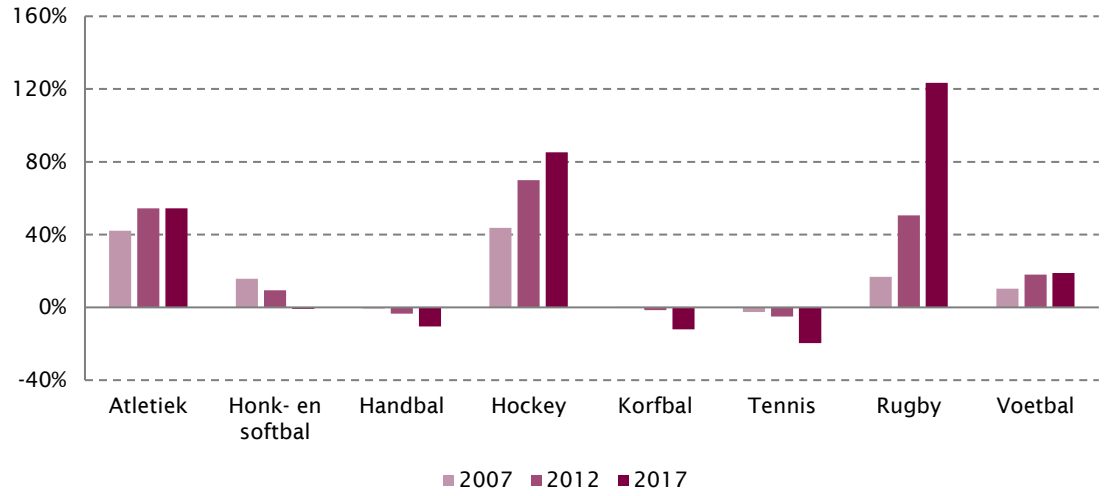
Buitensport

Waar bij de binnensportbonden een algemene trend is waar te nemen, is bij de ontwikkeling in de ledentallen van de buitensportbonden een duidelijke tweesplitsing te zien (figuur 2.3).

De voetbalbond KNVB is de grootste sportbond van Nederland met ruim 1,2 miljoen leden; het aantal leden is tussen 2000 en 2017 met een vijfde toegenomen. Ondanks een afname van twintig procent van het ledenbestand is de tennisbond KNLTB met ruim 570.000 leden alsnog de tweede buitensportbond van Nederland. De Atletiekunie (ruim 137.000 leden in 2017), de hockeybond KNHB (ruim 254.000 leden in 2017) en de rugbybond NRB (ruim 15.000 leden in 2016) hebben sinds 2000 een forse en structurele groei in ledentallen meegemaakt. Het aantal leden aangesloten bij de korfbalbond KNKV (ruim 85.000 leden in 2017) is sinds 2000 met twaalf procent afgenomen; bij de handbalbond NHV (ruim 49.000 leden in 2017) met tien procent. Het aantal leden van de honk- en softbalbond (ruim 20.000 leden in 2017) is, ondanks een tussentijdse groei, ongeveer gelijk aan het aantal leden in 2000.

Kaatsen is een sport die sterk regionaal geconcentreerd is. In Nederland liggen 121 kaatsaccommodaties, waarvan er slechts negen buiten de provincie Friesland liggen (DSA, 2016). De kaatsbond KNKB telt in 2017 circa 12.500 leden, ruim 17 procent minder dan in 2000 (niet in figuur).

Figuur 2.3 Ontwikkeling lidmaatschappen bij diverse buitensportbonden in de periode 2000-2017 (met 2000 als uitgangsjaar) (in procenten)

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2000-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Het is niet gezegd dat de ontwikkeling van de laatste zeventien jaar bij de binnen- en buitensportbonden een-op-een toepasbaar is op de zeventien jaar die gaan komen. Het ligt echter niet in de lijn der verwachting dat de sporten die de afgelopen jaren consequent met een grote toename te maken hebben gehad, in hetzelfde tempo blijven doorgroeien. Evenmin zullen sporten die een fors aandeel aan leden zagen verdwijnen, in dezelfde mate blijven slinken op weg naar volledige verdwijning. Daarnaast heeft bovenstaande analyse alleen betrekking op de ledentallen van de sportbonden. Informele of recreatieve sportgroepen, zoals een vriendenclub die eens in de zoveel tijd in een zaal badmintont of volleybalt buiten de badminton- of volleybalbond om, blijven hiermee buiten zicht.

Een andere ontwikkeling die van belang is bij het gebruik van accommodaties, is het gebruik van binnensportaccommodaties in de wintermaanden door 'buitensporten'. Met name hockey en voetbal maken in de winter steeds meer gebruik van sporthallen voor trainingen en/of wedstrijden. Dit leidt in deze periode vaak tot topdrukte in de hallen. Omdat de hockeybond ook nog een van de snelst groeiende sportbonden is, is dit voor de benodigde binnensportruimte een belangrijke ontwikkeling. Daarnaast maken andere buitensporten, naast de velden en banen buiten, graag gebruik van (speciale) binnensportaccommodaties om te trainen, zoals atletiek.

De Fryske Marren

Bijna een derde van de inwoners van De Fryske Marren staat via een sportvereniging ingeschreven bij een bij de NOC*NSF aangesloten sportbond (32,2%; NOC*NSF, 2015). Dit is opvallend hoog ten opzichte van het landelijke gemiddelde (25,8%) en het gemiddelde in de provincie Friesland (28,6%). Het ledenpercentage varieert tussen 80 procent in Teroele en 24 procent in Rohel (tabel 2.4). Ten opzichte van 2013 is het ledenpercentage in De Fryske Marren ruim anderhalf procentpunt gedaald (33,9% in 2013). Het Nederlandse ledenpercentage is in dezelfde periode met één procentpunt gedaald (26,8% in 2013).

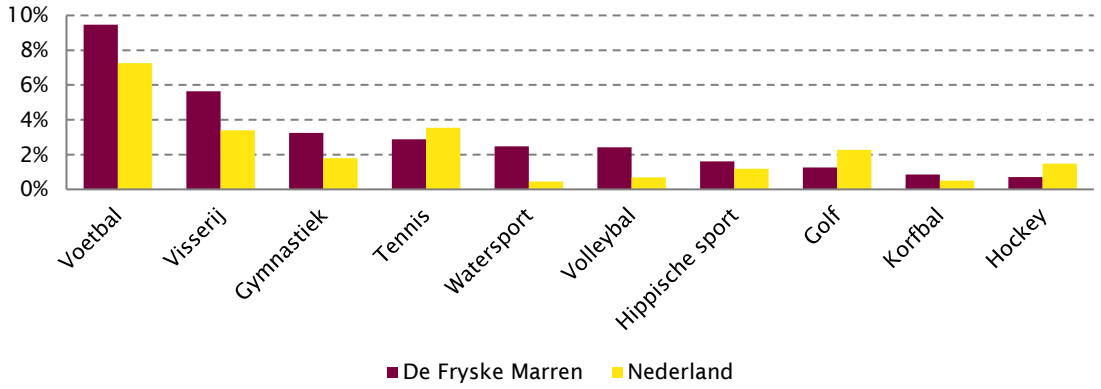
Tabel 2.4 Ledenpercentage woonplaatsen De Fryske Marren in 2015

Woonplaats	Leden-percentage	Woonplaats	Leden-percentage	Woonplaats	Leden-percentage
Teroele	80%	Rijs	37%	Wijckel	30%
Legemeer	53%	Langweer	37%	Echten	30%
Broek	49%	Oudega	36%	Snikzwaag	30%
Eesterga	47%	Sint Nicolaasga	35%	Joure	30%
Boornzwaag	46%	Echtenerbrug	35%	Mirns	29%
Haskerhorne	42%	Doniaga	34%	Ouwster-Nijega	29%
Oudehaske	41%	Terherne	34%	Balk	29%
Akmarijp	41%	Rotstergaast	33%	Bakhuizen	29%
Elahuizen	40%	Sintjohannesga	33%	Follega	28%
Vegelinsoord	39%	Nijehaske	33%	Ouwsterhaule	28%
Idskenhuizen	39%	Lemmer	33%	Bantega	27%
Harich	39%	Terkaple	32%	Kolderwolde	26%
Dijken	38%	Delfstrahuizen	32%	Sondel	25%
Ruigahuizen	38%	Nijemirdum	32%	Oudemirdum	25%
Oosterzee	38%	Rotsterhaule	32%	Rohel	24%
Scharsterbrug	37%	Rottum	31%	De Fryske Marren	**32%**
Goingarijp	37%	Sloten	30%		
Oldeouwer	37%	Tjerkgaast	30%		

Bron: KISS-rapportage gemeente De Fryske Marren (2015) door NOC*NSF. Bewerking: Mulier Instituut.

De meeste inwoners van De Fryske Marren die lid zijn bij een sportbond, zijn lid bij de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (circa 4.800 leden in 2015), gevolgd door Sportvisserij Nederland (circa 2.900, figuur 2.4).

Figuur 2.4 Ledenpercentage tien grootste sportbonden in De Fryske Marren, in vergelijking met het Nederlandse ledenpercentage, in 2015

Bron: KISS-rapportage gemeente De Fryske Marren (2015) door NOC*NSF. Bewerking: Mulier Instituut.

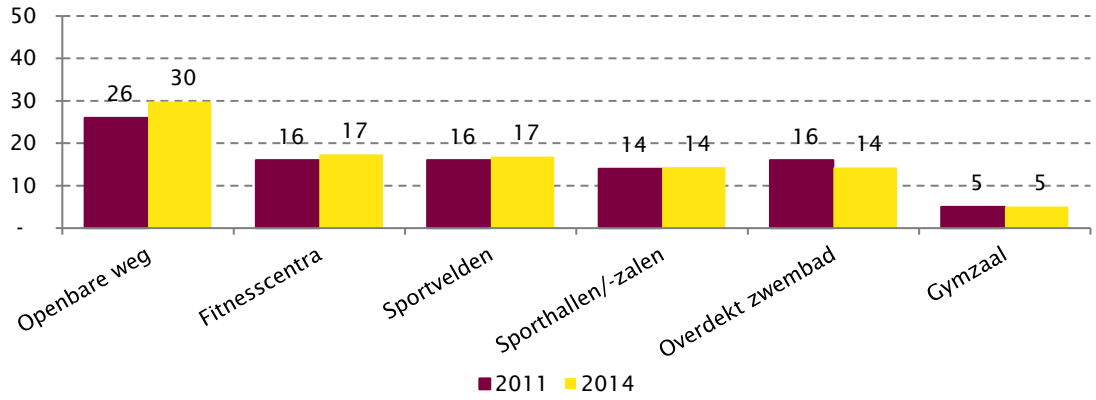
2.4 Sportaccommodatiegebruik

In Nederland wordt de openbare weg het meest gebruikt voor sportbeoefening door alle Nederlanders (6-79 jaar, figuur 2.5). Ongeveer een derde van de bevolking (30%) heeft in 2014 voor de sportbeoefening gebruikgemaakt van de openbare weg[5]. Voor fitnesscentra en sportvelden geldt dat 17 procent van de bevolking hiervan in 2014 gebruikgemaakt heeft, gevolgd door de sporthallen en -zalen (14%) en overdekte zwembaden (14%). De gymzalen zijn door de Nederlanders beduidend minder als sportaccommodatie gebruikt (5%). In vergelijking met 2011 valt op dat het gebruik van de openbare weg is toegenomen (26% in 2011), en dat het gebruik van overdekte zwembaden is afgenomen (16% in 2011). Het gebruik van sportvelden lijkt licht te zijn toegenomen, terwijl het gebruik van sporthallen, sportzalen en gymzalen gelijk is gebleven.

De traditionele binnensportaccommodaties (sporthallen, sportzalen en gymzalen) en sportvelden worden overwegend door de Nederlandse jeugd gebruikt (tabel 2.5). Het gebruik neemt af naarmate de leeftijd toeneemt. Bij het gebruik van de openbare weg valt op dat met name de Nederlandse volwassenen (waaronder de ouderen) deze voor de sportbeoefening gebruiken.

[5] 87% van de inwoners van De Fryske Marren doet minimaal één keer per maand aan sport- en/of beweegactiviteiten in de openbare ruimte. Inwoners doen het meeste aan wandelen/nordic walking, gevolgd door toerfietsen/wielrennen. Bron: DUO Market Research (2017), Rapportage Inwonerspanel – Gemeente De Fryske Marren.

Figuur 2.5 Gebruik van typen accommodaties voor sportbeoefening in 2011 en 2014 (percentage van de Nederlandse bevolking, 6-79 jaar)

Bron: OBiN 2010-2011 en 2013-2014. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel 2.5 Gebruik van typen accommodaties voor sportbeoefening, naar leeftijdsklasse, in 2014 (percentage van de Nederlandse bevolking)

	Sportveld	Sporthal/-zaal	Gymzaal	Openbare weg
6-79 jaar	17	14	5	30
6-11 jaar	45	32	15	12
12-17 jaar	43	34	14	24
18-24 jaar	23	25	7	31
25-34 jaar	17	15	3	39
35-49 jaar	12	10	3	35
50-64 jaar	8	7	2	33
65-79 jaar	7	6	3	21

Bron: OBiN 2013-2014. Bewerking: Mulier Instituut.

.

3. Binnensportruimte

In dit hoofdstuk zetten we het aanbod en de behoefte aan binnensportruimte in De Fryske Marren uiteen. Binnensportruimte wordt gezien als de overdekte sportruimte die wordt benut voor de beoefening van meerdere zaalsporten en het geven van bewegingsonderwijs. Het bijzondere van deze sportruimtes is enerzijds het dubbelgebruik voor sport en bewegingsonderwijs en anderzijds dat meerdere sporten in deze ruimtes door middel van verschillende belijningen van dezelfde sportvloer gebruikmaken. Dat onderscheidt dit soort binnensportaccommodaties van andere overdekte sportaccommodaties, zoals turnhallen, tennishallen en fitnesscentra, die alleen voor één tak van sport gebruikt kunnen worden. Waar het gaat om de meer multifunctionele binnensportaccommodaties, is een driedeling gangbaar, die vooral is gebaseerd op de oppervlakte van de sportvloer. Hierbij wordt van groot naar klein onderscheid gemaakt in sporthallen, sportzalen en gymzalen.

3.1 Aanbod

Sporthallen

In De Fryske Marren liggen vijf sporthallen, allen in eigendom van de gemeente De Fryske Marren (tabel 3.1; kaart 3.1). Sporthallen hebben een sportvloer van minimaal 44 bij 24 meter. In sporthallen wordt ruimte geboden om zowel trainings- als competitievormen af te werken voor badminton, basketbal, volleybal, zaalhandbal, zaalhockey, zaalkorfbal, zaalvoetbal, en sporten zonder belijning (zoals diverse gevechts- en verdedigingssporten, gymnastiek, tafeltennis en turnen).

Eind 2016 is in de sporthal van De Stuit in Joure in twee van de drie zaaldelen de permanente turninrichting van turnvereniging CSC Joure geplaatst. In dit rapport is de sporthal van De Stuit zodoende als een turnzaal en als gymzaal meegenomen. De sporthallen in De Fryske Marren beschikken allen over ten minste één scheidingswand, waardoor het mogelijk is om gelijktijdig meerdere gymlessen te accommoderen en om gedeelde zaalhuur door meerdere gebruikers mogelijk te maken.

Sportzalen

De Fryske Marren heeft vijf sportzalen, waarvan twee in gemeentelijke eigendom zijn (tabel 3.1; kaart 3.1). De sportzalen in De Fryske Marren beschikken allen over een scheidingswand. Sportzalen zijn kleiner dan sporthallen en groter dan gymzalen. Standaardsportzalen hebben een sportvloer van circa 28 bij 22 meter. In sportzalen wordt ruimte geboden voor badminton, basketbal, volleybal en sporten zonder belijning (zoals diverse gevechts- en verdedigingssporten, gymnastiek, tafeltennis en turnen), met in principe mogelijkheden voor competitie en training. De benodigde afmetingen en de eisen van de betreffende bond staan niet toe dat in sportzalen officiële competitiewedstrijden worden gespeeld voor zaalhandbal, zaalhockey, zaalkorfbal en zaalvoetbal. Wel kunnen sportzalen voor deze sporten als trainingsmogelijkheden fungeren.

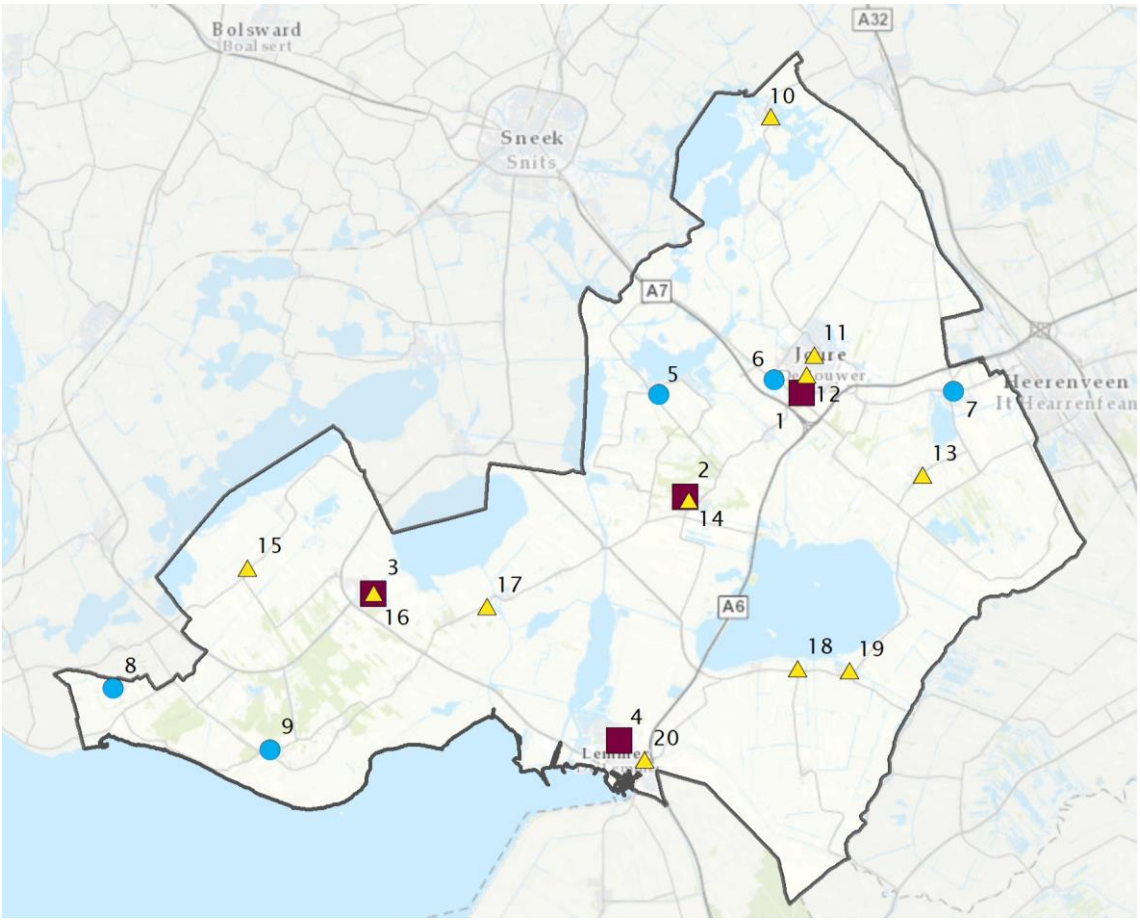
Gymzalen

Elf gymzalen, waarvan acht gemeentelijke, liggen verspreid over De Fryske Marren (tabel 3.1; kaart 3.1). Gymzalen worden primair gebouwd om het bewegingsonderwijs van (basis)scholen te faciliteren en zijn niet voor alle binnensporten geschikt. De afmetingen van gymzalen zijn vaak afgeleid uit de afmetingen die zijn opgenomen in de Modelverordening Huisvesting Onderwijs, namelijk 21 bij 12 meter. Deze afmetingen bieden in principe mogelijkheden voor training en competitie voor badminton, diverse gevechts- en verdedigingssporten en tafeltennis. Wel kunnen gymzalen fungeren als trainingsmogelijkheden voor andere sporten.

Overig aanbod

Het overige aanbod aan overdekte sportaccommodaties dat in De Fryske Marren een deel van de (sportspecifieke) vraag naar binnensportruimte opvangt, bestaat uit de turnzaal van De Stuit en de danszalen van De Stuit (Het Perk), De Hege Fonnen en de Brede School Joure Zuid (tabel 3.1).

Kaart 3.1 Aanbod binnensportruimte in De Fryske Marren in 2018

SPORTHALLEN 1) Sportfun 2) Doniahal 3) De Trime 4) De Hege Fonnen (twee sporthallen)
SPORTZALEN 5) It Tsjillân 6) De Woudfennen 7) Kulturhûs 8) De Gearte 9) It Klif
GYMZALEN 10) 't Kampke 11) De Stuit 12) Brede School Joure Zuid 13) Sintjohannesga 14) Sint Nicolaasga 15) De Skaekel 16) Balk 17) De Foarmeling 18) De Twilling 19) De Brêge 20) Zuyderzee Lyceum

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Geplande mutaties

Er zijn geen geplande mutaties in het aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren.

In paragraaf 3.5 wordt de situatie in Balk uitgelicht. Er ligt namelijk een concrete vraagstelling over het aanbod aan binnensportruimte in Balk bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente De Fryske Marren.

Tabel 3.1 Aanbod binnensportruimte in De Fryske Marren in 2018

Naam	Woonplaats	Lengte (m)	Breedte (m)	Hoogte (m)	Eigenaar	Opmerking
Sporthallen						
De Trime	Balk	42,0	28,0	7,0	G	Twee scheidingswanden aanwezig
Sportfun	Joure	48,0	28,0	7,0	G	Twee scheidingswanden aanwezig
De Hege Fonnen I	Lemmer	44,0	28,0	7,0	G	Twee scheidingswanden aanwezig
De Hege Fonnen II	Lemmer	44,2	24,0	7,2	G	Twee scheidingswanden aanwezig
Doniahal	Sint Nicolaasga	42,0	24,0	7,0	G	Eén scheidingswand aanwezig
Sportzalen						
De Gearte	Bakhuizen	28,0	22,0	7,0	P	Eén scheidingswand aanwezig
De Woudfennen	Joure	28,0	24,0	7,0	G	Eén scheidingswand aanwezig
It Tsjillân	Langweer	33,6	24,0	7,0	G	Eén scheidingswand aanwezig
Kulturhûs	Oudehaske	28,0	22,0	7,0	P	Eén scheidingswand aanwezig
It Klif	Oudemirdum	28,0	22,0	7,0	P	Eén scheidingswand aanwezig
Gymzalen						
Balk	Balk	21,0	12,0	5,5	G	
De Twilling	Echten	24,0	14,0	7,0	G	
De Brêge	Echtenerbrug	21,0	12,0	5,5	P	
Brede School Joure Zuid	Joure	22,2	9,3	7,3	G	Zie noot A
De Stuit	Joure	22,0	14,7	7,0	G	Zie noot B
Zuyderzee Lyceum	Lemmer	21,0	12,0	5,5	P	
De Skaekel	Oudega	22,0	13,0	6,0	P	
Sintjohannesga	Sintjohannesga	20,0	10,0	5,5	G	
Sint Nicolaasga	Sint Nicolaasga	20,0	10,0	5,5	G	
De Foarmeling	Sloten	21,0	15,8	5,5	G	
't Kampke	Terherne	15,2	8,7	6,0	G	
Overig						
Turnzaal De Stuit	Joure	29,3	22,0	7,0	G	Zie noot B
Danszaal Het Perk (De Stuit)	Joure	13,0	12,4	4,0	G	Zie noot B
Danszaal De Hege Fonnen	Lemmer	11,9	8,3	3,3	G	
Danszaal Brede School Joure Zuid I	Joure	11,1	8,1	3,1	G	Zie noot A
Danszaal Brede School Joure Zuid II	Joure	11,1	8,1	3,2	G	Zie noot A

[A] De Brede School Joure Zuid beschikt over drie sportruimtes (één gymzaal en twee danszalen). Deze ruimtes zijn door middel van paneelschuifwanden samen te voegen. Tussen de verschillende ruimtes zit echter een hoogteverschil waar rekening mee gehouden moet worden.

[B] In De Stuit zijn een turn-, gym- en danszaal aanwezig. De turn- en gymzaal betreffen de voormalige sporthal De Stuit, waarvan twee derde nu is ingericht als permanente turnzaal. Het vrije zaaldeel (een derde deel) fungeert als breed inzetbare gymzaal.

Landelijk vergeleken

De Fryske Marren heeft in vergelijking met landelijke cijfers relatief weinig sporthallen, en juist veel sportzalen. Dat blijkt uit een vergelijking die we maakten op basis van gegevens uit het Databestand SportAanbod (DSA) [6].

De sporthallen, sportzalen en gymzalen in De Fryske Marren vertalen zich naar 36 zaaldelen[7]. Hierbij is een sporthal drie zaaldelen, een sportzaal telt voor twee zaaldelen en een gymzaal als één zaaldeel. Het totale aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren is daarmee hoger vergeleken met het landelijke gemiddelde; met name het aantal sportzalen ligt hoger. De Fryske Marren beschikt over 2,4 sportzalen per 25.000 inwoners ten opzichte van landelijk 1,0.

Vergeleken met het gemiddelde aanbod in de VSG-regio Fryslan en met vergelijkbare gemeenten, is het aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren relatief laag. Dit als gevolg van het relatief lage aantal sporthallen.

Tabel 3.2 Vergelijking aanbod binnensportruimte in De Fryske Marren met landelijke cijfers

	Sporthallen		Sportzalen		Gymzalen		Zaaldelen	
	Absoluut	Per 25.000 inwoners	Absoluut	Per 25.000 Inwoners	Absoluut	Per 25.000 inwoners	Absoluut	Per 25.000 inwoners
De Fryske Marren	5	2,4	5	2,4	11	6,8	36	17,4
VSG-regio Fryslân	90	3,5	38	1,5	169	6,5	515	19,9
Vergelijkbare gemeenten[A]	312	3,6	129	1,5	473	5,4	1.667	19,1
Nederland	**1.841**	**2,7**	**689**	**1,0**	**4.100**	**6,0**	**11.001**	**16,2**

[A] o.b.v. het aantal inwoners en stedelijkheid.

Bron: Databestand Sportaanbod (DSA), 2016. Bewerking: Mulier Instituut.

[6] Het DSA wordt gesubsidieerd door het ministerie van VWS en is in beheer van het Mulier Instituut. De accommodatiegegevens uit het DSA worden uitgewisseld en gesynchroniseerd met sportbonden, provinciale sportraden, gemeenten en overige partijen (o.a. Kadaster, CBS, Locatus).

[7] Vijf sporthallen (vijftien zaaldelen), vijf sportzalen (tien zaaldelen) en elf gymzalen (elf zaaldelen).

Afstand tot onderwijslocaties

De spreiding van de sporthallen, sportzalen en gymzalen over De Fryske Marren dient dusdanig te zijn dat de gemeente voldoet aan haar taakstelling om te voorzien in binnensportruimte voor het bewegingsonderwijs[8]. De binnensportruimte waar de scholen hun gymlessen geven, moet binnen een bepaalde afstand vanaf de onderwijslocatie te bereiken zijn, in het vervolg de normafstand genoemd.

De normafstand die van toepassing is voor basisscholen is afhankelijk van het aantal groepen waaraan bewegingsonderwijs wordt gegeven. De kortste normafstand voor het basisonderwijs bedraagt 1.000 meter. De normafstand voor de scholen voor het voortgezet onderwijs bedraagt twee kilometer, en is niet afhankelijk van het aantal groepen of leerlingen.

In bijlage 1 zijn de drie dichtstbijzijnde binnensportruimtes (gemeten over de openbare weg) van de onderwijslocaties opgenomen.

Basisonderwijs

28 van de 39 onderwijslocaties voor het basisonderwijs hebben ten minste één binnensportruimte binnen 1.000 meter van het schoolgebouw. Voor negentien van deze locaties is ten minste één gemeentelijke binnensportruimte bereikbaar binnen 1.000 meter. De gemeente De Fryske Marren zorgt voor gymnastiekvervoer wanneer de afstand tussen het schoolgebouw en de binnensportruimte waar het bewegingsonderwijs wordt gegeven, groter dan 2.000 meter is, ongeacht of deze wel voldoet aan de normafstand die voor de desbetreffende school van toepassing is.

Voortgezet onderwijs

Alle scholen voor het voortgezet onderwijs in De Fryske Marren hebben ten minste één (gemeentelijke) binnensportruimte binnen 2.000 meter van het schoolgebouw.

[8] Zie: Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente De Fryske Marren.

3.2 Behoefte

Hieronder beschrijven we de normatieve behoefte aan binnensportruimte vanuit de (georganiseerde) binnensport en het bewegingsonderwijs. Hierbij baseren we ons op landelijke normen en richtlijnen.

(Georganiseerde) binnensport

De behoefte aan sporthallen en sportzalen voor de (georganiseerde) binnensport kan worden berekend aan de hand van draagvlakcijfers uit de Planologische Kengetallen[9]. De behoefte aan sporthallen en sportzalen wordt weergegeven in een bandbreedte, met een minimale behoefte (het minimaal aantal benodigde accommodaties) en maximale behoefte (het maximaal aantal benodigde accommodaties).

Gymzalen en andere overdekte sportaccommodaties zonder vastgestelde normen (zoals danszalen, dojo's en turnzalen) kunnen een deel van de (sportspecifieke) vraag naar sporthallen en sportzalen opvangen. In De Fryske Marren liggen elf gymzalen, een turnzaal en vier danszalen die deze rol kunnen spelen.

Gemeente

De gemeente heeft voor de (georganiseerde) binnensport een behoefte aan drie sporthallen, en tussen de vier en vijf sportzalen. Het aanbod van sporthallen (vijf) ligt boven de maximumbehoefte; het aanbod van sportzalen (vijf) is conform de maximumbehoefte (tabel 3.3).

De behoefte aan sporthallen en sportzalen vertaalt zich naar een behoefte van tussen de vijftien en negentien zaaldelen. Het aanbod van sporthallen en sportzalen vertaalt zich naar 25 zaaldelen. Gemeentebreed overstijgt zodoende het aanbod aan binnensportruimte de normatieve behoefte.

De verwachte bevolkingsontwikkeling van De Fryske Marren heeft een geringe invloed op de (afgeronde) normatieve behoefte aan sporthallen en sportzalen. Waar in 2018 een behoefte bestaat aan drie sporthallen, ontstaat voor 2025 en 2035 een bandbreedtebehoefte van twee tot drie sporthallen. De behoefte aan sportzalen is in 2025 ongewijzigd ten opzichte van 2018 (vier tot vijf sportzalen); in 2035 verdwijnt de bandbreedte en bestaat een behoefte van vier sportzalen (tabel 3.3). De (normatieve) gemeentebrede behoefte aan binnensportruimte zal derhalve in de periode 2018 tot en met 2035 afnemen.

[9] De Planologische Kengetallen (2002) betreft een bundel van vier delen met kengetallen die betrekking hebben op de planologie die is uitgegeven door Kluwer. In deel 3 zijn kengetallen opgenomen over de ruimte voor vrije tijd en recreatie.

Tabel 3.3 Gemeentebrede vraag-aanbodanalyse (o.b.v. Planologische Kengetallen) sporthallen en sportzalen De Fryske Marren in 2018, 2025 en 2035

		Behoefte		Overschot (+)/tekort (-)	
Type	**Aanbod**	Min.	Max.	Min.	Max.
Sporthallen (3 zaaldelen)					
2018	5	3 (2,3)	3 (3,1)	+2	+2
2025	5	2 (2,2)	3 (3,0)	+3	+2
2035	5	2 (2,1)	3 (2,8)	+3	+2
Sportzalen (2 zaaldelen)					
2018	5	4 (3,7)	5 (4,6)	+1	-
2025	5	4 (3,6)	5 (4,4)	+1	-
2035	5	4 (3,3)	4 (4,2)	+1	+1
Zaaldelen					
2018	25	15 (14,3)	19 (18,5)	+10	+6
2025	25	14 (13,8)	18 (17,8)	+11	+7
2035	25	13 (13,0)	17 (16,7)	+12	+8

Op basis van de landelijke gebruikersprofielen van de sportaccommodaties (zie paragraaf 2.4) kan een schatting worden gemaakt van het aantal inwoners van De Fryske Marren dat in 2018, 2025 en 2035 voor sportbeoefening gebruikmaakt van de binnensportruimtes. Hierachter zitten de veronderstellingen dat de landelijke cijfers toepasbaar zijn op de situatie in De Fryske Marren en dat de gebruikerspercentages niet aan verandering onderhevig zijn.

Het aantal inwoners van De Fryske Marren dat in 2018 van de sporthallen en -zalen gebruikmaakt, wordt geschat op 6.400; dat van de gymzalen op 2.400 inwoners. De verwachting is dat het aantal inwoners dat gebruikmaakt van de binnensportruimtes met ruim 14 procent zal afnemen tot en met 2035 (5.500 gebruikers van de sporthallen en –zalen, 2.000 gebruikers van de gymzalen).

Woonplaatsen

Sportaccommodaties hebben een verzorgingsgebied dat niet ophoudt bij de grenzen van de woonplaats (of bij de gemeentegrens). Dat wil zeggen dat de sporters die gebruikmaken van de sportaccommodatie niet per definitie woonachtig zijn in dezelfde woonplaats (of gemeente) als waar de sportaccommodatie zich bevindt. Met 51 woonplaatsen in de gemeente en een behoefte aan drie sporthallen en vier tot vijf sportzalen, is het logisch dat niet in alle woonplaatsen een binnensportruimte aanwezig is of hoeft te zijn. In tabel 3.4 staat de behoefte aan binnensportruimte per woonplaats op basis van de inwoners van alleen de woonplaats (dus niet inclusief de woonplaatsen in de omgeving). De meeste woonplaatsen hebben een dusdanig laag aantal inwoners dat er geen afgeronde normatieve behoefte bestaat van minimaal een sporthal of sportzaal; deze woonplaatsen zijn niet in de tabel opgenomen.

Het aanbod aan sporthallen en sportzalen in Joure, Lemmer, Balk en Sint Nicolaasga is gelijk aan of overstijgt de normatieve behoefte in de desbetreffende woonplaatsen (tabel 3.4).

Tabel 3.4 Vraag-aanbodanalyse (o.b.v. Planologische Kengetallen) sporthallen en sportzalen woonplaatsen De Fryske Marren in 2018

	Sporthallen (drie zaaldelen)			Sportzalen (twee zaaldelen)			Zaaldelen		
	Aanbod	Behoefte		Aanbod	Behoefte		Aanbod	Behoefte	
Woonplaatsen		Min.	Max.		Min.	Max.		Min.	Max.
Joure	1	1 (0,7)	1 (0,9)	1	1 (1,0)	2 (1,3)	5	4 (3,7)	6 (5,7)
Lemmer	2	1 (0,5)	1 (0,7)	-	1 (0,8)	1 (1,0)	6	3 (2,9)	5 (4,5)
Balk	1	1 (0,2)	1 (0,3)	-	1 (0,3)	1 (0,4)	3	1 (1,2)	2 (1,9)
Sint Nicolaasga	1	-	-	-	1 (0,3)	1 (0,3)	3	1 (0,9)	2 (1,5)
In onderstaande woonplaatsen is geen normatieve behoefte van minimaal een sporthal of sportzaal, maar bestaat wel een aanbod van een sportzaal.									
Oudehaske	-	- (0,1)	- (0,2)	1	- (0,1)	- (0,2)	2	1 (0,6)	1 (0,9)
Oudemirdum	-	- (0,1)	- (0,1)	1	- (0,1)	- (0,1)	2	1 (0,4)	1 (0,6)
Langweer	-	- (0,1)	- (0,1)	1	- (0,1)	- (0,1)	2	1 (0,3)	1 (0,5)
Bakhuizen	-	- (0,1)	- (0,1)	1	- (0,1)	- (0,1)	2	1 (0,3)	1 (0,5)

Noot: De 43 woonplaatsen van De Fryske Marren die niet in de tabel zijn opgenomen, hebben geen afgeronde normatieve behoefte van minimaal een sporthal of sportzaal, en/of een aanbod van een sporthal of sportzaal.

Bewegingsonderwijs

Jaarlijks bepaalt het college van burgemeester en wethouders van de gemeente De Fryske Marren hoeveel ruimte door de gemeente beschikbaar moet worden gesteld voor het bewegingsonderwijs van de scholen gevestigd in de gemeente, in het vervolg de normatieve behoefte genoemd[10]. Uitgangspunt hierbij is per gymgroep (groep van 6- tot 12-jarigen) in het basisonderwijs twee gymlessen van 45 minuten (1,5 klokuur). De normatieve behoefte voor het voortgezet onderwijs is afhankelijk van het aantal leerlingen.

Gemeente

De basisscholen in De Fryske Marren (38 basisscholen; 39 onderwijslocaties) hebben in totaal een normatieve behoefte van 205,5 klokuren; de scholen voor het voortgezet onderwijs (vier) in totaal van 116,5 klokuren (tabel 3.5). Uitgaande van een capaciteit van 26 klokuren per zaaldeel[11], zijn minimaal acht zaaldelen nodig om het bewegingsonderwijs van de basisscholen in De Fryske Marren te accommoderen. Voor het bewegingsonderwijs van de scholen voor het voortgezet onderwijs zijn, uitgaande van een maximale capaciteit van 34 klokuren per zaaldeel[11], minimaal vier zaaldelen nodig.

Het aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren bestaat uit 35 af te scheiden zaaldelen, waarvan 26 in gemeentelijke eigendom zijn (exclusief de turn- en danszalen)[12]. Dit aanbod overstijgt de behoefte voor het bewegingsonderwijs. De binnensportruimtes moeten echter binnen een bepaalde afstand van de onderwijslocaties bereikbaar zijn (zie paragraaf 3.1 en hieronder).

Woonplaatsen

Het benodigd aantal zaaldelen opgenomen in tabel 3.5 houdt geen rekening met de spreiding van de zaaldelen ten opzichte van de onderwijslocaties. In tabel 3.6 is de behoefte per woonplaats weergegeven. In tien woonplaatsen is een onderwijslocatie (voor het basisonderwijs) aanwezig, maar geen binnensportruimte[13]. Voor het bewegingsonderwijs zullen deze scholen moeten uitwijken naar een andere woonplaats. Het aanbod in de andere woonplaatsen biedt voldoende capaciteit om deze behoefte te accommoderen. De afstanden tussen de onderwijslocaties en de binnensportruimtes zijn in paragraaf 3.1 behandeld.

Toekomst

De verwachting is dat de basisscholen en de scholen voor het voortgezet onderwijs die zijn gevestigd in De Fryske Marren tussen de schooljaren 2017/'18 en 2035/'36 met een leerlingenterugloop te maken zullen krijgen (zie hoofdstuk 2). Deze terugloop zal waarschijnlijk leiden tot een vermindering van en/of een herverdeling aan de behoefte aan binnensportruimte ten behoeve van het bewegingsonderwijs.

[10] Zie: Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente De Fryske Marren.

[11] Voor het basisonderwijs wordt uitgegaan dat in een schoolweek in één zaaldeel tijdens de reguliere lestijden maximaal 34 gymlessen van 45 minuten ingeroosterd kunnen worden (in totaal 26 klokuren), en voor het voortgezet onderwijs maximaal 40 lessen van 50 minuten (in totaal 34 klokuren).

[12] Vier sporthallen met drie af te scheiden zaaldelen (12), één sporthal met twee af te scheiden zaaldelen (2), vijf sportzalen met twee af te scheiden zaaldelen (10) en elf gymzalen (11).

[13] Eén van de woonplaatsen met een basisschool maar geen binnensportruimte is Haskerhorne. Per augustus 2018 zal deze school ophouden met bestaan.

Tabel 3.5 Minimaal benodigd aantal zaaldelen t.b.v. bewegingsonderwijs in De Fryske Marren, in het schooljaar 2017/'18

		Behoefte	
	Aantal onderwijslocaties	Klokuren	Zaaldelen
Basisonderwijs	39	205,5	8 (7,9)
Voortgezet onderwijs	[A]4	116,5	4 (3,4)

[A] Exclusief locatie Balk van het Zuyderzee Lyceum. Dit betreft een Internationale Schakelklas waarvoor de gemeente geen huisvestingstaakstelling heeft.

Tabel 3.6 Minimaal benodigd aantal zaaldelen t.b.v. bewegingsonderwijs woonplaatsen De Fryske Marren in het schooljaar 2017/'18

		Basisonderwijs			Voortgezet onderwijs		
			Behoefte			Behoefte	
Woonplaats	**Aanbod**[A]	Aantal locaties	Klokuren	Zaaldelen	Aantal locaties	Klokuren	Zaaldelen
Joure	7	6	46,5	2 (1,8)	2	56,7	2 (1,7)
Lemmer	7	5	40,5	2 (1,6)	1	32,5	1 (1,0)
Balk	4	3	21,0	1 (0,8)	[B]1	27,5	1 (0,8)
Sint Nicolaasga	3	3	16,5	1 (0,6)	-	-	-
Oudehaske	2	2	10,5	1 (0,4)	-	-	-
Echtenerbrug	1	2	7,5	1 (0,3)	-	-	-
Oosterzee	-	2	6,0	1 (0,2)	-	-	-
Bakhuizen	2	1	4,5	1 (0,2)	-	-	-
Langweer	2	1	4,5	1 (0,2)	-	-	-
Oudemirdum	2	1	4,5	1 (0,2)	-	-	-
Rotsterhaule	-	1	4,5	1 (0,2)	-	-	-
Sintjohannesga	1	1	4,5	1 (0,2)	-	-	-
Sloten	1	1	4,5	1 (0,2)	-	-	-
Bantega	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Haskerhorne	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Nijemirdum	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Oudega	1	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Ouwsterhaule	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Rottum	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Scharsterbrug	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Sondel	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Terherne	1	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Terkaple	-	1	3,0	1 (0,1)	-	-	-
Echten	1	-	-	-	-	-	-
De Fryske Marren	**35**	**39**	**205,5**	**8 (7,9)**	**4**	**116,5**	**4 (3,4)**

[A] Het aanbod betreft het aantal af te scheiden zaaldelen. [B] Exclusief locatie Balk van het Zuyderzee Lyceum. Dit betreft een Internationale Schakelklas waarvoor de gemeente geen huisvestingstaakstelling heeft.

3.3 Gebruik

Hieronder kijken we naar het gebruik van de gemeentelijke binnensportruimtes in De Fryske Marren tussen september 2017 tot en met augustus 2018.

Sporthallen en -zalen

Jaargebruik

In tabel 3.7 staat het totale jaargebruik (in gewogen uren[14]) van de sporthallen en -zalen naar doeleinde. Opvallend is het verschil in gebruik voor het bewegingsonderwijs, waar De Woudfennen relatief veel door scholen wordt gebruikt en de Doniahal relatief weinig. Gemiddeld zijn de sporthallen en -zalen over het hele jaar (maandag t/m zondag; van 08:00 tot 23:00 uur) voor 26 procent van de tijd bezet.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en NOC*NSF hebben beiden richtlijnen voor de bouw en exploitatie van sporthallen en -zalen opgesteld[15]. Deze richtlijnen gaan uit van het (potentiële) jaargebruik in uren. De VNG adviseert dat voor de bouw en exploitatie van een sporthal of -zaal een minimale behoefte van 1.600 uur per jaar moet bestaan. Dit aantal is inclusief onderwijsgebruik. NOC*NSF hanteert een richtlijn van minimaal 1.400 uur sportgebruik. Dit aantal is exclusief onderwijsgebruik. De sporthal van Sportfun en De Hege Fonnen I voldoen aan de VNG-richtlijn. Geen van de sporthallen of -zalen voldoet aan de NOC*NSF-richtlijn.

Tabel 3.7 Jaargebruik en –bezetting gemeentelijke sporthallen en -zalen De Fryske Marren, naar doeleinde, in de periode september 2017 tot en met augustus 2018

	Sport en overig	Bewegings-onderwijs	Totaal	Jaarbezetting	VNG-richtlijn	NOC*NSF-richtlijn
Sporthallen						
De Trime	1.125	375	1.500	27%	Nee	Nee
Sportfun	1.394	402	1.795	31%	Ja	Nee
De Hege Fonnen I	1.202	512	1.713	31%	Ja	Nee
De Hege Fonnen II	936	276	1.213	22%	Nee	Nee
Doniahal	1.072	195	1.267	23%	Nee	Nee
Sportzalen						
De Woudfennen	529	793	1.322	24%	Nee	Nee
It Tsjillân	540	359	899	16%	Nee	Nee
Turnzaal						
De Stuit	1.362	319	1.680	31%	n.v.t.	n.v.t.

[14] Met het gewogen aantal verhuurde uren wordt het aantal verhuurde uren gecorrigeerd met een deelfactor bedoeld. Als een derde van de hallen (een zaaldeel) wordt verhuurd, worden deze uren voor een derde meegenomen in het totale aantal verhuurde uren.

[15] De richtlijnen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en NOC*NSF zijn niet van toepassing op turnzalen.

Doordeweekse seizoensbezetting

Sportverenigingen, sportgroepen en scholen maken doorgaans niet het hele jaar gebruik van de binnensportruimtes. Daarom wordt hieronder naar de seizoensbezetting van 2017/'18 gekeken. Het seizoen 2017/'18 is gedefinieerd als de weken in de maanden september 2017 tot en met augustus 2018, waarbij de vakantieweken (herfst-, kerst-, voorjaars-, mei- en zomervakantie) en feestdagen buiten beschouwing worden gelaten. Binnen deze 40 weken vinden doorgaans de (meeste) activiteiten van de sportverenigingen plaats en geven de scholen hun bewegingsonderwijs.

Het seizoen 2017/'18 is verder opgedeeld in het reguliere seizoen en het winterseizoen. In het winterseizoen (december, januari en februari) vinden de zaalcompetities voor de hockey- en korfbalverenigingen plaats. De bezetting wordt weergegeven aan de hand van bezettingsgraden. Deze bezettingsgraden zijn berekend door het aantal gewogen verhuurde uren te delen door het maximaal aantal te verhuren uren[16].

In het reguliere seizoen zijn de sporthallen en -zalen doordeweeks overdag (08:00–16:00 uur) gemiddeld voor 29 procent van de tijd bezet. In het winterseizoen is de bezetting hoger; gemiddeld zijn de sporthallen en -zalen dan voor 42 procent van de tijd bezet. Opvallend is de toename van de bezetting van De Woudfennen: van 36 procent in het reguliere seizoen naar 89 procent in het winterseizoen (figuur 3.2).

In de middag/avond (16:00–23:00 uur) staan de sporthallen en -zalen doordeweeks gemiddeld voor meer dan de helft van de tijd leeg (gemiddelde bezetting van 43%, variërend van It Tsjillân met 16% tot de turnzaal van De Stuit met 68%). In het winterseizoen is het avondgebruik van de sporthallen en –zalen hoger; gemiddeld zijn de ruimtes voor 62 procent van de tijd bezet, variërend van It Tsjillân met 41% tot De Trime met 76% (figuur 3.2).

Tijdens de doordeweekse piekuren (19:00–21:00 uur) is de druk op de sporthallen en –zalen het hoogst. In het reguliere seizoen zijn de ruimtes gemiddeld voor 62 procent van de tijd bezet; in het winterseizoen 86 procent van de tijd. De Trime, de sporthal van Sportfun, de Doniahal en de turnzaal van De Stuit zitten tijdens deze uren in het winterseizoen nagenoeg volledig vol (figuur 3.2).

In bijlage 2 zijn de bezettingsgraden voor de sporthallen en -zalen per weekdag opgenomen.

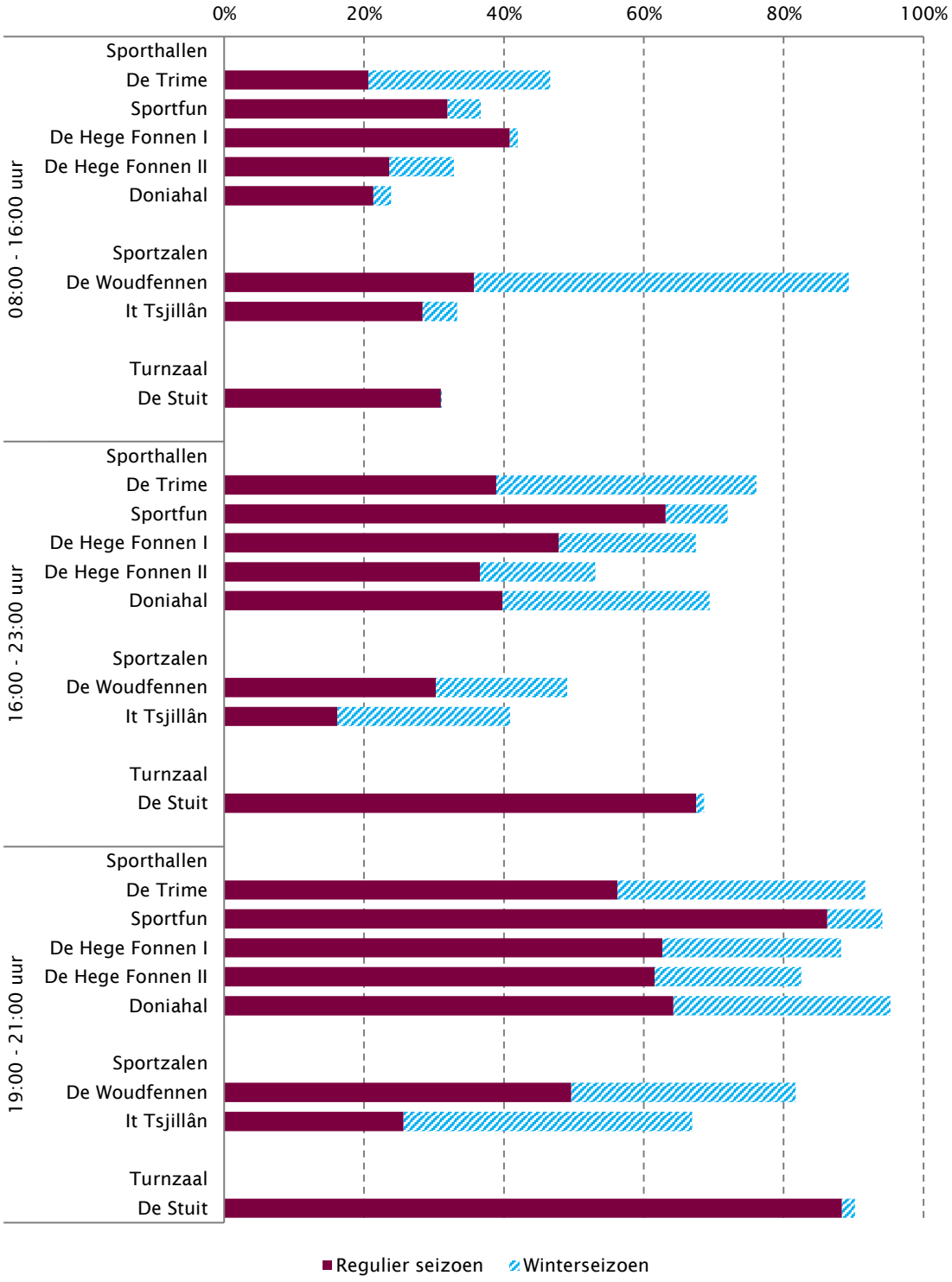
Weekend seizoensbezetting

De sporthallen en -zalen zijn op zaterdag (tussen 09:00 en 18:00 uur) 23 procent van de tijd bezet, variërend van De Woudfennen (2%) tot de turnzaal van De Stuit (49%; figuur 3.3). In het winterseizoen zijn de ruimtes beter bezet met een gemiddelde bezetting van 51 procent (variërend van De Woudfennen met 8% tot De Trime met 72%).

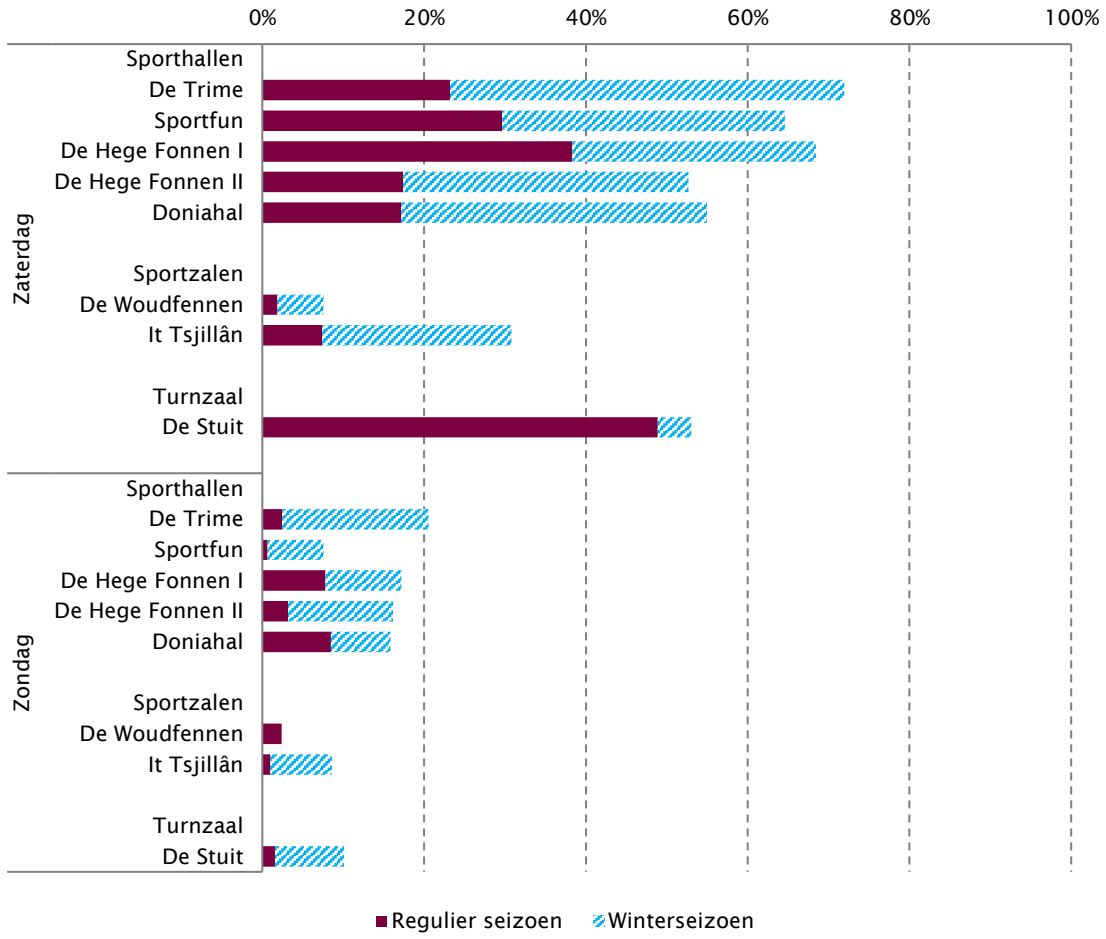
Op zondag wordt nauwelijks gehuurd. De sporthallen en -zalen zijn op zondag in het reguliere seizoen gemiddeld voor drie procent van de tijd bezet; in het winterseizoen voor twaalf procent van de tijd (figuur 3.3).

[16] Met het maximaal aantal te verhuren uren wordt het totale aantal uren binnen de desbetreffende tijdsperiode binnen het desbetreffende seizoen bedoeld.

Figuur 3.2 Gemiddelde doordeweekse bezetting naar tijdsperiode gemeentelijke sporthallen en -zalen in het seizoen 2017/'18

Figuur 3.3 Gemiddelde weekendbezetting (09:00–18:00 uur) gemeentelijke sporthallen en -zalen naar weekenddag in het seizoen 2017/'18

Gymzalen

Jaargebruik

In tabel 3.8 staat het totale jaargebruik (in gewogen uren) van de gymzalen naar doeleinde. Ondanks dat in de regel gymzalen met name voor het bewegingsonderwijs worden gebouwd, vindt in de meeste gymzalen in De Fryske meer sportgebruik plaats dan bewegingsonderwijs. Gemiddeld zijn de gymzalen over het hele jaar (maandag t/m zondag; van 08:00 tot 23:00 uur) voor 20 procent van de tijd bezet.

Er bestaan geen richtlijnen waartegen het jaargebruik van gymzalen kan worden afgezet.

Tabel 3.8 Jaargebruik en –bezetting gemeentelijke gymzalen, naar doeleinde, in de periode september 2017 tot en met augustus 2018

	Sport en overig	Bewegingsonderwijs	Totaal	Jaarbezetting
Balk	812	743	1.556	28%
De Twilling	1.027	332	1.359	25%
Brede School Joure Zuid	692	458	1.150	21%
De Stuit	817	760	1.577	29%
Sintjohannesga	436	535	971	18%
Sint Nicolaasga	617	304	921	17%
De Foarmeling	286	322	607	11%
‘t Kampke	277	119	396	7%

Doordeweekse bezetting

De gymzalen zijn overdag (08:00–16:00 uur) in het reguliere seizoen gemiddeld voor 36 procent bezet; variërend van ‘t Kampke (16%) tot De Stuit (58%). In het winterseizoen is de bezetting iets hoger; gemiddeld zijn de zalen voor 38 procent van de tijd bezet, variërend van ’t Kampke (19%) tot De Stuit (60%; figuur 3.4).

In de avond (16:00–23:00 uur) staan de gymzalen voor het grootste deel van de tijd leeg (gemiddelde bezetting van 29%, variërend van ’t Kampke (9%) tot De Twilling 59%). In het winterseizoen is het avondgebruik van de gymzalen hoger met een gemiddelde bezetting van 38 procent, variërend van ’t Kampke (9%) tot De Twilling (72%; figuur 3.4).

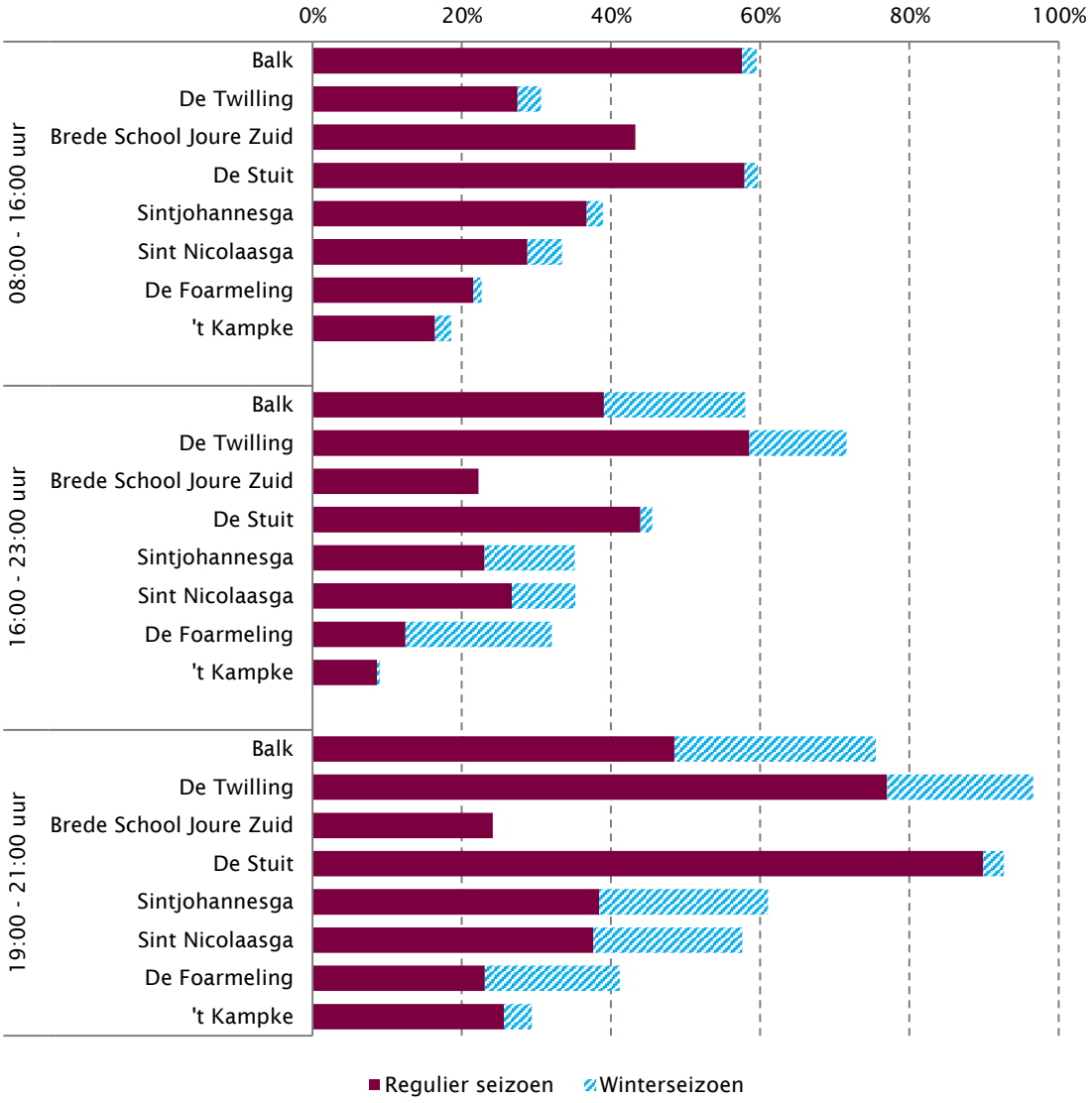
Tijdens de piekuren (19:00–21:00 uur) in het reguliere seizoen zijn de gymzalen gemiddeld voor iets minder dan de helft van de tijd bezet (46%); in het winterseizoen gemiddeld voor 60 procent, waar de hoge bezetting van De Stuit (93%) en De Twilling (97%) opvallend is (figuur 3.4).

In bijlage 2 zijn de bezettingsgraden voor de gymzalen per weekdag opgenomen.

Weekendbezetting

De gymzalen worden in het weekend (09:00–18:00 uur) beperkt gebruikt. De hoogste bezetting bedraagt 16 procent van de gymzaal in Sint Nicolaasga op zaterdag in het winterseizoen (niet in figuur).

Figuur 3.4 Gemiddelde doordeweekse bezetting naar tijdsperiode gemeentelijke gymzalen in het seizoen 2017/'18

Landelijk vergeleken

De bezetting van de gemeentelijke binnensportruimtes in De Fryske Marren is hoog vergeleken met landelijke cijfers. Dat blijkt uit een vergelijking die we maakten op basis van gegevens uit de Benchmark Gebruik Sportaccommodaties (BGS)[17].

De sporthallen in De Fryske Marren worden ten opzichte van de benchmark gemiddeld veel doordeweeks in de avond (16:00–23:00 uur), met name tijdens de piekuren (19:00–21:00 uur), gebruikt. Het gebruik

[17] De BGS bevat van circa 400 gemeentelijke binnensportaccommodaties bezettingsgegevens. Voor de vergelijking met De Fryske Marren zijn alleen de binnensportruimtes in gemeenten met een vergelijkbaar aantal inwoners en stedelijkheid als dat van De Fryske Marren meegenomen.

op zondag in het winterseizoen van de sporthallen in De Fryske Marren is opvallend laag. De sporthallen in de benchmark zijn in het winterseizoen voor de helft van de tijd bezet, waar de sporthallen in De Fryske Marren een bezetting van gemiddeld vijftien procent hebben (tabel 3.9).

De sportzalen in De Fryske Marren worden relatief veel overdag (08:00–16:00 uur) gebruikt. Het avondgebruik (16:00–23:00 uur) is relatief laag in het reguliere seizoen; in het winterseizoen is de toename dusdanig (met name tijdens de piekuren, 19:00–21:00 uur) dat deze hoger dan de benchmark is (tabel 3.9).

De gymzalen in De Fryske Marren hebben een vergelijkbare bezetting als de gymzalen in de benchmark (tabel 3.9).

Tabel 3.9 Benchmark bezetting (in procenten) gemeentelijke binnensportruimtes De Fryske Marren met vergelijkbare gemeenten

	Seizoen	Weekdeel	Tijdsperiode	De Fryske Marren	Vergelijkbare gemeenten
Sporthallen	Regulier seizoen	Doordeweeks	08:00 - 16:00 uur	28	33
			16:00 - 23:00 uur	45	31
			19:00 - 21:00 uur	66	45
		Zaterdag	09:00 - 18:00 uur	25	20
		Zondag	09:00 - 18:00 uur	5	14
	Winterseizoen	Doordeweeks	08:00 - 16:00 uur	36	50
			16:00 - 23:00 uur	68	60
			19:00 - 21:00 uur	90	81
		Zaterdag	09:00 - 18:00 uur	63	54
		Zondag	09:00 - 18:00 uur	15	50
Sportzalen	Regulier seizoen	Doordeweeks	08:00 - 16:00 uur	32	12
			16:00 - 23:00 uur	23	43
			19:00 - 21:00 uur	38	41
		Zaterdag	09:00 - 18:00 uur	5	3
		Zondag	09:00 - 18:00 uur	2	0
	Winterseizoen	Doordeweeks	08:00 - 16:00 uur	61	18
			16:00 - 23:00 uur	45	44
			19:00 - 21:00 uur	74	52
		Zaterdag	09:00 - 18:00 uur	19	1
		Zondag	09:00 - 18:00 uur	4	0
Gymzalen	Regulier seizoen	Doordeweeks	08:00 - 16:00 uur	36	39
			16:00 - 23:00 uur	29	28
			19:00 - 21:00 uur	46	39
	Winterseizoen	Doordeweeks	08:00 - 16:00 uur	38	44
			16:00 - 23:00 uur	38	41
			19:00 - 21:00 uur	60	59

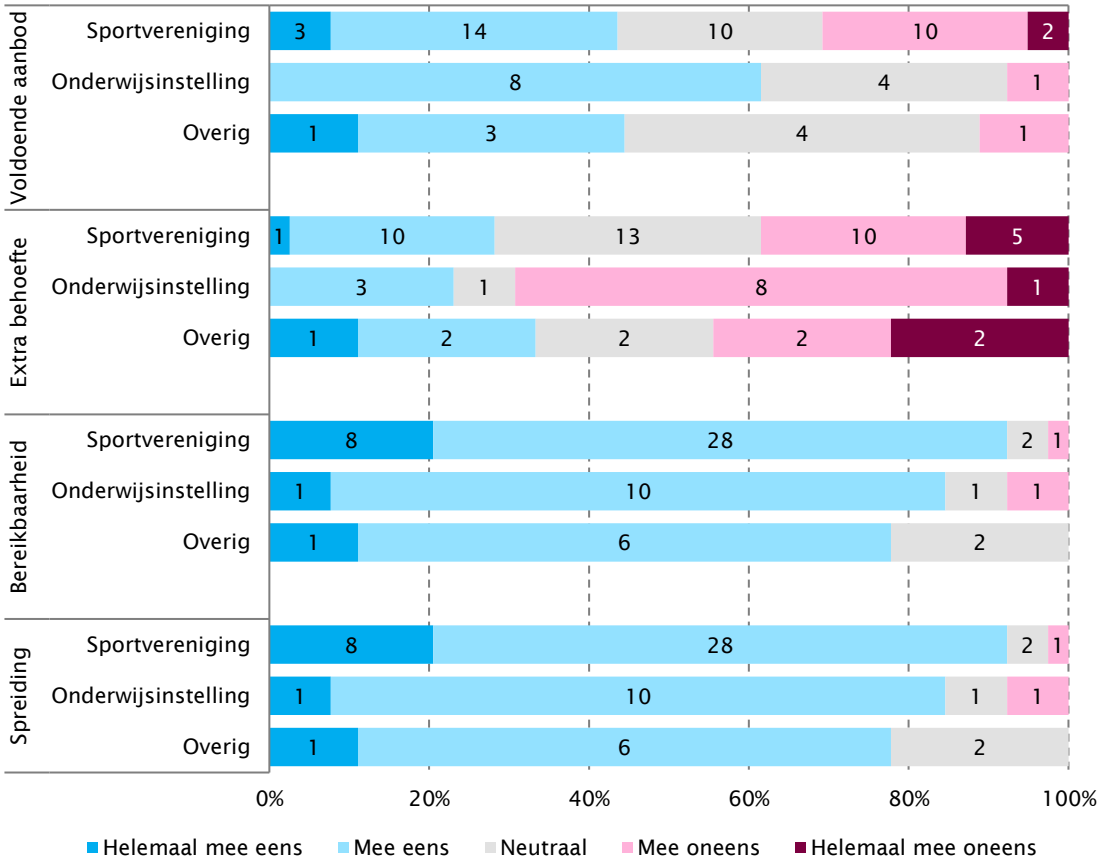
3.4 Ervaring

Om de behoefte, gebaseerd op landelijke normen en richtlijnen, en de uiteenzetting van het gebruik in context te plaatsen, hebben we de huurders van de binnensportruimtes in De Fryske Marren benaderd voor het invullen van een gebruikersbevraging. 115 huurders van de gemeentelijke binnensportruimtes in De Fryske Marren zijn uitgenodigd voor het invullen van een online vragenlijst. 69 huurders hebben de vragenlijst ingevuld, waarvan 61 de vragenlijst compleet hebben ingevuld (respons van 53%).

Algemeen

Het overgrote deel van de huurders vindt dat in De Fryske Marren voldoende aanbod aan binnensportruimte is. De mening van de sportverenigingen wijkt enigszins af; bijna één op de drie verenigingen geeft aan dat het huidige aanbod niet volstaat voor de behoefte. Het grootste deel van deze verenigingen neemt in de huidige situatie ook niet het aantal uren af dat zij zouden doen indien er meer aanbod zou zijn. Slechts een klein deel van de huurders is ontevreden over de bereikbaarheid of spreiding van de binnensportruimtes in de Fryske Marren (figuur 3.5).

Figuur 3.5 Algemene beoordeling aanbod binnensportruimte in De Fryske Marren

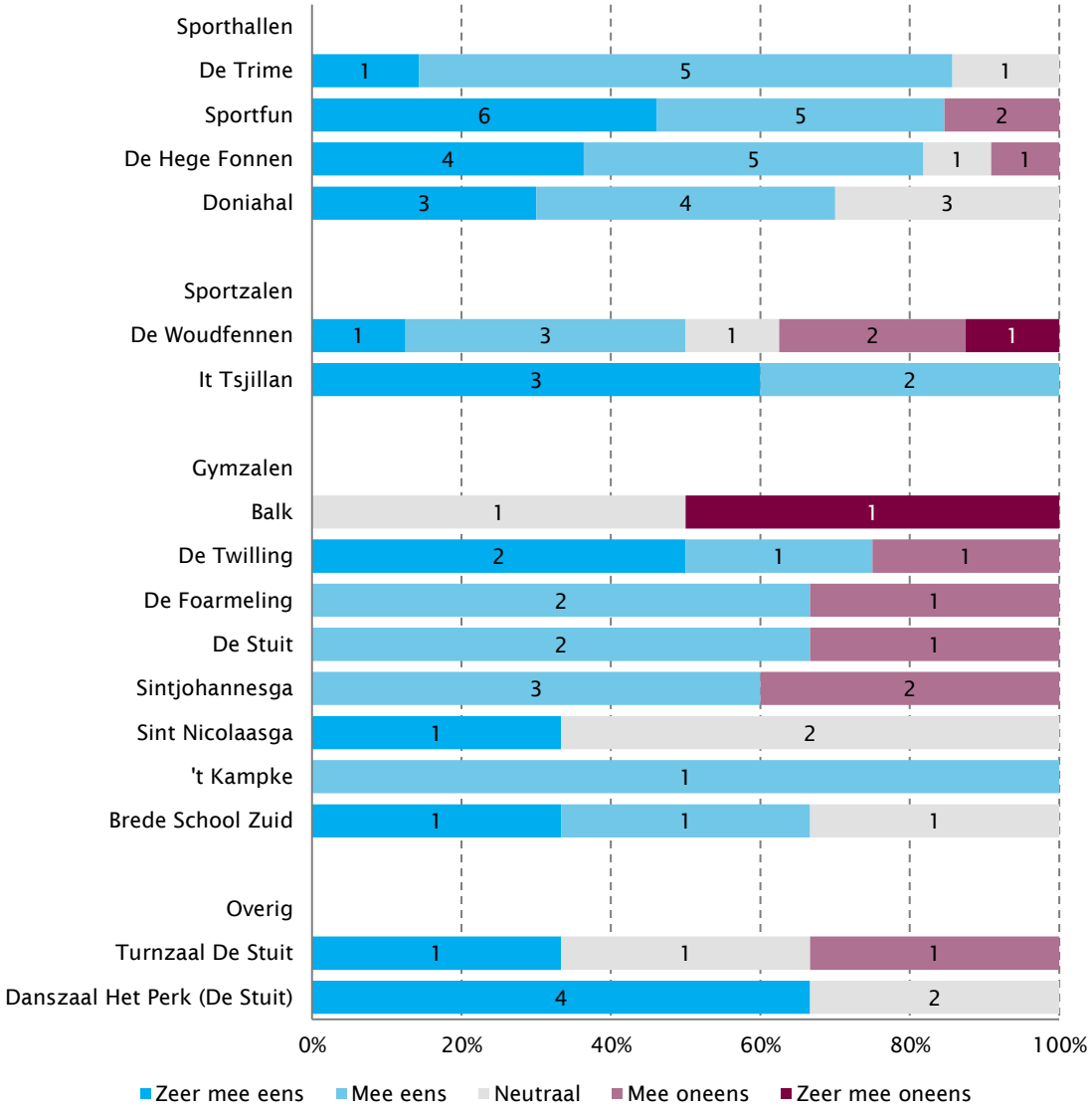
Voldoende aanbod: 'Er is voldoende ruimte voor binnensport beschikbaar in de gemeente.'
Extra behoefte: 'Wij zouden meer ruimte huren wanneer er binnensportruimte beschikbaar komt in de gemeente.'
Bereikbaarheid: 'De binnensportruimtes in De Fryske Marren zijn goed bereikbaar.'
Spreiding: 'De binnensportruimtes in De Fryske Marren zijn goed verspreid over de gemeente.'

Kwaliteit

De huurders zijn overwegend tevreden met de kwaliteit van de ruimtes (vloeren, staat van materialen, e.d.). 75 procent van de beoordelingen over de kwaliteit van de sporthallen is (zeer) positief of neutraal. Dit geldt ook voor 77 procent van de beoordelingen van de sportzalen en 93 procent van de beoordelingen van de gymzalen (figuur 3.6).

Hoewel het aantal huurders dat ontevreden is over de kwaliteit van de sporthal van Sportfun en de gymzalen De Foarmeling, De Trime, De Stuit en Sintjohannesga beperkt is, zijn dit wel de huurders die de meeste uren afnemen. Meer dan de helft van de verhuurde tijd wordt afgenomen door een huurder die aangeeft ontevreden te zijn over de kwaliteit van deze sportruimtes.

Figuur 3.6 Reactie op de stelling "Ik ben tevreden met de kwaliteit van de sportruimte (vloer, materialen e.d)", per binnensportruimte

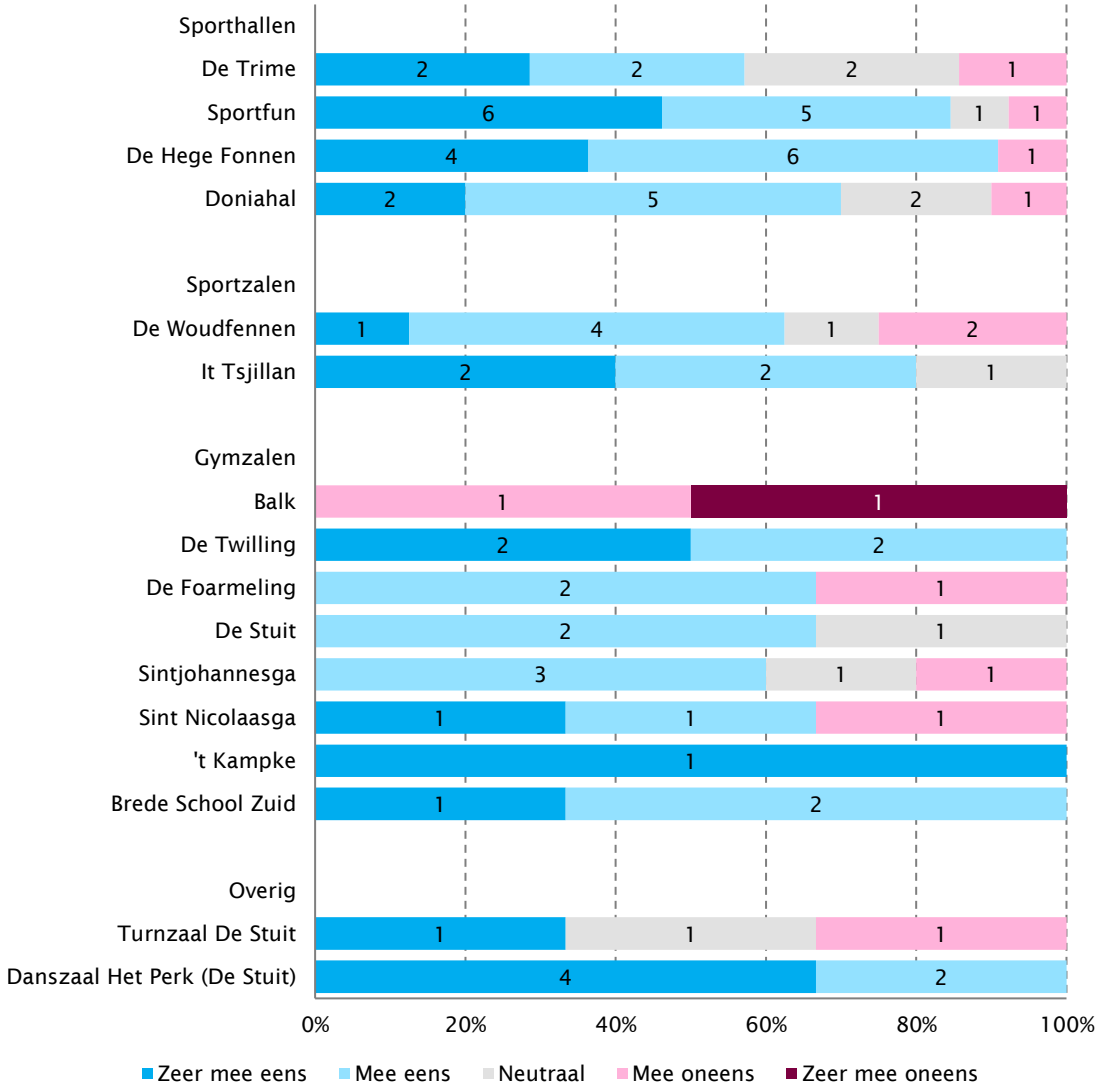

Functionaliteit

De huurders zijn tevreden over de functionaliteit van de binnensportruimte(s) die zij huren (belijning, publieksruimte, aanwezigheid van materialen, e.d.). 88 procent van de beoordelingen over de functionaliteit van de sporthallen is (zeer) positief of neutraal. Dit geldt ook voor 92 procent van de beoordelingen van de sportzalen en 83 procent van de beoordelingen van de gymzalen (figuur 3.7).

Opvallend is dat beide huurders van gymzaal Balk die de gebruikersbevraging hebben ingevuld, ontevreden zijn over de functionaliteit van de gymzaal. Hoewel het aantal huurders dat ontevreden is over de mogelijkheden in de sportruimtes van de Doniahal, De Woudfennen, Sportfun en De Foarmeling beperkt is, zijn dit overwegend huurders die relatief veel uren afnemen. In het geval van de Doniahal en De Foarmeling nemen de ontevreden huurders meer dan de helft van de totale verhuur van deze ruimtes af.

Figuur 3.7 Reactie op de stelling "'Ik ben tevreden met de functionaliteit van de sportruimte (afmetingen, belijning e.d.)", per binnensportruimte

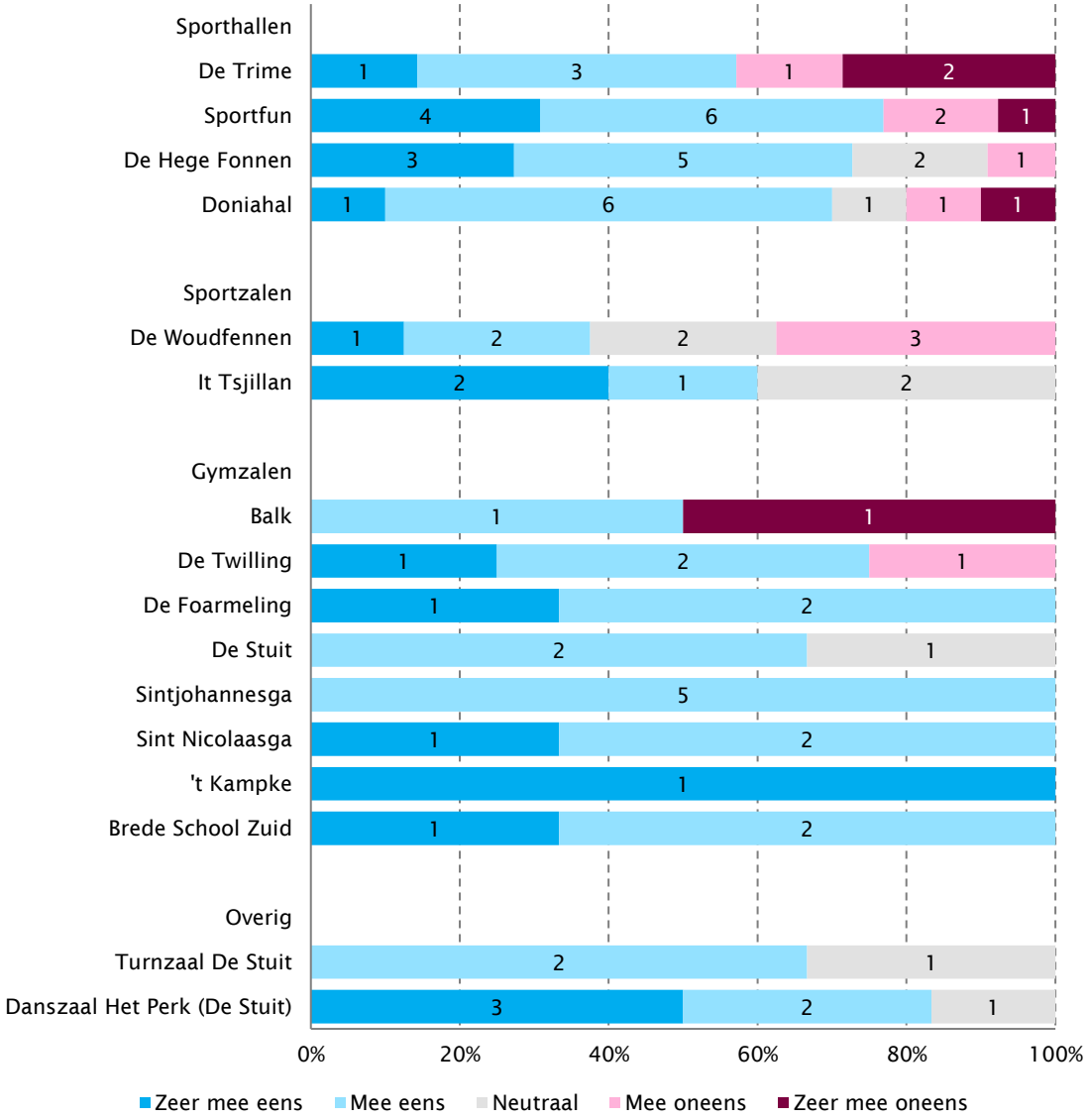

Beschikbaarheid

Het overgrote deel van huurders is tevreden over de beschikbaarheid van de ruimte(s) zij die huren. 79 procent van de beoordelingen over de beschikbaarheid van de sporthallen is (zeer) positief of neutraal. Dit geldt ook voor 75 procent van de beoordelingen van de sportzalen en 93 procent van de beoordelingen van de gymzalen (figuur 3.8).

De huurders van de Doniahal, Sportfun, De Trime, De Twilling en gymzaal Balk die aangeven niet (altijd) in de sportruimte terecht te kunnen wanneer zij dit wensen, zijn overwegend grote afnemers van de sportruimtes. Bij deze vijf ruimtes nemen de ontevreden huurders meer dan de helft van de totale verhuur af.

Figuur 3.8 Reactie op de stelling "'Ik ben tevreden met het beschikbaar aantal uren", per binnensportruimte

3.5 Situatie in Balk

Korfbalvereniging Harich, korfbalvereniging DTG, volleybalvereniging DBS en gymnastiekvereniging De Evenwichtsbalk maken gebruik van de binnensportruimtes in Balk. Zij hebben bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente De Fryske Marren te kennen gegeven problemen te ervaren met het aanbod in Balk. De verenigingen hebben aangegeven dat het huidige aanbod de groei van de verenigingen belemmert, en hierdoor de leefbaarheid van het dorp onder druk staat. Zij willen graag in samenspraak met de gemeente De Fryske Marren tot een plan van aanpak komen om het aanbod te verbeteren. Dit initiatief wordt ondersteund door de basisscholen De Bolster, It Hazzeleger en de Ludgerusschool (allen gevestigd in Balk), voetbalvereniging VV Balk en de beheerder van sporthal De Trime.

Aanbod

Het aanbod aan binnensportruimte in Balk bestaat uit sporthal De Trime en gymzaal Balk. De sporthal dateert uit 1975; de gymzaal uit 1963. De dichtstbijzijnde sporthallen buiten Balk zijn de twee sporthallen van De Hege Fonnen; de afstand tussen het aanbod in Balk en De Hege Fonnen bedraagt meer dan tien kilometer.

Behoefte

(Georganiseerde) binnensport

Balk is in 2018 met ruim 4.000 inwoners de twee na grootste woonplaats van De Fryske Marren. Rondom Balk liggen onder andere Sloten (circa 710 inwoners in 2018), Wijckel (circa 630 inwoners) en Harich (circa 470 inwoners). Normatief gezien (o.b.v. de Planologische Kengetallen) is een aanbod van één sportzaal (ruim) voldoende voor de vraag vanuit de georganiseerde binnensport in Balk. Een sportzaal voldoet echter niet aan de afmetingseisen voor korfbal, waarvoor een sporthal noodzakelijk is. Zodoende sluit een aanbod van één sporthal aan op de lokale behoefte in Balk, waar de korfbalverenigingen Harich en DTG actief zijn.

Bewegingingsonderwijs

In Balk zijn drie basisscholen gevestigd: RKBS Sint Ludgerus (circa 70 leerlingen), CBS De Bolster (circa 300 leerlingen) en OBS ’t Hazzeleger (circa 130 leerlingen) en één school voor het voortgezet onderwijs: CSG Bogerman (circa 320 leerlingen). Deze scholen maken voor het bewegingsonderwijs gebruik van sporthal De Trime en gymzaal Balk. De basisscholen hebben, op basis van het aantal gymgroepen, recht op binnensportruimte waar in totaal 21 klokuren bewegingsonderwijs kan worden ingeroosterd; voor CSG Bogerman is dat 27,5 klokuur (tabel 3.10).

Om het bewegingsonderwijs van de scholen die in Balk zijn gevestigd te accommoderen, zijn minimaal twee zaaldelen nodig; in één zaaldeel kan tot 34 klokuren bewegingsonderwijs (gezamenlijk door basisonderwijs en voortgezet onderwijs) ingeroosterd worden.

Tabel 3.10 Klokuren bewegingsonderwijs scholen gevestigd in Balk, schooljaar 2017/’18

Onderwijstype	School	Klokuren bewegingsonderwijs
Basisonderwijs	RKBS Sint Ludgerus	3,0
Basisonderwijs	CBS De Bolster	13,5
Basisonderwijs	OBS 't Hazzeleger	4,5
Subtotaal		*21,0*
Voortgezet onderwijs	CSG Bogerman	27,5
Eindtotaal		*48,5*

Gebruik

Het totale jaargebruik van sporthal De Trime is 1.500 uur; hiermee wordt niet voldaan aan de richtlijnen van VNG of NOC*NSF[18]. Gymzaal Balk (jaargebruik van 1.556 uur) is op de gymzaal van De Stuit na, de gymzaal in De Fryske Marren die het meest wordt gebruikt.

Volleybalvereniging DBS (355 uur) is de grootgebruiker van sporthal De Trime, gevolgd door CSG Bogerman (264 uur). DBS is tevens één van de grotere gebruikers van de gymzaal (332 uur); de grootgebruiker is gymnastiekvereniging De Evenwichtsbalk (426 uur, tabel 3.11).

Tabel 3.11 Jaargebruik (in gewogen uren) sporthal De Trime en gymzaal Balk, naar huurder, in de periode september 2017 tot en met augustus 2018

Huurder	Sporthal	Gymzaal
Volleybalvereniging DBS	355	332
Gymnastiekvereniging De Evenwichtsbalk	-	426
CBS De Bolster	-	384
CSG Bogerman	264	-
Korfbalclub Harich	256	-
OBS 't Hazzeleger	20	176
Voetbalvereniging Balk	156	-
Sint Ludgerusschool	-	123
Badmintonclub Oer 't Net	110	-
Korfbalvereniging DTG	99	1
SVN De Cocon	20	61
Zuyderzee Lyceum	71	-
Overige huurders	149	53
Totaal	*1.500*	*1.556*

In tabellen 3.12 en 3.13 zijn de bezettingsgraden van sporthal De Trime en gymzaal Balk weergegeven. Sporthal De Trime is op maandag tot en met donderdag tussen 17:00 en 22:00 uur in het winterseizoen vrijwel volledig bezet. Ook gymzaal Balk is (met name in het winterseizoen) in de avonden op maandag tot en met donderdag goed bezet.

Gewenst extra gebruik

Korfbalvereniging Harich (10 uur), korfbalvereniging DTG (5 uur), volleybalvereniging DBS (6 uur) en gymnastiekvereniging De Evenwichtsbalk (9 uur) geven aan gezamenlijk 30 uur per week op de doordeweekse avonden extra gebruik te willen maken van de binnensportruimtes in Balk, maar dat dit nu niet mogelijk is vanwege de (over)bezetting. Gelet op de huidige bezettingscijfers in tabellen 3.12 en 3.13 is het niet mogelijk om deze behoefte gedurende het hele seizoen in sporthal De Trime en gymzaal Balk te accommoderen. Wél is dit mogelijk buiten het winterseizoen.

[18] Geen van de gemeentelijke sporthallen en -zalen in De Fryske Marren voldoet aan de richtlijn van NOC*NSF (minimaal 1.400 uur sportgebruik); alleen de sporthal van Sportfun en één van De Hege Fonnen sporthallen voldoet aan de richtlijn van VNG (minimaal 1.600 uur gebruik).

Tabel 3.12 Gemiddelde bezetting (in procenten) sporthal De Trime, naar seizoen, naar dag, naar uur in het seizoen 2017/'18

	Regulier seizoen							Winterseizoen						
	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
08:00-09:00	0	9	0	0	8	0	0	0	33	0	10	39	0	0
09:00-10:00	35	24	17	14	33	14	0	82	73	20	33	94	57	0
10:00-11:00	39	20	17	14	31	19	4	87	62	20	33	91	70	23
11:00-12:00	33	46	22	39	26	22	18	80	76	38	56	85	73	36
12:00-13:00	29	22	23	11	21	23	0	70	38	40	28	63	73	27
13:00-14:00	45	16	27	30	20	25	0	75	30	57	46	67	66	27
14:00-15:00	16	14	27	0	13	23	0	42	25	44	10	45	77	30
15:00-16:00	22	3	39	22	0	24	0	33	0	38	40	45	82	29
16:00-17:00	44	6	39	37	0	25	0	67	17	50	85	91	68	6
17:00-18:00	55	15	59	30	0	34	0	83	67	100	100	91	82	6
18:00-19:00	66	19	65	30	12	37	0	100	100	100	100	68	82	3
19:00-20:00	66	19	65	77	24	37	0	100	100	100	100	45	82	0
20:00-21:00	66	68	59	77	43	29	0	100	100	100	100	77	80	0
21:00-22:00	60	68	53	77	43	7	0	92	100	100	100	73	23	0
22:00-23:00	11	0	0	0	12	2	0	17	0	10	10	27	2	0

Tabel 3.13 Bezetting (in procenten) gymzaal Balk, naar seizoen, naar dag, naar uur in het seizoen 2017/'18

	Regulier seizoen							Winterseizoen						
	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
08:00-09:00	0	50	46	50	47	0	0	0	50	53	50	50	0	0
09:00-10:00	72	100	90	100	93	0	0	75	100	93	100	100	9	0
10:00-11:00	72	75	75	75	70	0	0	75	75	75	75	75	0	0
11:00-12:00	72	75	75	75	0	0	0	75	75	75	75	0	0	0
12:00-13:00	48	50	50	0	47	0	0	50	50	50	0	50	0	0
13:00-14:00	97	100	100	0	93	0	0	100	100	100	0	100	0	0
14:00-15:00	0	75	0	75	0	0	0	0	75	0	75	0	0	0
15:00-16:00	29	100	15	100	0	0	0	50	100	45	100	0	0	0
16:00-17:00	29	100	29	100	0	0	0	50	100	90	100	0	0	0
17:00-18:00	0	100	29	100	0	0	0	0	100	90	100	0	0	0
18:00-19:00	0	50	29	100	0	0	0	0	50	90	100	0	0	0
19:00-20:00	66	65	29	100	0	0	0	100	90	90	100	0	0	0
20:00-21:00	66	65	29	65	0	0	0	100	100	90	100	0	0	0
21:00-22:00	66	65	29	30	0	0	0	100	95	90	100	0	0	0
22:00-23:00	0	0	15	0	0	0	0	0	0	45	0	0	0	0

3.6 Conclusie

Behoefte

(Georganiseerde) binnensport

Voor de (georganiseerd) binnensport zijn volgens de landelijke normen in De Fryske Marren drie sporthallen en tussen de vier en vijf sportzalen nodig. De Fryske Marren beschikt over vijf sporthallen en vijf sportzalen. Zodoende overstijgt het aanbod de normatieve behoefte. Het aanbod in De Fryske Marren is echter vergeleken met het aanbod in de VSG-regio Fryslân en in vergelijkbare gemeenten (o.b.v. inwoneraantal en stedelijkheid) relatief laag; met name het aantal sporthallen blijft achter.

Bewegingsonderwijs

De gemeente De Fryske Marren heeft geen wettelijke taak in het voorzien van binnensportruimte voor de (georganiseerde) binnensport. Deze taak heeft zij wel ten behoeve van het bewegingsonderwijs. Als alleen wordt gekeken naar het totale aantal klokuren bewegingsonderwijs van de basisscholen, zijn minimaal acht zaaldelen nodig; voor het bewegingsonderwijs van de scholen voor het voortgezet onderwijs, zijn minimaal vier zaaldelen nodig. Het aanbod in De Fryske Marren bestaat uit 36 af te scheiden zaaldelen, waarvan 26 in gemeentelijke eigendom zijn. Het aanbod is hiermee ruim afdoende. De spreiding van het aanbod is dusdanig dat 28 van de 39 onderwijslocaties voor basisonderwijs ten minste één binnensportruimte binnen 1.000 meter (de kortste normafstand voor het basisonderwijs) van het schoolgebouw bereikbaar hebben. Voor de basisscholen die geen binnensportruimte binnen 2.000 meter hebben, zorgt de gemeente De Fryske Marren voor gymnastiekvervoer. De scholen voor het voortgezet onderwijs hebben allen ten minste één binnensportruimte binnen 2.000 meter van het schoolbouw (de normafstand voor het voortgezet onderwijs).

Gebruik

De gemeentelijke sporthallen en -zalen staan doordeweeks overdag (08:00-16:00 uur) voor het grootste gedeelte van de tijd leeg. Ook in de middag/avond (16:00-23:00 uur) tijdens het reguliere seizoen staan de binnensportruimtes (m.u.v. de sporthal van Sportfun) doordeweeks voor meer dan 50 procent van de tijd leeg. In het winterseizoen is de doordeweekse bezetting hoger: 44 procent overdag en 61 procent in de middag/avond. De druk op de gemeentelijke sporthallen en sportzalen is tussen 19:00 en 21:00 uur het hoogst. Op de meeste doordeweekse dagen in het winterseizoen zijn de binnensportruimtes tijdens deze piekuren volledig bezet.

Uit de benchmark komt naar voren dat de sporthallen in De Fryske Marren een relatief hoge bezetting hebben, zowel in het reguliere seizoen als in het winterseizoen. Ook de sportzalen in De Fryske Marren hebben in het winterseizoen een hogere bezetting dan de sportzalen in vergelijkbare gemeenten. De relatief hoge bezetting van de binnensportruimtes in De Fryske Marren houdt verband met het relatieve lage aanbod ten opzichte van vergelijkbare gemeenten. De meeste gemeentelijke gymzalen worden (met name in het winterseizoen) doordeweeks buiten de schooltijden veelvuldig door verenigingen gebruikt. Een deel van de verklaring hiervoor ligt in het feit dat verenigingen in de eigen woonplaats (in een gymzaal) trainen en voor wedstrijden uitwijken naar een sporthal- of zaal in een andere woonplaats.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en NOC*NSF hebben beiden richtlijnen voor de bouw en exploitatie van sporthallen en -zalen opgesteld. Geen van de gemeentelijke sporthallen en -zalen voldoen aan het minimale jaargebruik gesteld door NOC*NSF; de sporthal van Sportfun en één van de

sporthallen van De Hege Fonnen voldoen wel het minimale jaargebruik door VNG, de overige sporthallen/-zalen voldoen niet aan de VNG-richtlijn.

Ervaring

Het overgrote deel van de huurders van de gemeentelijke binnensportruimtes in De Fryske Marren vindt dat er voldoende aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren is. Wel geeft bijna één op de drie sportverenigingen aan dat er onvoldoende ruimte beschikbaar is. Een deel van deze verenigingen zou meer ruimte huren mocht het aanbod aan binnensportruimte worden vergroot. Hieraan gerelateerd is het feit dat veel grootgebruikers van de Doniahal, de sporthal van Sportfun, De Trime (sporthal én gymzaal) en De Twilling aangeven niet (altijd) in de sportruimte terecht te kunnen wanneer zij dit wensen. Dit komt overeen met de uitkomsten van de bezettingsanalyses, waarin we zien dat met name in het winterseizoen deze ruimtes tijdens de piekuren (19:00–21:00 uur) volledig bezet zijn.

De meeste huurders van de gemeentelijke binnensportruimtes in De Fryske Marren zijn overwegend tevreden met de kwaliteit (vloeren, staat van materialen, e.d.) en functionaliteit (belijning, publieksruimte, aanwezigheid van materialen, e.d.) van deze sportruimtes. Wel zijn er een paar aandachtspunten waar het gaat om de kwaliteit van de sporthal van Sportfun en de gymzalen De Foarmeling, Balk, De Stuit en Sintjohannesga, en de functionaliteit van de Doniahal, De Foarmeling en gymzaal Balk. De huurders die veel van deze binnensportruimtes gebruikmaken, geven vaker aan niet tevreden te zijn met de kwaliteit of functionaliteit van de sportruimte, terwijl de huurders die minder uren afnemen juist wel tevreden zijn.

Situatie in Balk

Korfbalvereniging Harich, korfbalvereniging DTG, volleybalvereniging DBS en gymnastiekvereniging De Evenwichtsbalk hebben bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente De Fryske Marren te kennen gegeven dat het huidige aanbod aan binnensportruimte in Balk de groei van de verenigingen belemmert, en hierdoor de leefbaarheid van het dorp onder druk staat. Zij willen graag in samenspraak met de gemeente De Fryske Marren tot een plan van aanpak komen om het aanbod te verbeteren. Dit initiatief wordt ondersteund door de basisscholen De Bolster, It Hazzeleger en de Ludgerusschool, voetbalvereniging VV Balk en de beheerder van sporthal De Trime.

Het aanbod in Balk (één sporthal en één gymzaal; vier zaaldelen) overstijgt de normatieve behoefte, zowel vanuit de georganiseerde sport als het onderwijs. Ondanks dit feit laat de bezetting van de binnensportruimtes in Balk knelpunten zien; de verenigingen nemen meer uren in de binnenruimtes af dan zou worden verwacht op basis van de normen. Met name in het winterseizoen zijn zowel de sporthal als de gymzaal in de doordeweekse avonden dusdanig bezet dat er nauwelijks tot geen mogelijkheden bestaan voor meer huur door de huidige (of nieuwe) gebruikers. Het is niet realistisch, gelet op de beschikbaarheid van het kader (trainers en vrijwilligers) en de leden, dat de uren die nu nog (deels) beschikbaar zijn (voor 16:00 uur en na 22:00 uur) in het winterseizoen kunnen worden gebruikt om de extra behoefte van de verenigingen in te plannen. In het reguliere seizoen kan deze behoefte nog wel in het huidige aanbod worden geaccommodeerd. Een alternatieve binnensportruimte (buiten Balk) waar de verenigingen naar uit kunnen wijken, is niet binnen een redelijke afstand beschikbaar.

De hoge bezetting van de sporthal De Trime en gymzaal Balk is terug te zien in de resultaten van de gebruikersbevraging. De gebruikers geven aan dat de binnensportruimtes dusdanig bezet zijn, dat zij niet het aantal uren (op de gewenste dagen en tijden) kunnen afnemen dat zij wensen. Uit de gebruikersbevraging komt verder naar voren dat de sporthal overwegend positief wordt beoordeeld op de kwaliteit en functionaliteit van de sportruimte; die van de gymzaal overwegend negatief.

Verwachtingen en conclusies

De verwachting is dat het aantal inwoners van De Fryske Marren richting 2035 zal afnemen. Bovendien zal de bevolking verder vergrijzen; waar in 2018 23 procent van de bevolking 65 jaar of ouder is, zal dit in 2035 30 procent zijn. Het aantal jongeren zal daarentegen afnemen. Jongeren maken, ten opzichte van andere leeftijdsgroepen, relatief veel gebruik van binnensportruimtes, terwijl ouderen relatief veel gebruikmaken van de openbare ruimte voor hun sportbeoefening. Zij zijn over het algemeen minder geïnteresseerd in verenigingssporten, die veelal in competitieverband (in een binnensportruimte of buitensportaccommodatie) worden beoefend. Behalve dat ouderen (relatief) veel gebruikmaken van de openbare ruimte, zien we dat de openbare ruimte over het algemeen steeds meer wordt gebruikt voor sport- en beweeggedrag. Deze ontwikkeling is (deels) ten koste gegaan van het gebruik van de traditionele binnen- en buitensportaccommodaties. Met name de georganiseerde binnensport heeft te maken met een teruglopende populariteit, waardoor dit type accommodaties minder gebruikt zal worden.

De verwachting is dat de (normatieve) behoefte aan binnensportruimte vanuit de (georganiseerde) binnensport in De Fryske Marren in de toekomst (2025 en 2032) niet hoger zal zijn dan in 2018 het geval is. Vanuit het onderwijs is de verwachting dat de behoefte aan binnensportruimte nagenoeg gelijk zal blijven. Uit de bezettingsanalyse volgt de constatering dat in de bezetting van de sporthallen specifieke knelpunten voorkomen. De huurders hebben een sterke voorkeur voor het huren van zaalruimte op doordeweekse avonden tussen 19:00 en 21:00 uur. Als gevolg hiervan kunnen niet alle huurders het aantal uren afnemen waar zij behoefte aan hebben. Voor 19:00 uur en na 21:00 uur is er (beperkt) ruimte beschikbaar om een deel van deze uren wel te accommoderen.

4. Buitensportaccommodaties

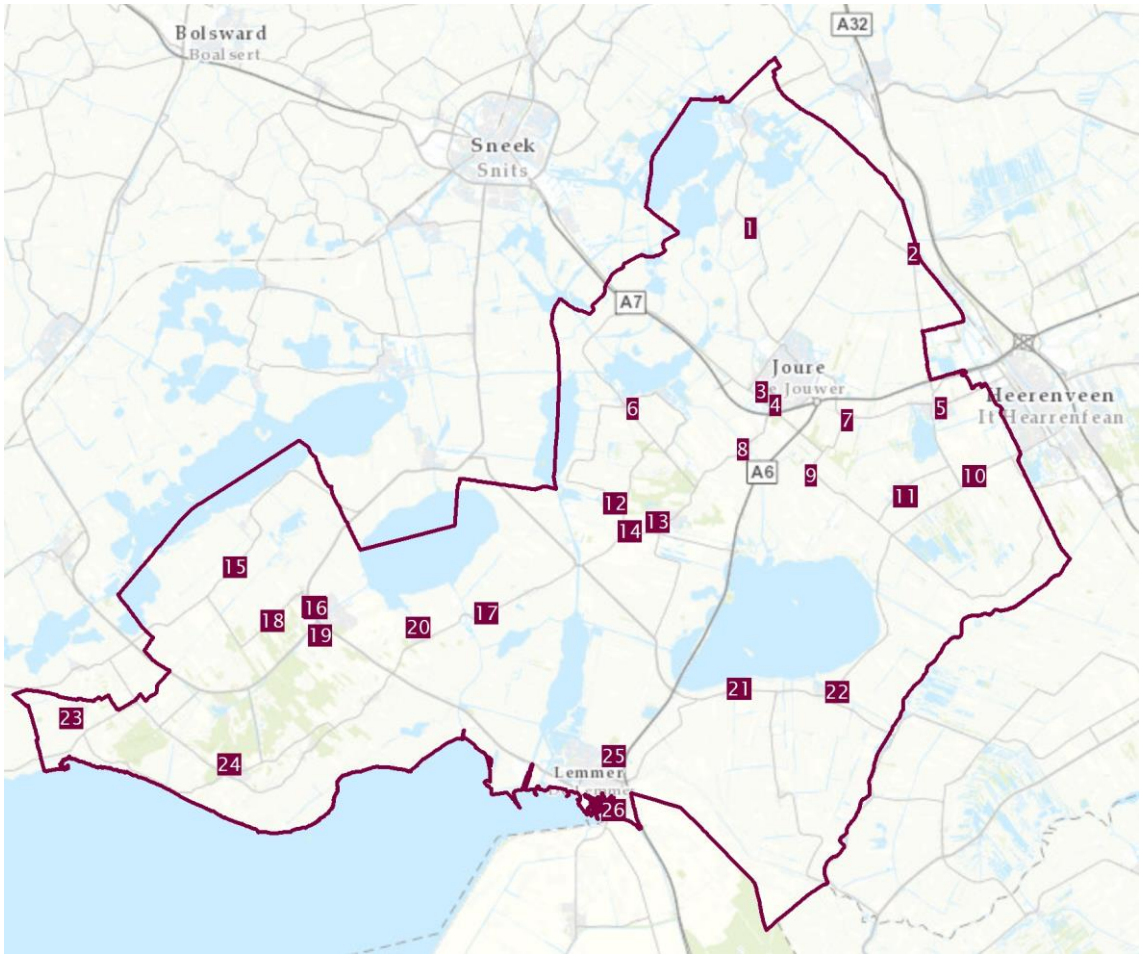
In dit hoofdstuk zetten we de ruimtebehoefte van de hockey-, korfbal-, tennis- en voetbal- en kaatsverenigingen uiteen. Op kaart 4.1 zijn de sportparken met hockey-, korfbal-, tennis-, voetbal- en/of kaatsaanbod in De Fryske Marren weergegeven.

Voor korfbal en tennis wordt de ruimtebehoefte bepaald aan de hand van de planningsnormen en richtlijnen die zijn vastgesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de betreffende sportbonden en koepelorganisatie NOC*NSF. Deze normen en richtlijnen zijn afkomstig uit het Handboek Sportaccommodaties. Voor de behoeftebepaling van de hockey- en voetbalverenigingen is gekozen om de richtlijnen van de desbetreffende sportbonden te hanteren. Het amateurvoetbal is vanaf het seizoen 2017/'18 gestart met nieuwe wedstrijdvormen. De richtlijn voor voetbal in het Handboek Sportaccommodaties is niet toe te passen op deze nieuwe wedstrijdvormen. De KNHB hanteert een nieuwe richtlijn die beter aansluit bij de praktijk. De bond is voornemens deze te laten opnemen in het Handboek Sportaccommodaties. Voor kaatsen zijn geen planningsnormen of richtlijnen voorhanden.

De bepaling van de toekomstige ruimtebehoefte van de verenigingen is gebaseerd op de toekomstige leden- of teamaantallen. Deze worden weergegeven in een bandbreedte waarbinnen hoogstwaarschijnlijk de verenigingen zich zullen ontwikkelen. De bandbreedte is gebaseerd op de verwachte bevolkingsontwikkeling, recente landelijke ontwikkelingen in de sportdeelname en de recente ledenontwikkeling van de verenigingen.

Een belangrijke kanttekening bij de behoeftebepaling is dat de berekende behoefte alleen betrekking heeft op de benodigde capaciteit voor competitie-/bekerwedstrijden en trainingen van de *officiële* leden of teams. De nevenactiviteiten van de verenigingen (bv. trainingsteams of interne competities) of het medegebruik van de banen of velden door andere partijen (bv. scholen voor het bewegingsonderwijs of gebruik door bedrijven) zijn van invloed op de voor de vereniging beschikbare capaciteit en de belasting van de banen en velden. De buitensportverenigingen zijn benaderd om een compleet beeld te krijgen van het gebruik van de banen en velden, en om eventuele knelpunten te signaleren.

Kaart 4.1 Buitensportparken met hockey-, korfbal-, tennis-, voetbal- en/of kaatsaanbod De Fryske Marren in 2018

1) Tennispark De Trije Setter 2) Sportpark Vegelinsoord 3) Sportpark Hege Simmerdyk
4) Tennispark T.V. Joure 5) Sportpark Pieter Bultsma 6) Sportpark 't Tsjillân 7) Tennispark T.V. Haskerhorne
8) De Skarslach 9) Tennispark Tryegeaster T.V. 10) Tennispark Tennisvereniging Rottum e.o.
11) Sportpark De Grie 12) Sportpark De Stripe 13) Sportpark Groenendal
14) Tennispark T.V. De Greensetters 15) Sportpark 't Waldstreffen 16) Sportpark Tjalke de Boerstrjitte
17) Sportpark 't Krudfjild 18) Sportpark Harichsterdijk 19) Sportpark De Wilgen
20) Sportpark Menno van Coehoornbos 21) Sportpark Op 'e Jister 22) Sportpark De Kampen
23) Sportcomplex Bakhuizen 24) Sportpark De Skelp 25) Sportpark De Rien 26) Sportpark Lemstervaart
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

4.1 Hockey

De Fryske Marren heeft twee hockeyverenigingen. JHC Stix heeft haar thuisbasis op sportpark Hege Simmerdyk in Joure en MHC Lemmer op sportpark De Rien in Lemmer. Beide verenigingen beschikken over één zandkunstgrashockeyveld. De hockeyverenigingen hebben in het seizoen 2017/'18 in totaal 25 teams ingeschreven in een bondscompetitie bij de KNHB, waarvan één in een zondagcompetitie[19].

Zowel voor JHC Stix als MHC Lemmer biedt één veld voldoende capaciteit voor het huidige aantal (norm)teams (tabel 4.1).

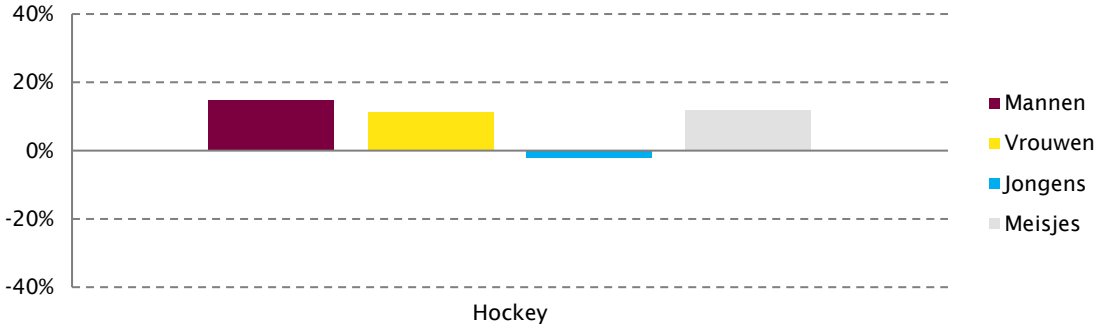
Tabel 4.1 Vraag-aanbodanalyse hockeyverenigingen De Fryske Marren in het seizoen 2017/'18

			Teams		Vraag-aanbodanalyse				
						Overschot (+) / tekort (-)			
						In normteams		In kunstgrasvelden	
Woonplaats	**Sportpark**	**Vereniging**	Abs.	Norm.	Aanbod	Zat.	Zon.	Zat.	Zon.
Joure	Hege Simmerdyk	JHC Stix	11	7,8	1	+3,9	+11,7	+0,3	+1,0
Lemmer	De Rien	MHC Lemmer	14	11,5	1	+0,2	+10,7	-	+0,9

Toekomst

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de Koninklijke Nederlandse Hockeybond één van de snelst groeiende sportbonden in Nederland is. De hockeybond telde ruim 254.000 leden in 2017, ruim 21.000 meer dan in 2012 (+9%). Het aantal mannen, vrouwen en meisjes is in deze periode toegenomen; het aantal jongens is afgenomen (figuur 4.1).

Figuur 4.1 Ledenontwikkeling naar (leeftijds)categorie Koninklijke Nederlandse Hockeybond in de periode 2012-2017 (met 2012 als uitgangsjaar) (in procenten)

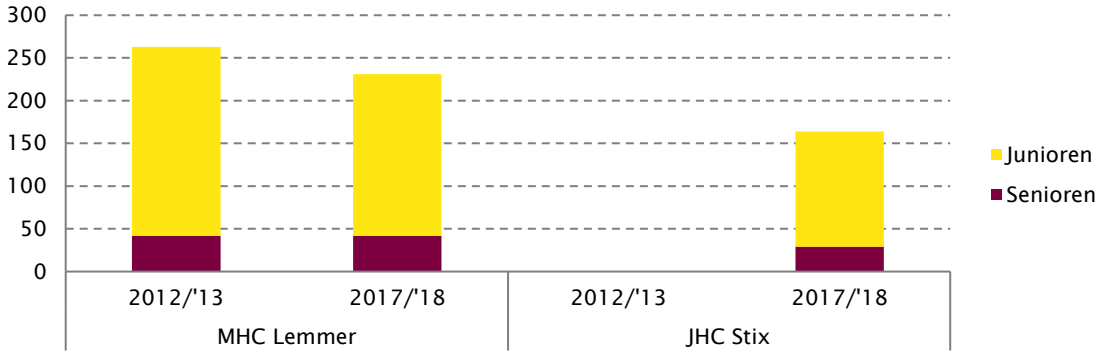

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2012-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

[19] In bijlage 3 is een overzicht van alle bij de KNHB ingeschreven teams in het seizoen 2017/'18 te vinden.

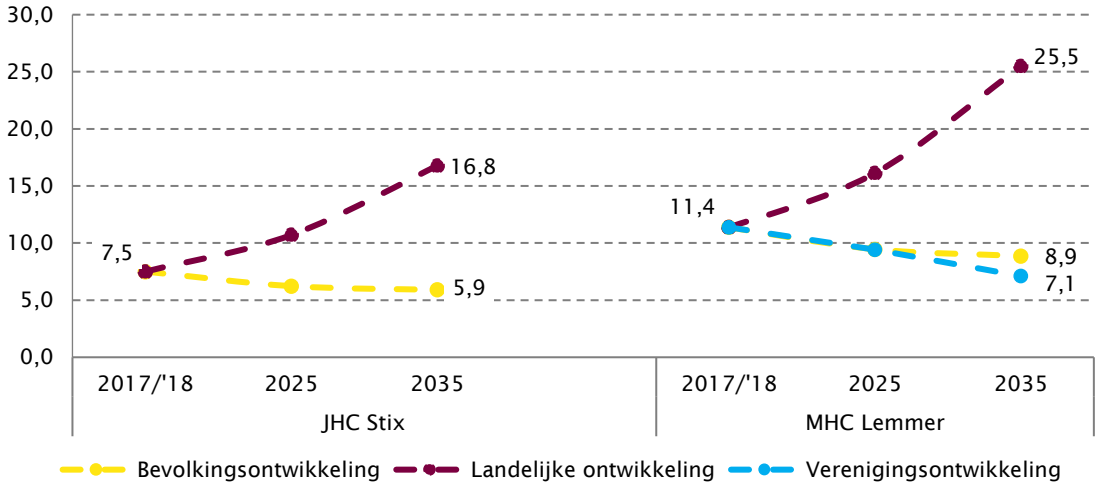
Waar landelijk het aantal hockeyleden is toegenomen, heeft MHC Lemmer in het seizoen 2017/'18 juist minder leden dan in het seizoen 2012/'13; het aantal senioren is gelijk gebleven terwijl het aantal junioren met 14 procent is afgenomen. JHC Stix telt in het seizoen 2017/'18 ruim 160 leden. Het ledenaantal in 2012/'13 is onbekend (figuur 4.2).

Figuur 4.2 Ledenontwikkeling naar leeftijdscategorie hockeyverenigingen De Fryske Marren in de periode 2012/'13-2017/'18

De verwachting is dat JHC Stix en MHC Lemmer in de toekomst eerder een lager aantal normteams zullen hebben dan een hoger aantal. De bijbehorende veldbehoefte van de verenigingen, één veld per vereniging, zal daarmee constant blijven (figuur 4.3).

Figuur 4.3 Bandbreedte verwachte ontwikkeling (in normteams) hockeyverenigingen De Fryske Marren in de periode 2017/'18-2035

Nevengebruik

Het veld van JHC Stix wordt niet structureel gebruikt door de vereniging voor nevenactiviteiten of gebruikt door externen. Incidenteel vinden clinics, toernooien en sportdagen plaats.

MHC Lemmer heeft naast de teams ingeschreven bij de KNHB nog een team bestaande uit senior trimmers. Dit team traint één avond in de week op het veld. Het Zuyderzee Lyceum, een school voor het voortgezet onderwijs gevestigd in Lemmer, maakt buiten de wintermaanden om wekelijks twee middagen in de week gebruik van het hockeyveld voor haar bewegingsonderwijs. Incidenteel vinden sportdagen op het veld plaats.

Het nevengebruik van de velden van JHC Stix en MHC Lemmer leiden volgens de verenigingen niet tot organisatorische problemen voor de verenigingen.

4.2 Korfbal

De Fryske Marren heeft vier korfbalverenigingen, die allen hun thuiswedstrijden (tijdens de veldcompetities) op natuurgras spelen. KV Lemmer heeft met 14.000 vierkante meter het grootste korfbalveldareaal tot haar beschikking; DTG met 5.000 vierkante meter het kleinste. Het veld van SC Joure wordt zowel door de korfbal- als de voetbalafdeling van de vereniging gebruikt. Het veld van KV Lemmer wordt ook als trainingsveld door VV Lemmer (voetbal) gebruikt. De korfbalverenigingen hebben in het seizoen 2017/'18 in totaal 36 teams ingeschreven in een bondscompetitie bij de KNKV, allen in een zaterdagcompetitie (tabel 4.2)[20].

Korfbal op natuurgras

Het uitgangspunt bij de behoeftebepaling bij korfbal op natuurgras is dat een vereniging voor het spelen van wedstrijden minimaal de beschikking moet hebben over een korfbalveldareaal waarop het mogelijk is twee velden van 40 bij 20 meter uit te zetten (met een obstakelvrije uitloop van 2 meter rondom de speelvelden). Omdat de bespeling van een korfbalveld zeer intensief is, met name rond de korven, moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid de velden in zijwaartse richting te kunnen verplaatsen. Uitgaande van de mogelijkheid elk veld afzonderlijk twee keer met 5 meter te verplaatsen, bedraagt de brutomaat van het hele areaal 68 bij 44 meter (~3.000 vierkante meter). Voor de trainingsvelden geldt dat de afmetingen overeen dienen te komen met de bruto-afmetingen van een wedstrijdveld (68 hij 44 meter; ~3.000 vierkante meter).

KC Harich heeft behoefte aan twee wedstrijdvelden; SC Joure, KV Lemmer en DTG hebben ieder een behoefte van één wedstrijdveld. Het bijbehorende minimale korfbalveldareaal komt voor elke vereniging overeen met 3.000 vierkante meter (zie bovenstaand kader). Daarnaast dient elke vereniging over een trainingsveld met een oppervlakte van 3.000 vierkante meter te beschikken (tabel 4.2).

Het aanbod op de sportparken Harichsterdijk en Hege Simmerdyk is conform de behoefte van respectievelijk KC Harich en SC Joure. De behoefte van SC Joure (korfbal) is dusdanig ten opzichte van het aanbod dat (beperkt) nevengebruik door de voetbalafdeling van de vereniging mogelijk is. KV Lemmer beschikt over aanzienlijk meer ruimte dan waar het behoefte aan heeft. Het overschot bij KV Lemmer wordt benut door het nevengebruik door VV Lemmer.

DTG heeft een normatief tekort. Gelet op het beperkte gebruik van het wedstrijdareaal door DTG, zal in de praktijk het tekort aan trainingsruimte kunnen worden opgevangen door het overschot aan wedstrijdruimte.

[20] In bijlage 3 is een overzicht van alle bij de KNKV ingeschreven teams in het seizoen 2017/'18 te vinden.

Tabel 4.2 Vraag-aanbodanalyse korfbalverenigingen De Fryske Marren in het seizoen 2017/'18

			Teams		Velden					
						Behoefte				
						Wedstrijd		Training		
Plaats	Sportpark	Vereniging	Abs.	Norm.	Aanbod (m^2)	Aantal	m^2	Aantal	m^2	Resultaat
Harich	Harichsterdijk	KC Harich	15	11,1	8.000	2 (1,4)	3.000	1	3.000	Conform behoefte
Joure	Hege Simmerdyk	SC Joure	7	6,6	[A]7.800	1 (0,8)	3.000	1	3.000	Conform behoefte
Lemmer	Lemstervaart	KV Lemmer	7	5,1	[B]19.775	1 (0,6)	3.000	1	3.000	Overschot
Wijckel	Menno van Coehoornbos	DTG	7	5,7	5.000	1 (0,7)	3.000	1	3.000	Tekort

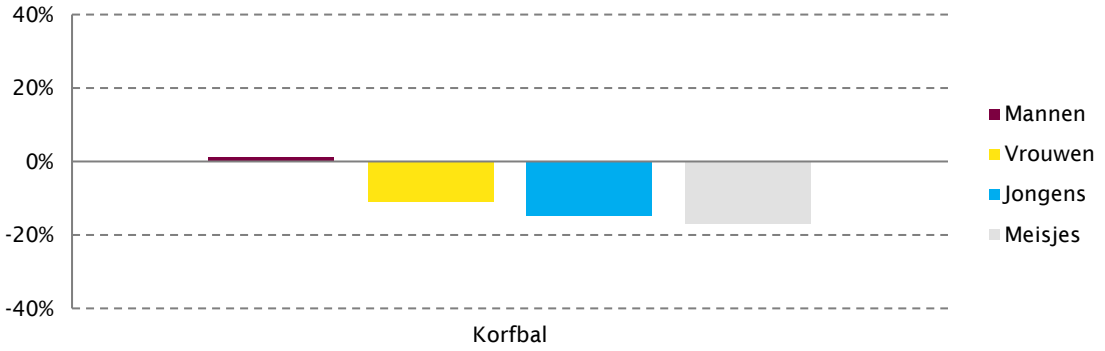
[A] Het natuurgrasveld op sportpark Hege Simmerdyk wordt zowel door de korfbalafdeling als de voetbalafdeling van SC Joure gebruikt.

[B] Het natuurgrasveld op sportpark Lemstervaart wordt ook als trainingsveld door VV Lemmer (voetbal) gebruikt.

Toekomst

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat het Koninklijk Nederlands Korfbalverbond te maken heeft met een stelselmatige daling van het aantal leden. De korfbalbond telde ruim 85.000 leden in 2017, ruim 10.000 minder dan in 2012 (-11%). De afname heeft bij elke leeftijdscategorie plaatsgevonden, behalve bij de mannen (figuur 4.4).

Figuur 4.4 Ledenontwikkeling naar (leeftijds)categorie Koninklijk Nederlands Korfbalverbond in de periode 2012-2017 (met 2012 als uitgangsjaar) (in procenten)

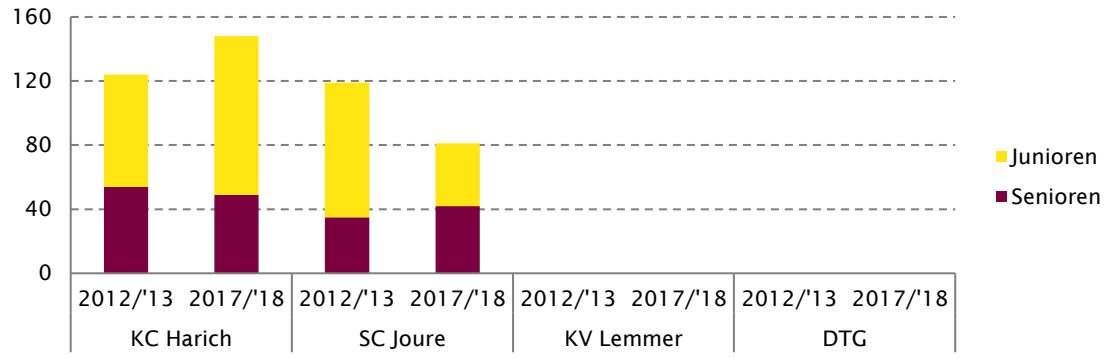

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2012-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

De recente ledenontwikkeling van KC Harich en SC Joure wijkt af van de recente landelijke ontwikkeling. KC Harich heeft in het seizoen 2017/’18 meer leden dan in het seizoen 2012/’13; het aantal senioren is afgenomen, maar het aantal junioren is bijna met de helft toegenomen. SC Joure heeft in het seizoen 2017/’18 ongeveer een derde minder leden dan in het seizoen 2012/’13; het aantal senioren is wel toegenomen, maar het aantal junioren is meer dan gehalveerd (figuur 4.5).

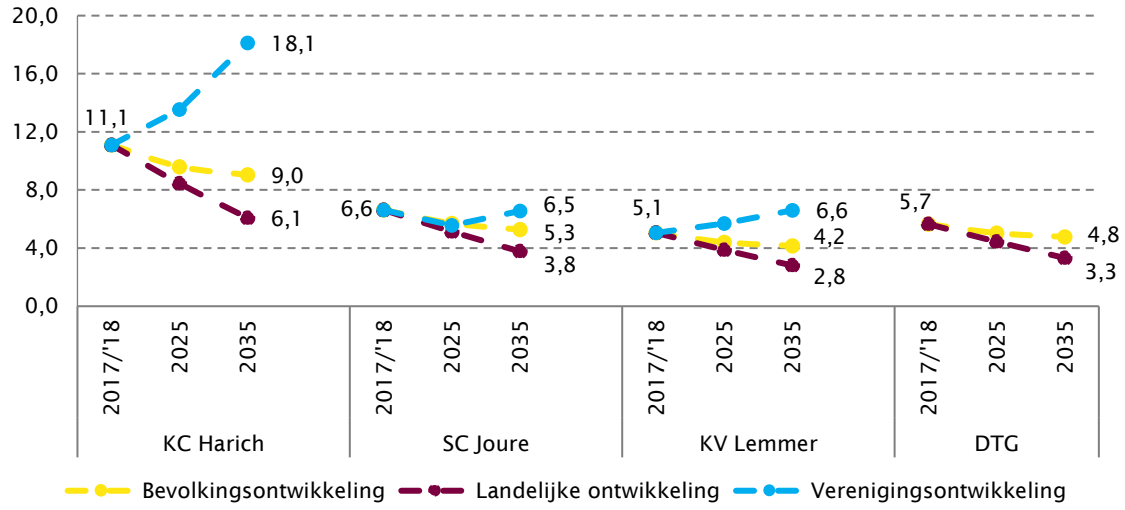
De ledenaantallen van KV Lemmer en DTG zijn niet bekend. KV Lemmer heeft aangeven een constante groei te hebben meegemaakt van jaarlijks één team.

Figuur 4.5 Ledenontwikkeling naar leeftijdscategorie korfbalverenigingen De Fryske Marren in de periode 2012/’13-2017/’18

Het toekomstig aantal (norm)teams van KC Harich is lastig te voorspellen omdat de recente ledengroei (m.n. bij de jeugdafdeling) afwijkt van de landelijke ontwikkeling. De verwachting is dat zowel SC Joure als DTG tot en met 2035 een (verdere) daling in het aantal teams zullen meemaken. KV Lemmer zal naar verwachting in de toekomst een vergelijkbaar aantal teams hebben als in het seizoen 2017/’18 (figuur 4.6).

Figuur 4.6 Bandbreedte verwachte ontwikkeling (in normteams) korfbalverenigingen De Fryske Marren in de periode 2017/’18-2035

Nevengebruik

Het veld van KC Harich wordt niet structureel gebruikt voor nevenactiviteiten door de vereniging of gebruikt door externen. Incidenteel vinden op het veld kangoeroetraining, sport-/speldagen of toernooien plaats.

De korfbalafdeling van SC Joure deelt het veld met de voetbalafdeling van de vereniging. De voetbalafdeling maakt ook tijdens het korfbalzaalseizoen van het veld gebruik. Op het veld vinden verder geen nevenactiviteiten plaats en het veld wordt ook niet gebruikt door externen.

Het veld van KV Lemmer wordt incidenteel gebruikt voor onder andere schooltoernooien of de Koningsspelen. VV Lemmer gebruikt het veld structureel als trainingsveld.

Het nevengebruik van de velden van KC Harich, SC Joure en KV Lemmer leiden volgens de verenigingen niet tot organisatorische problemen voor de verenigingen.

Het veld van DTG fungeert als een trapveldje voor de gasten van de naastgelegen camping. Het eventuele overige nevengebruik is onbekend.

4.3 Tennis

In De Fryske Marren liggen op zestien plekken in de gemeente outdoor tennisbanen verspreid. In totaal bestaat het aanbod uit 52 tennisbanen. Niet op alle tennisbanen is een bij de KNLTB aangesloten tennisvereniging actief. In totaal staan bij de KNLTB-verenigingen in De Fryske Marren ruim 1.400 leden ingeschreven[21].

Benodigd aantal banen

Tennisbanen worden over het algemeen veel gebruikt door *niet-officiële* leden (d.w.z. door leden die niet zijn aangesloten bij de KNLTB). Dit is bij tennisbanen beduidend meer het geval dan bij bijvoorbeeld voetbalvelden. Daarnaast geldt voor tennisverenigingen die competitie spelen dat een minimum van drie tennisbanen is gewenst. De hieronder gepresenteerde behoefte moet met deze twee kanttekeningen worden geïnterpreteerd.

De grootste behoefte aan tennisbanen bestaat bij TV Joure, waar een behoefte bestaat van zes banen (ten opzichte van een aanbod van elf banen). Alle tennisverenigingen in De Fryske Marren hebben een normatief overschot aan tennisbanen. Veel verenigingen in De Fryske Marren hebben een dusdanig klein ledenbestand, dat in theorie één tennisbaan volstaat (tabel 4.3).

De tennisbanen in Oudemirdum, Sintjohannesga, Rottum en Terkaple worden niet (meer) bespeeld door tennisverenigingen die zijn aangesloten bij de KNLTB. De tennisafdeling van SV NOK (circa 40 leden) speelt op de tennisbanen in Oudemirdum. TV Sintjohannesga (circa 60 leden) bespeelt de banen in het dorp. Op de tennisbanen in Rottum is TV Rottum e.o. (circa 70 leden) actief. De Trije Setter is actief op de banen in Terkaple; het aantal leden van de vereniging is onbekend.

[21] In bijlage 3 is een overzicht van het aantal leden per vereniging uitgesplitst naar leeftijdscategorie in het seizoen 2017/'18 te vinden.

Tabel 4.3 Vraag-aanbodanalyse tennisverenigingen De Fryske Marren in het seizoen 2017/'18

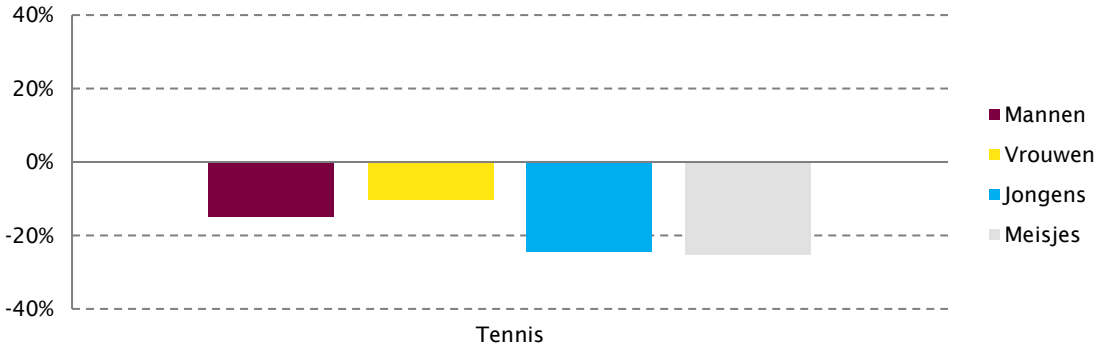
				Banen		
Plaats	Sportpark	Vereniging	Aantal leden	Aanbod	Behoefte	Overschot (+) /tekort (-)
Bakhuizen	Bakhuizen	TV Bakhuizen	20	2	1 (0,2)	+1
Balk	Setpoint	Gaasterland	115	3	2 (1,3)	+1
Delfstrahuizen	De Kampen	TC De Kleine Kernen	49	2	1 (0,5)	+1
Haskerhorne	-	TV Haskerhorne	54	2	1 (0,5)	+1
Joure	-	TV Joure	480	11	6 (5,3)	+5
Langweer	It Tsjillân	LTC '78	64	2	1 (0,7)	+1
Lemmer	Lemstervaart	Ready Again	206	6	3 (2,3)	+3
Oudehaske	Pieter Bultsma	TV De Greveling	149	4	2 (1,7)	+2
Ouwsterhaule	-	TV Tryegeaster	39	2	1 (0,4)	+1
Scharsterbrug	De Skarslach	TV Skarslach	69	3	1 (0,8)	+2
Sint Nicolaasga	-	TV De Greensetters	155	5	2 (1,7)	+3
Vegelinsoord	Vegelinsoord	TV Vegelinsoord	32	2	1 (0,4)	+1
Op onderstaande tennisbanen zijn geen bij de KNLTB aangesloten tennisverenigingen actief.						
Oudemirdum	De Skelp	SV NOK	-	2	-	-
Rottum	-	TV Rottum e.o.	-	2	-	-
Sintjohannesga	De Grie	TV Sintjohannesga	-	2	-	-
Terkaple	-	De Trije Setter	-	2	-	-

Noot: De ledenaantallen, en bijbehorende baanbehoefte, van Gaasterland, TC De Kleine Kernen en TV Vegelinsoord betreffen de aantallen van het seizoen 2015/'16.

Toekomst

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond te maken heeft met een stelselmatige daling van het aantal leden. De tennisbond telde ruim 570.000 leden in 2017, ruim 100.000 minder dan in 2012 (-15%). De afname heeft bij alle (leeftijds)categorieën plaatsgevonden (figuur 4.7).

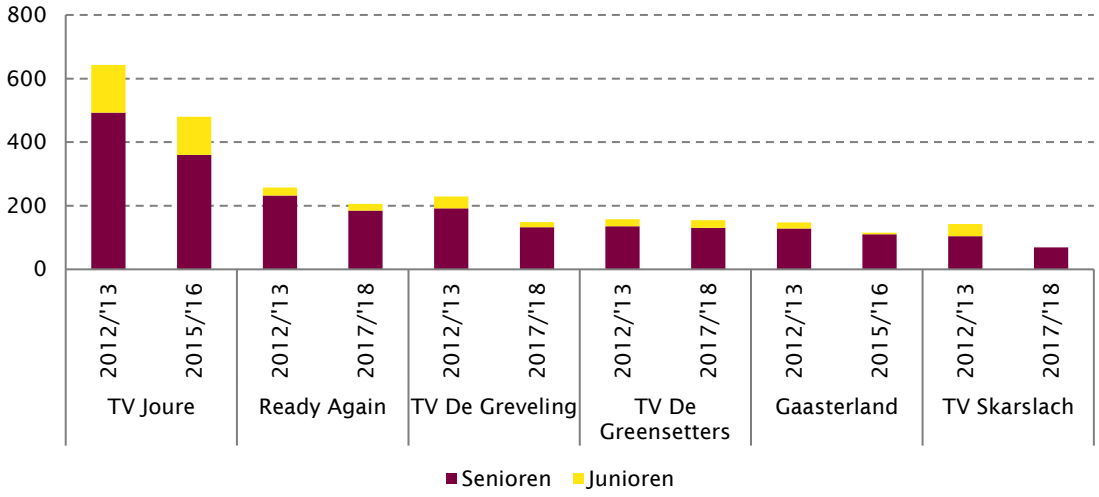
Figuur 4.7 Ledenontwikkeling naar (leeftijds)categorie Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond in de periode 2012-2017 (met 2012 als uitgangsjaar) (in procenten)

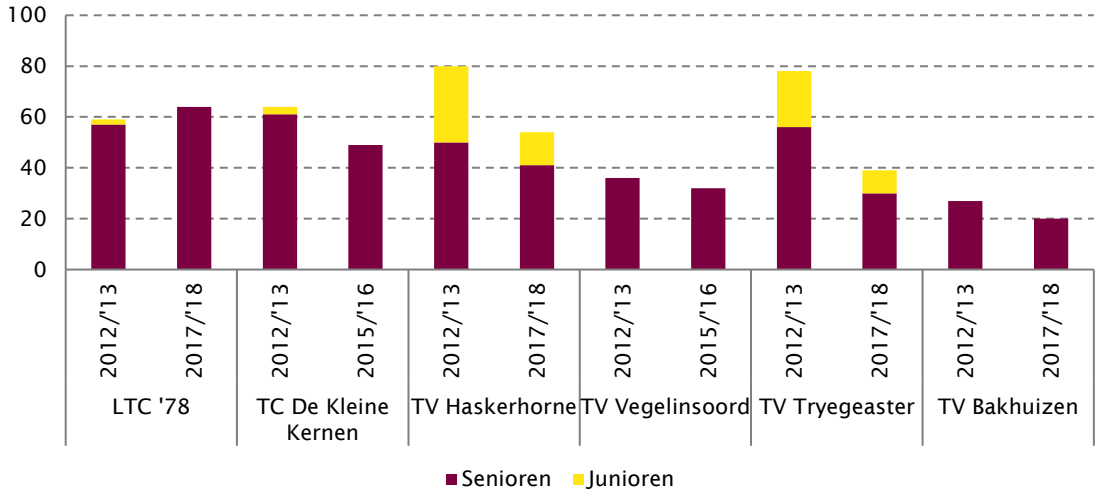
Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2012-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

De tennisverenigingen in De Fryske Marren hebben een boven landelijk gemiddelde afname van het aantal leden meegemaakt (-25% t.o.v. -15%). LTC ’78 is de enige tennisvereniging in De Fryske Marren die in het seizoen 2017/’18 meer leden heeft dan in het seizoen 2012/’13. Het ledenbestand van TV Skarslach en TV Tryegeaster is gehalveerd (figuur 4.8).

Figuur 4.8 Ledenontwikkeling naar leeftijdscategorie tennisverenigingen De Fryske Marren in de periode 2012/’13-2017/’18

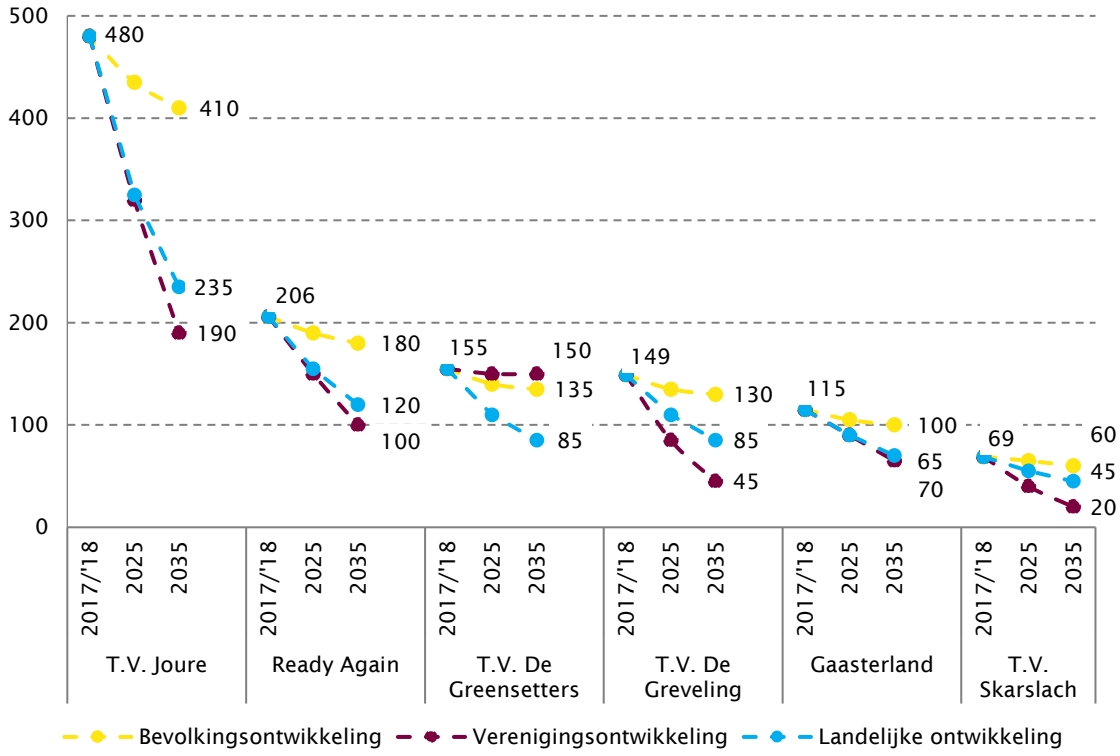
Figuur 4.8 (vervolg) Ledenontwikkeling naar leeftijdscategorie tennisverenigingen De Fryske Marren in de periode 2012/’13-2017/’18

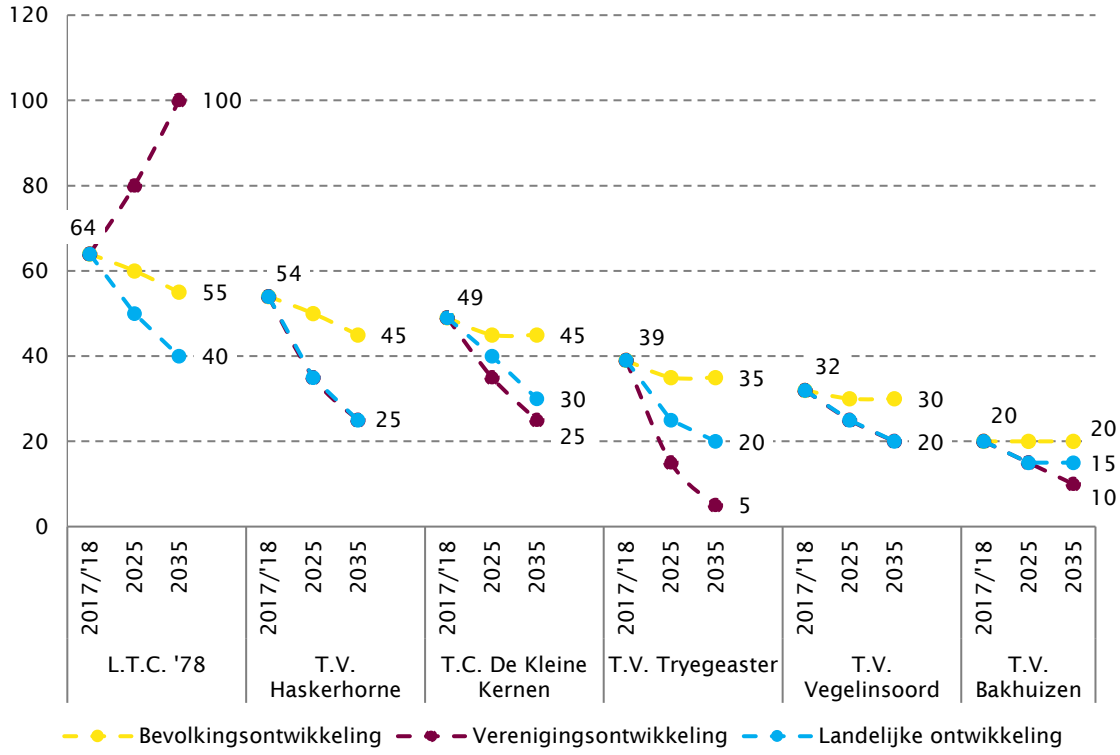
Noot: De waarden op de twee Y-assen van figuur 4.8 wijken af.

De verwachting is dat de meeste tennisverenigingen met een (verdere) terugloop in het aantal leden te maken zullen krijgen (figuur 4.9).

Figuur 4.9 Bandbreedte verwachte ontwikkeling (in aantal leden) tennisverenigingen De Fryske Marren in de periode 2017/'18-2035

Vervolg figuur 4.9 Bandbreedte verwachte ontwikkeling (in aantal leden) tennisverenigingen De Fryske Marren in de periode 2017/'18-2035

Nevengebruik

Op de tennisbanen van TV Bakhuizen, TV Haskerhorne, Ready Again en T.V. De Greveling vinden geen nevenactiviteiten van de verenigingen plaats. Ook worden de tennisbanen niet gebruikt door externen.

Op de tennisbanen van LTC ’78, TV Tryegeaster en TV Skarslach vindt incidenteel nevengebruik plaats in de vormen van toernooien, kampioenschappen en toss-avonden. De tennisbanen van TV De Greensetters worden structureel gebruikt voor het bewegingsonderwijs van het basisonderwijs. Eén van de banen van TV Joure wordt structureel gebruikt door een kinderopvang, waarbij de baan als speelplaats wordt gebruikt. In de ogen van de tennisverenigingen leidt het nevengebruik niet tot organisatorische problemen voor de verenigingen.

Het nevengebruik van de tennisbanen van Gaasterland, TC De Kleine Kernen en TV Vegelinsoord is niet bekend.

4.4 Voetbal

In De Fryske Marren zijn zestien voetbalverenigingen actief op zestien verschillende sportparken. De voetbalverenigingen hebben in het seizoen 2017/'18 in totaal 281 teams ingeschreven in een bondscompetitie bij de KNVB, waarvan achttien in een zondagcompetitie[22]. In totaal liggen in De Fryske Marren 44 velden, waarvan het merendeel natuurgras betreft (tabel 4.4).

VVI en VV Renado hebben een samenwerkingsverband voor de jeugdafdelingen, evenals VV EBC en VV Delfstrahuizen. De betreffende jeugdteams zijn uit spelers van beide verenigingen opgebouwd. De wedstrijden van deze jeugdteams vinden afwisselend plaats bij de verenigingen.

Behoeftebepaling

In tabel 4.5 is het (minimaal) benodigd aantal wedstrijd- en trainingsvelden weergegeven. De veldbehoefte van de jeugdteams van de samenwerkingsverbanden zijn hierbij gelijk verdeeld over de desbetreffende sportparken.

We constateren een tekort aan wedstrijdvelden op sportparken Op 'e Jister en De Grie; het tekort bij Op 'e Jister is het minst nijpend. Daar komt bij dat de gedeelde jeugdteams met VV Delfstrahuizen voor de helft van de tijd op sportpark De Kampen spelen, waar nog voldoende wedstrijdcapaciteit aanwezig is.

Op drie sportparken constateren we een tekort aan trainingscapaciteit: De Stripe, Lemstervaart, en Groenendal. Op sportparken De Stripe en Groenendal kan het (beperkte) overschot aan wedstrijdcapaciteit, (deels) het tekort aan trainingscapaciteit opvangen. Op sportpark Lemstervaart maakt VV Lemmer ook gebruik van het korfbalveld van KV Lemmer, waardoor in de praktijk geen trainingcapaciteitstekort bestaat.

[22] In bijlage 3 is een overzicht van alle bij de KNVB ingeschreven teams in het seizoen 2017/'18 te vinden.

Tabel 4.4 Uitgangssituatie vraag-aanbodanalyse voetbalverenigingen De Fryske Marren in het seizoen 2017/'18

				Aantal velden			
				Natuurgras			
Plaats	**Sportpark**	**Vereniging**	**Aantal teams**	Wed	Train.	WETRA	Kunstgras
Bakhuizen	Bakhuizen	RKVV Bakhuizen	*7*	3	1	-	-
Balk	De Wilgen	VV Balk	30	2	1 (6.900 m²)	-	1
Delfstrahuizen	De Kampen	VV Delfstrahuizen	4	2	1,25 (7.770 m²)	-	-
Idskenhuizen	De Stripe	VVI	6	2	0,75 (4.758 m²)	-	-
Joure	Hege Simmerdyk	SC Joure	60	5	[B]2 (11.500 m² + 2.100 m²)	-	1
Langweer	't Tsjillân	VV Langweer	7	1	0,75 (5.280 m²)	-	-
Lemmer	De Rien	CVVO	30	[A]4	0,67 (3.810 m²)	1	-
Lemmer	Lemstervaart	VV Lemmer	15	2	[C]0,75 (5.245 m²)	-	-
Oosterzee	Op 'e Jister	VV EBC	3	1	0,5 (3.100 m2)	-	-
Oudega	't Waldstreffen	VV De Wâlde	8	1	1 (5.000 m²)	-	-
Oudehaske	Pieter Bultsma	VV Oudehaske	17	1	-	-	1
Oudemirdum	De Skelp	SV NOK	14	2	0,75 (4.900 m²)	-	-
Sint Nicolaasga	Groenendal	VV Renado	6	2	0,75 (4.536 m²)	-	-
Sintjohannesga	De Grie	VV De Wite Peal	22	1	0,75 (4.700 m²)	-	1
Sloten	't Krudfjild	VV Sleat	5	1	1,25 (8.000 m²)	-	-
Vegelinsoord	Vegelinsoord	FFS	10	1	0,67 (4.250 m²)	-	-
SJO RVC (jeugdafdeling VVI en VV Renado)			*20*	-	-	-	-
SJO EBC/Delfstrahuizen (jeugdafdeling VV EBC en VV Delfstrahuizen)			*17*	-	-	-	-

[A] Eén van de natuurgrasvelden op sportpark De Rien zal bij aanvang van het seizoen 2018/'19 zijn omgezet in een kunstgrasveld. [B] Op sportpark De Hege Simmerdyk ligt tevens een natuurgraskorfbalveld (7.800 m²) dat deels als voetbaltrainingsveld wordt gebruikt (niet in tabel opgenomen). [C] Op sportpark Lemstervaart ligt tevens een natuurgraskorfbalveld (19.775 m²) dat deels als voetbaltrainingsveld wordt gebruikt (niet in tabel opgenomen). Noot: De teamaantallen in de tabel betreffen de teams ingeschreven bij de KNVB, en zijn aangeleverd door de KNVB.

Tabel 4.5 Vraag-aanbodanalyse voetbalverenigingen De Fryske Marren in het seizoen 2017/'18

			Vraag-aanbodanalyse				
			Wedstrijd		Training		
Plaats	**Sportpark**	**Vereniging**	Beh.	Aanb.[A]	Beh.	Aanb.[A]	**Resultaat**
Bakhuizen	Bakhuizen	RKVV Bakhuizen	1 (0,8)	3	0,5 (0,4)	1	Wedstrijdcapaciteitsoverschot
Balk	De Wilgen	VV Balk	3 (3,0)	3	1,5 (1,5)	2	Conform behoefte
Delfstrahuizen	De Kampen	VV Delfstrahuizen	1 (0,5)		0,5 (0,3)		
		SJO EBC/Delfstrahuizen	1 (0,7)		0,5 (0,4)		
		Totaal	2 (1,3)	2	0,5 (0,6)	1,25	Trainingcapaciteitsoverschot
Idskenhuizen	De Stripe	VVI	1 (0,8)		0,5 (0,4)		
		SJO RVC	1 (0,8)		0,5 (0,4)		
		Totaal	2 (1,6)	2	1,0 (0,8)	0,75	Trainingcapaciteitstekort
Joure	Hege Simmerdyk	SC Joure	6 (5,4)	6	3,0 (3,0)	3	Conform behoefte
Langeweer	't Tsjillân	VV Langweer	1 (0,4)	1	0,5 (0,4)	0,75	Conform behoefte
Lemmer	De Rien	CVVO	3 (2,9)	[C]5	1,5 (1,4)	[C]1,67	Wedstrijdcapaciteitsoverschot
Lemmer	Lemstervaart	VV Lemmer	2 (1,1)	2	1,0 (0,9)	0,75	Trainingcapaciteitstekort
Oosterzee	Op 'e Jister	VV EBC	1 (0,4)		0,5 (0,2)		
		SJO EBC/Delfstrahuizen	1 (0,7)		0,5 (0,4)		
		Totaal	2 (1,1)	1	0,5 (0,6)	0,5	Wedstrijdcapaciteitstekort
Oudega	't Waldstreffen	VV De Wâlde	1 (0,9)	1	0,5 (0,5)	1	Conform behoefte
Oudehaske	P. Bultsma	VV Oudehaske	2 (1,9)	2	1,0 (1,0)	1	Conform behoefte
Oudemirdum	De Skelp	SV NOK	2 (1,5)	2	0,5 (0,7)	0,75	Conform behoefte
Sint Nicolaasga	Groenendal	VV Renado	1 (0,7)		0,5 (0,4)		
		SJO RVC	1 (0,8)		0,5 (0,4)		
		Totaal	[B]1 (0,9)	2	1,0 (0,8)	0,75	Wedstrijdcapaciteitsoverschot Trainingcapaciteitstekort
Sintjohannesga	De Grie	VV De Wite Peal	3 (2,4)	2	1,0 (1,2)	1,75	Wedstrijdcapaciteitstekort
Sloten	't Krudfjild	VV Sleat	1 (0,6)	1	0,5 (0,3)	1,25	Trainingcapaciteitsoverschot
Vegelinsoord	Vegelinsoord	FFS	1 (0,7)	1	0,5 (0,6)	0,67	Conform behoefte
		SJO RVC	2 (1,8)		1,0 (0,8)		-
		SJO EBC/Delfstrahuize	2 (1,5)		0,5 (0,7)		-

[A] Het aanbod aan wedstrijdvelden betreft de som van de natuurgraswedstrijdvelden, WETRA-velden en kunstgrasvelden. Het aanbod aan trainingsvelden betreft de som van de natuurgrastrainingsvelden, WETRA-velden en kunstgrasvelden.

[B] De behoefte van VV Renado is op zaterdag 0,1 veld en op zondag 0,7 veld. SJO RVC speelt alleen op zaterdag en heeft dan een behoefte aan 0,8 veld. De gezamenlijke behoefte komt hiermee uit op 0,9 veld (1 veld).

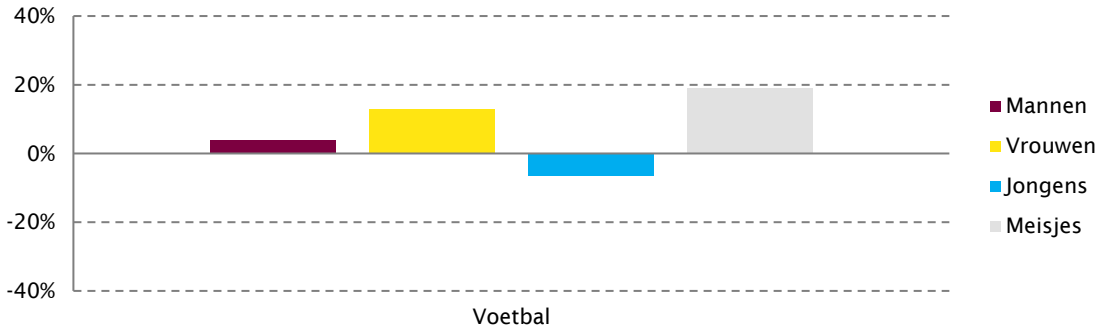
[C] Het WETRA-veld op sportpark De Rien is zowel als één veld bij de wedstrijdcapaciteit als één veld bij de trainingscapaciteit meegenomen. Gelet op de behoeftebepaling bieden de natuurgraswedstrijdvelden voldoende wedstrijdcapaciteit en is het WETRA-veld niet noodzakelijk voor de wedstrijden.

Noot: De behoeftebepaling is uitgevoerd door de KNVB.

Toekomst

In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond de grootste sportbond in Nederland is. De voetbalbond telde circa 1.220.000 leden in 2017, circa 10.000 meer dan in 2012 (+1%). De grootste absolute toename heeft bij de mannen plaatsgevonden (+21.000); de grootste relatieve toename bij de meisjes (+19%). Het aantal jongens is in deze periode afgenomen (figuur 4.10).

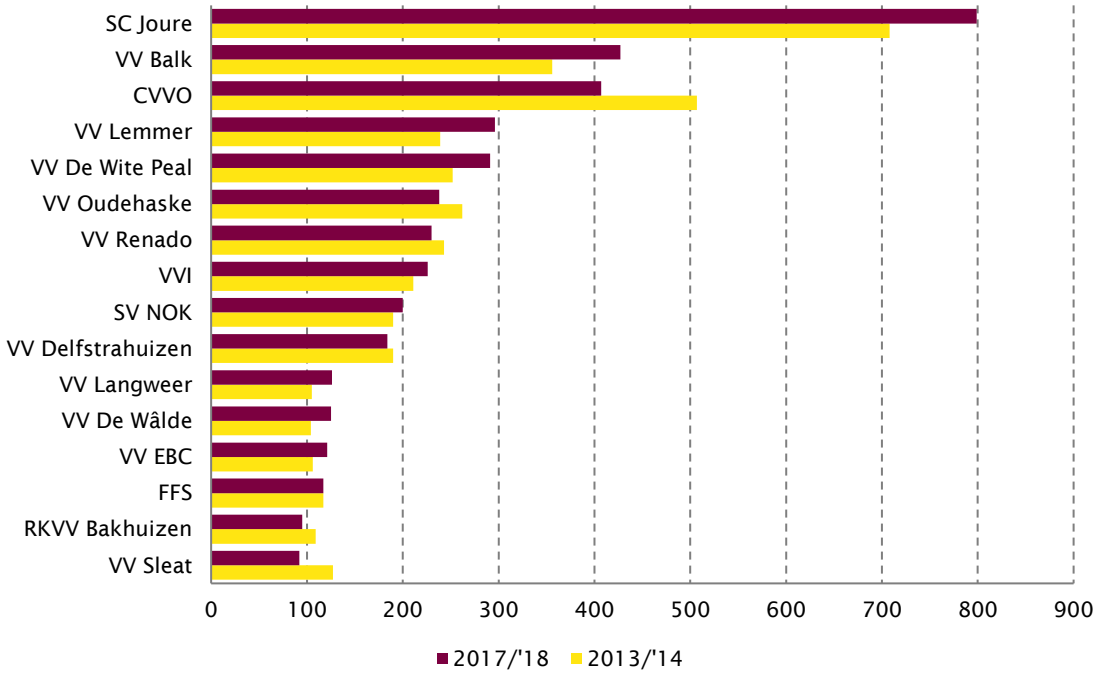
Figuur 4.10 Ledenontwikkeling naar (leeftijds)categorie Koninklijke Nederlandse Voetbalbond in de periode 2012-2017 (met 2012 als uitgangsjaar) (in procenten)

Bron: Ledentalrapportages NOC*NSF, 2012-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

De voetbalverenigingen in De Fryske Marren hebben in het seizoen 2017/'18 in totaal meer vier procent meer leden dan in het seizoen 2013/'14; een boven landelijk gemiddelde toename. Negen verenigingen hebben een ledentoename meegemaakt; zes verenigingen een ledenafname; één vereniging heeft hetzelfde ledenaantal (figuur 4.11).

Figuur 4.11 Ledenontwikkeling voetbalverenigingen De Fryske Marren in de periode 2013/'14-2017/'18

Bron: KNVB, 2018.

In figuur 4.12 is een bandbreedte gepresenteerd waarbinnen de voetbalverenigingen in De Fryske Marren zich naar verwachting zullen ontwikkelen. Alle voetbalverenigingen behouden op z'n minst de huidige veldbehoefte, dat wil zeggen dat de verenigingen in de toekomst geen lagere veldbehoefte hebben. Bij VV Balk, SC Joure en VV De Wite Peal is de verwachting dat de veldbehoefte richting 2025/2035 met (tenminste) één veld zal toenemen. Bij al deze drie verenigingen zal het veldaanbod moeten worden uitgebreid om aan de toenemende behoefte te voldoen (bij VV De Wite Peal is reeds een tekort).

CVVO heeft bij aanvang van het seizoen 2018/'19 de beschikking gekregen over een extra kunstgrasveld op sportpark De Rien (als vervanging van een natuurgrasveld). De vereniging heeft hiermee extra veldcapaciteit gekregen om nieuwe leden aan te trekken. De vereniging heeft recent een terugloop in het aantal leden meegemaakt. De projecties in figuur 4.12 zijn gebaseerd op de ontwikkelingen in het verleden.

Nevengebruik

De meeste voetbalvelden in De Fryske Marren worden in meer of mindere mate gebruikt voor nevenactiviteiten van de vereniging of worden gebruikt door andere gebruikers (tabel 4.6).

CVVO, VV Oudehaske, VV Balk, VV Lemmer en VV EBC hebben naast de teams die staan ingeschreven bij de KNVB, andere teams die van de velden gebruikmaken. CCVO en VV Oudehaske hebben beide een team dat één keer in de week traint en geen competitie speelt. VV Lemmer en VV EBC hebben beiden nog een 30+ vrouwenteam dat zowel wekelijks traint als competitie speelt. VV Balk heeft naast de teams die staan ingeschreven bij de KNVB nog eens vier teams die één keer in de week trainen (35+ mannenteam, 30+ vrouwenteam, G-team en een maatschappelijk team met o.a. statushouders).

Op velden van VV Delfstrahuizen, SV NOK, CCVO, VV Balk, VV Lemmer en VV EBC vindt kaboutervoetbal plaats.

De velden CVVO, VV De Wite Peal, VV Renado, VV Balk, VV Lemmer en VV EBC worden structureel gebruikt voor het bewegingsonderwijs van de basisscholen en/of scholen voor het voortgezet onderwijs gevestigd in de desbetreffende woonplaatsen.

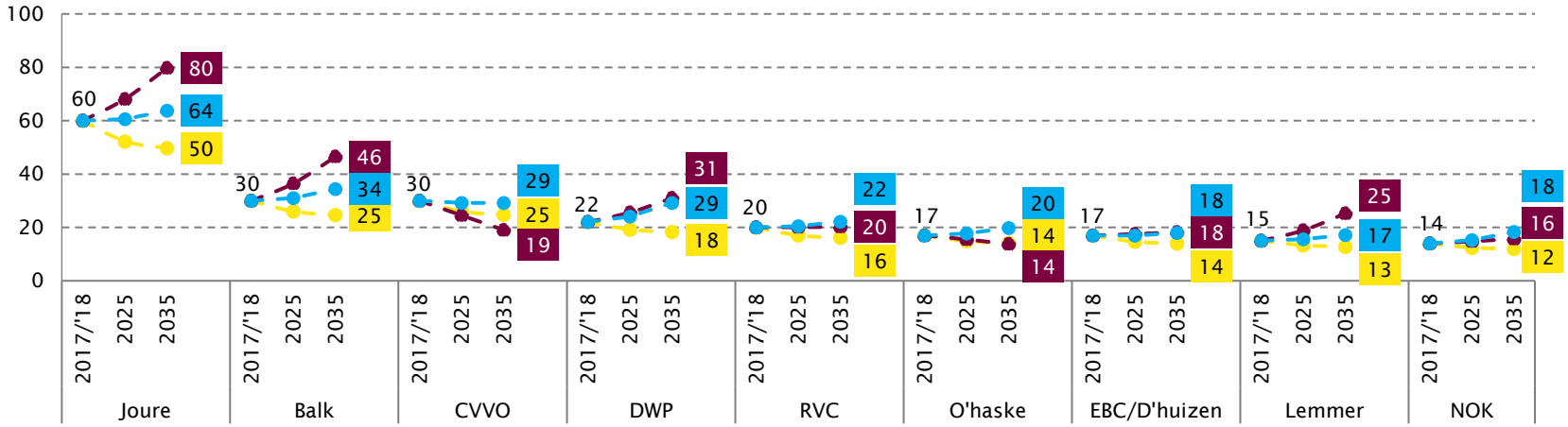
Op de velden van RKVV Bakhuizen en VV De Wâlde vindt geen structureel nevengebruik plaats. Wel vinden incidenteel toernooien of sportdagen plaats.

De velden van VV Delfstrahuizen, SV NOK, VV Renado, VV De Wite Peal, CVVO, VV Oudehaske, VV Balk, VV Lemmer en VV EBC worden incidenteel gebruikt voor onder andere toernooien en sportdagen.

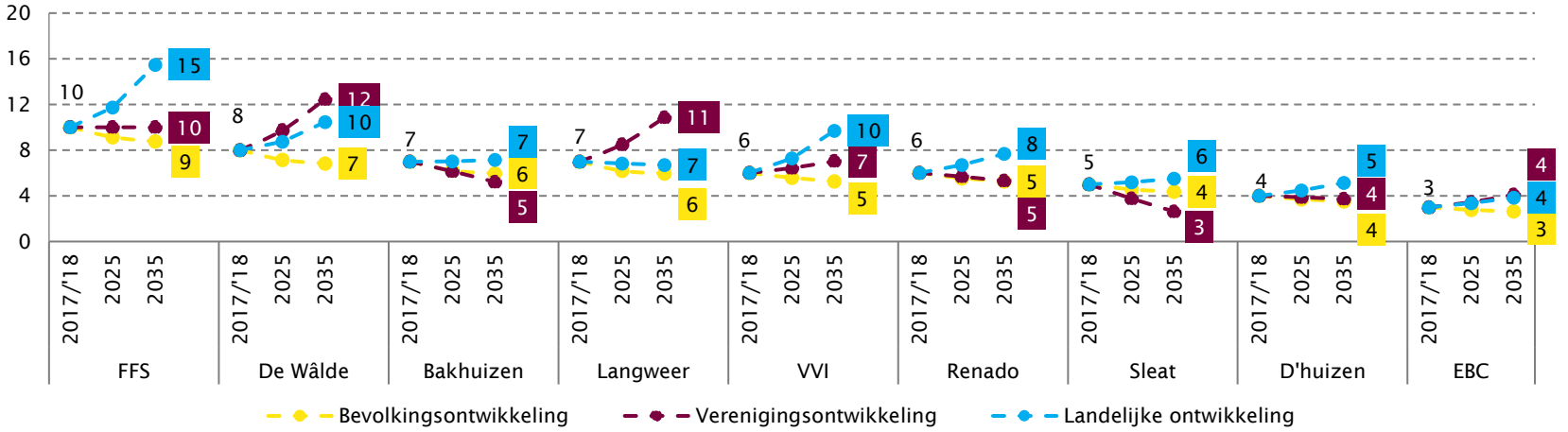
De verenigingen hebben aangegeven dat het nevengebruik niet tot (onoverkomelijke) organisatorische problemen voor de verenigingen leidt.

De velden van VVI, VV Langweer en VV Sleat worden niet gebruikt voor nevenactiviteiten of gebruikt door externen. Het nevengebruik van de velden van SC Joure en FFS is niet bekend.

Figuur 4.12 Bandbreedte verwachte ontwikkeling (in aantal teams) voetbalverenigingen De Fryske Marren in de periode 2017/'18-2035

Figuur 4.12 (vervolg) Bandbreedte verwachte ontwikkeling (in aantal teams) voetbalverenigingen De Fryske Marren in de periode 2017/'18-2035

Tabel 4.6 Nevengebruik voetbalvelden De Fryske Marren in het seizoen 2017/'18

	Extra teams	Kabouter-voetbal	Bewegings-onderwijs	Incidenteel gebruik (sportdagen, toernooien, Koningsspelen, e.d.)
RKVV Bakhuizen	-	Nee	Geen	Ja
VV Balk	4	Ja	Structureel	Ja
VV Delfstrahuizen	-	Ja	Geen	Ja
VVI	-	Nee	Geen	Geen
SC Joure	Onbekend	Onbekend	Onbekend	Onbekend
VV Langweer	-	Nee	Geen	Geen
CVVO	1	Ja	Structureel	Ja
VV Lemmer	1	Ja	Structureel	Ja
VV EBC	1	Ja	Structureel	Ja
VV De Wâlde	-	Nee	Geen	Ja
VV Oudehaske	1	Nee	Geen	Ja
SV NOK	-	Nee	Geen	Ja
VV Renado	-	Nee	Structureel	Ja
VV De Wite Peal	-	Nee	Structureel	Ja
VV Sleat	-	Nee	Geen	Geen
FFS	Onbekend	Onbekend	Onbekend	Onbekend

4.5 Kaatsen

De Fryske Marren heeft twee kaatsverenigingen: De Cannegieter is actief in Balk, De Oorsprong in Sint Nicolaasga. Joure kende tot 2018 een zelfstandige vereniging (De Hurde Han), maar vanwege het beperkte aantal leden heeft de vereniging gekozen om op te gaan in De Oorsprong.

De Oorsprong

Kaatsvereniging De Oorsprong maakt van april tot en met september gebruik van één van de natuurgrasvelden op sportpark Groenendal in Sint Nicolaasga, waar ook voetbalvereniging Renado gebruik van maakt. De Oorsprong speelt twee uur op woensdagavond. Gedurende het veldseizoen vinden circa vijf wedstrijden plaats (in plaats van de trainingen). De vereniging gebruikt het veld tijdens deze wedstrijdavonden vier uur. Het veld biedt ruimte voor het uitzetten van drie kaatsbanen, wat voldoende is voor de vereniging.

Het gebruik van het veld door vindt plaats in goede samenspraak met de gemeente De Fryske Marren, onder andere rondom het (groot) onderhoud van het veld en extra wensen met betrekking tot het veld voor wedstrijdgebruik.

De vereniging maakt voor een vergoeding gebruik van de kleedkamers van VV Renado, en heeft bij het veld zelf een opslag voor het materiaal.

Van november tot en met maart huurt de vereniging ruimte in de Doniahal. De vereniging speelt in de sporthal op zaterdagochtend twee uur. Gedurende het zaalseizoen vinden circa twee wedstrijden plaats. De vereniging huurt op wedstrijddagen de hal vier uur. De vereniging ervaart geen knelpunten In de beschikbaarheid van de sporthal.

De vereniging telt in het seizoen 2017/’18 circa 30 leden, waarvan ongeveer de helft actief lid is. Op één lid na, betreffen alle leden senioren. De vereniging heeft, conform het landelijke beeld, recent een terugloop gehad in het aantal leden. De verwachting van de vereniging is dat het ledenbestand verder zal afnemen.

De vereniging maakt naar tevredenheid gebruik van het natuurgrasveld van op sportpark Groenendal en de Doniahal, en ziet deze constructie ook graag in de toekomst behouden blijven.

De Cannegieter

Kaatsvereniging De Cannegieter maakt gebruik van een natuurgrasveld aan de Tjalke de Boerstrjitte in Balk, gelegen naast Tennisvereniging Gaasterland. Het veld is circa 100 bij 80 meter.

Het veld biedt ruimte voor het uitzetten van drie kaatsbanen, wat voldoende is voor de vereniging. Er zijn geen andere gebruikers van het veld, waardoor er geen organisatorische problemen door de vereniging worden ervaren. Bij het veld staat een klein verenigingsgebouw dat dienstdoet als kantine en kleedkamer. In de ogen van de vereniging is dit gebouw aan vervanging toe.

Van januari tot en met april huurt De Cannegieter ruimte in De Trime. De vereniging ervaart geen knelpunten in de beschikbaarheid van de sporthal.

De vereniging telt in het seizoen 2017/’18 circa 100 leden, waarvan ongeveer de helft junioren betreft. De vereniging is rond 2010 begonnen met een jeugdafdeling, en heeft hierdoor tot en met 2017/’18 een

stabiele ledengroei meegemaakt. De verwachting van de vereniging is dat de vereniging over de potentie beschikt om door te groeien naar circa 120 leden.

De vereniging maakt naar tevredenheid gebruik van het natuurgrasveld aan de Tjalke de Boerstrjitte en De Trime, maar ziet graag in samenspraak met de gemeente De Fryske Marren een helder toekomstperspectief op het gebruik van het natuurgrasveld tot stand komen.

4.6 Conclusie

Hockey

Hockeyverenigingen JHC Stix (gevestigd op sportpark Hege Simmerdyk in Joure) en MHC Lemmer (gevestigd op sportpark De Rien in Lemmer) hebben beiden de beschikking over één veld; het aanbod bij de verenigingen is conform de huidige behoefte van de verenigingen.

Korfbal

Korfbalverenigingen KC Harich (gevestigd op sportpark Harichsterdijk in Harich), SC Joure (gevestigd op sportpak Hege Symmerdyk in Joure), KV Lemmer (gevestigd op sportpark Lemstervaart in Lemmer) en DTG (gevestigd op sportpark Menno van Coehoornbos in Wijckel) spelen allen hun (thuis)wedstrijden (tijdens de veldcompetities) op natuurgras. De verenigingen beschikken allen over (ruim) voldoende grasareaal om aan de huidige behoefte te voldoen.

Tennis

De Fryske Marren telt in totaal 52 tennisbanen. Niet op elke tennisbaan speelt een bij een KNLTB aangesloten tennisvereniging. Het aantal verenigingen dat actief is in de gemeente bedraagt twaalf. Alle verenigingen beschikken over een aantal banen groter dan de behoefte.

Voetbal

De Fryske Marren beschikt over zestien voetbalverenigingen verspreid over zestien sportparken. Op vijf sportparken wordt een tekort aan voetbalveldcapaciteit geconstateerd. De meeste tekorten kunnen op het eigen sportpark worden opgelost zonder ruimtelijke uitbreidingen/aanpassingen; het tekort aan wedstrijdcapaciteit kan worden weggestreept tegen het overschot aan trainingscapaciteit of andersom. Het tekort op sportpark De Grie in Sintjohannesga is echter wel significant. VV De Wite Peal komt op sportpark De Grie wedstrijdcapaciteit tekort en heeft nipt voldoende trainingscapaciteit.

Kaatsen

De Fryske Marren heeft twee kaatsverenigingen. Zowel De Cannegieter als De Oorsprong beschikt over voldoende ruimte voor haar leden.

Verwachtingen en conclusies

Op de meeste sportparken in De Fryske Marren is voldoende ruimte aanwezig voor de desbetreffende verenigingen (hockey, korfbal, tennis, voetbal en kaatsen). Alleen op sportpark De Grie in Sintjohannesga wordt een significant tekort aan voetbalcapaciteit voor VV De Wite Peal geconstateerd. Op het sportpark ligt één kunstgrasveld, één natuurgraswedstrijdveld en een trainingsareaal van 4.700 vierkante meter natuurgras. De vereniging heeft echter behoefte aan drie velden voor haar wedstrijden. Gelet op de uitkomsten van de vraag-aanbodanalyses voor het seizoen 2017/’18 en de geraamde ontwikkeling van de verenigingen is de verwachting dat ook in de toekomst (tot en met 2035) de hockey-, korfbal-, tennis- en kaatsverenigingen voldoende ruimte zullen hebben met het huidige

aanbod. Ook de meeste voetbalverenigingen zullen met het huidige aantal velden voldoende ruimte hebben voor het toekomstig aantal teams. De verwachting is dat VV Balk (sportpark De Wilgen in Balk), SC Joure (sportpark Hege Simmerdyk) en VV De Wite Peal (sportpark De Grie in Sintjohannesga) in de toekomst extra veldcapaciteit nodig hebben. Bij deze drie verenigingen zal het veldaanbod moeten worden uitgebreid om aan de toenemende behoefte te voldoen (bij VV De Wite Peal is reeds een tekort).

5. Sportaccommodaties en leefbaarheid

In de discussie rondom de leefbaarheid van de woonplaatsen in plattelandsgemeenten speelt het voorzieningenniveau een centrale rol. Om de discussie rondom het aantal sportaccommodaties in De Fryske Marren te faciliteren, zetten we hieronder een aantal zaken op een rij.

5.1 Literatuurstudie

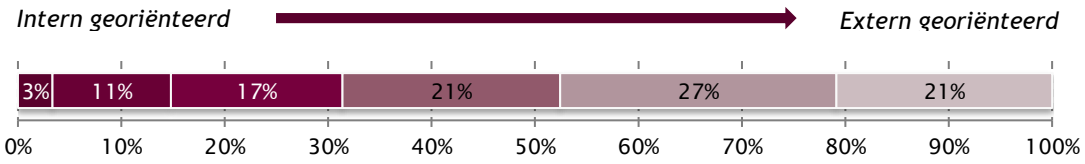
Sportverenigingen kunnen een belangrijke rol spelen in het sociaal kapitaal van dorpsbewoners. De sportvereniging kan worden gezien als een ontmoetingsplek in het dorp, waar de bewoners een (groot) deel van hun sociale netwerken onderhouden. Een (maatschappelijk) actieve sportvereniging weet een groot deel van de dorpsbewoners te bereiken. Dit kan zijn in de vorm van een actief (spelend) lid, dan wel als vrijwilliger of betrokkene, zoals de ouders van jeugdleden die zelf geen actief (spelend) lid zijn (Rözer, 2014; Hoekman et al., 2015; Ter Haar, 2016).

Naast de opbouw in sociaal kapitaal die sportverenigingen kunnen bieden aan dorpsbewoners, is voldoende aanbod van sportaccommodaties en verenigingsactiviteiten ook van belang voor de algehele leefbaarheid in een woonplaats. Net als in krimp- en anticipeerregio's, geldt in kleine woonplaatsen dat aan sport een belangrijke rol wordt toegeschreven met betrekking tot leefbaarheid (Hoekman & Van der Bol, 2014). Hoekman, Bulsink en Van Kalmthout (2015) benadrukken dat sportverenigingen tot de belangrijkste voorzieningen in dorpen gerekend kunnen worden, omdat zij in grote mate van zelforganisatie uitgaan. Daardoor bestaan ze vaak langer dan andere voorzieningen en zijn zij vaak de laatste voorziening die een dorp 'bij elkaar kan houden' en van een identiteit kan voorzien.

Sportverenigingen worden tegenwoordig niet alleen maar aangesproken op hun primaire functie van sportaanbieder, maar hen wordt ook steeds nadrukkelijker gevraagd om een bijdrage te leveren aan de uitvoering van landelijk en lokaal beleid en aan de realisatie van sportieve en maatschappelijke ambities (Hoekman & Van der Bol, 2014). Vastgesteld is dat verenigingen zich bewust lijken te zijn van hun maatschappelijke verantwoordelijkheden en oog hebben voor de functies die hen worden toegedicht. Zo vindt vier vijfde van de verenigingsbestuurders dat de sportverenigingen een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben.

Een deel van de Nederlandse sportverenigingen is in staat een 'breder' sportaanbod aan te bieden: een sportaanbod dat beter aansluit bij het leveren van een bijdrage aan maatschappelijke ambities. Langzaamaan verschuiven meer verenigingen van een meer interne oriëntatie (gericht op het sportaanbod voor leden) naar een meer externe oriëntatie (verbreding van het (sport)aanbod/activiteiten voor leden en niet-leden en samenwerking met niet-sportorganisaties). In 2016 kon een vijfde van de Nederlandse sportverenigingen worden beschouwd als een club met een 'breder' sportaanbod (figuur 5.1).

Figuur 5.1 Oriëntatie sportverenigingen

Bron: NOC*NSF/Mulier Instituut, Verenigingsmonitor 2016.

5.2 Situatie in De Fryske Marren

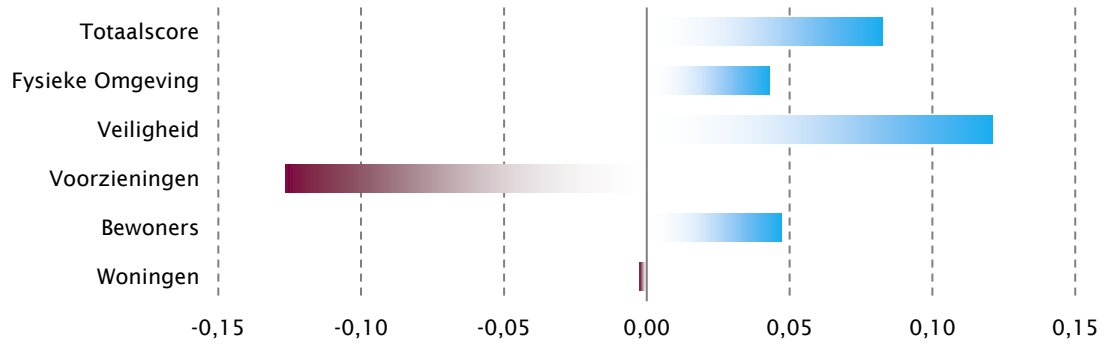
Leefbaarometer

Om een indicatie van de leefbaarheid van De Fryske Marren te krijgen, wordt de Leefbaarometer gebruikt (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2016). Leefbaarheid wordt gedefinieerd als ‘de sociale cohesie, de veiligheid en de fysieke kwaliteit van de woonomgeving’ (De Hart, Knol, Maas-de Waal & Roes, 2002). In de Leefbaarometer wordt daarbij aandacht geschonken aan de fysieke omgeving, veiligheid, voorzieningen, bewoners en woningen (Leidelmeijer et al., 2014). Het voortbestaan van het aanbod aan sportaccommodaties en hiermee het sportverenigingsleven kan invloed hebben op meerdere van deze indicatoren. Niet alleen maken sportvoorzieningen deel uit van het brede voorzieningenniveau van een dorp, maar het kan (indirect) ook effect hebben op de andere dimensies. Aangetekend moet worden dat in de Leefbaarometer sportvoorzieningen niet zijn meegenomen (bij de dimensie voorzieningen), wegens onderzoekstechnische beperkingen.

De leefbaarheid van De Fryske Marren wordt beoordeeld als ‘goed’ (score 7 op een schaal van 1 tot 9). De score van De Fryske Marren is hiermee hoger dan het landelijke gemiddelde (figuur 5.2). De leefbaarheid van Lemmer en Bakhuizen wordt beoordeeld als ‘ruim voldoende’; die van de overige woonplaatsen als ‘goed’ tot ‘zeer goed’ (figuur 5.3).

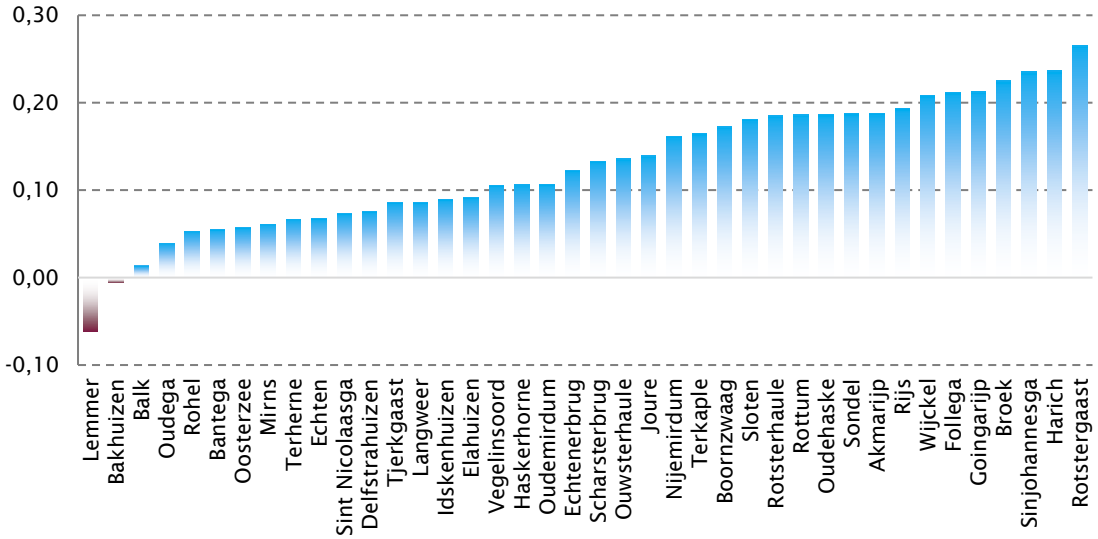
De Fryske Marren scoort op de dimensies woningen (nipt) en voorzieningen lager dan het landelijke gemiddelde. De score op de dimensie voorzieningen is van elke woonplaats in De Fryske Marren lager dan het landelijke gemiddelde. De score van Mirns is het laagst; de score van Oudehaske het hoogst (figuur 5.4). Gelet op de lage score op de dimensie voorzieningen (waarbij sportvoorzieningen niet zijn meegenomen), kan een voldoende aanbod aan sportvoorzieningen een significante rol spelen in de leefbaarheid van de gemeente.

Figuur 5.2 Leefbaarheid De Fryske Marren in 2016 (scores t.o.v. landelijke gemiddelde)

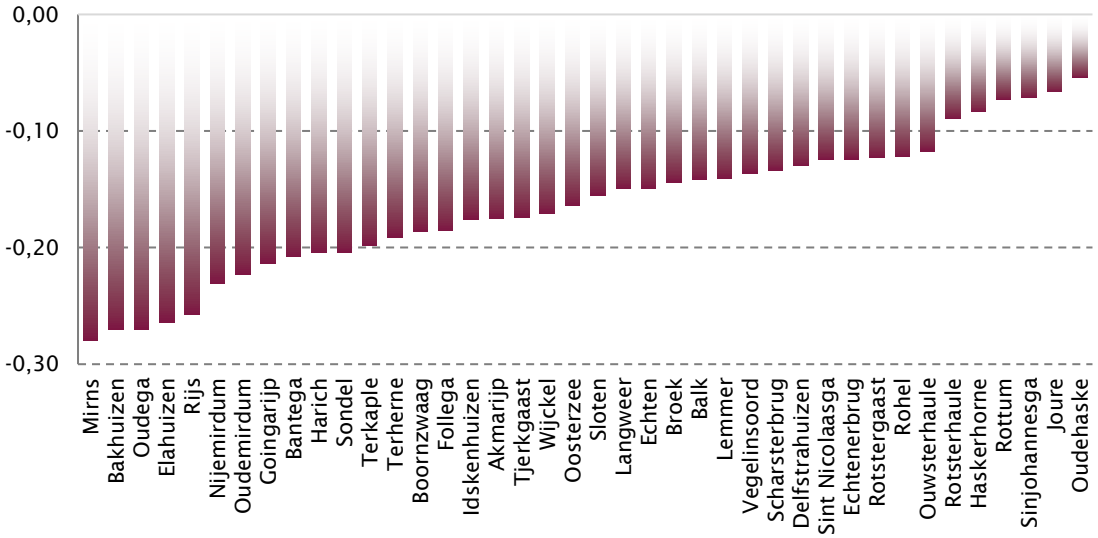
Bron: Leefbaarometer, 2016.

Figuur 5.3 Leefbaarheid woonplaatsen De Fryske Marren in 2016 (scores t.o.v. van landelijke gemiddelde)

Bron: Leefbaarometer, 2016.

Figuur 5.3 Score dimensie 'leefbaarheid' van leefbaarheid woonplaatsen De Fryske Marren in 2016 (scores t.o.v. van landelijke gemiddelde

Bron: Leefbaarometer, 2016.

Spreiding

De Fryske Marren is een uitgestrekte gemeente met circa 51.800 inwoners verdeeld over 51 woonplaatsen. De afstanden tussen de woonplaatsen is vaak dusdanig dat het niet realistisch is om aan te nemen dat veel inwoners actief zijn bij een sportvereniging in een andere woonplaats. Als gevolg van dit feit, beschikken veel kleinere woonplaatsen over een eigen sportaanbod (tabel 5.5). In de gebruikersbevraging voor de binnensportruimte geeft dan ook slechts een enkele respondent aan dat de spreiding en bereikbaarheid van de binnensportruimtes te wensen overlaat (zie hoofdstuk 3).

Sportverenigingen en de aanwezigheid van sportaccommodaties kunnen een belangrijke rol spelen in het sociaal kapitaal van bewoners en in de beoordeling van leefbaarheid van woonplaatsen met een laag inwoneraantal. De dichtheid en spreiding van het aanbod aan binnensportruimte in De Fryske Marren is dusdanig dat bijna elke woonplaats met meer dan 1.000 inwoners over een sporthal of sportzaal beschikt. Alleen Sintjohannesga (circa 1.260 inwoners) en Echternerbrug (circa 1.040 inwoners) beschikken over een gymzaal in plaats van een sporthal of sportzaal. Daarbovenop komt nog dat elke woonplaats met meer dan 1.000 inwoners (met uitzondering van Echternerbrug) over een tennis- én voetbalaccommodatie beschikken (tabel 5.5). Alleen gekeken naar de hoeveelheid en de spreiding, lijkt het aanbod aan sportruimte, en hiermee de mogelijkheden voor de activiteiten van sportverenigingen, op het moment geen beperkende factor in de leefbaarheid van de (kleine) woonplaatsen, maar eerder een toevoeging aan de leefbaarheid.

Oriëntatie binnensportverenigingen

Sportverenigingen krijgen tegenwoordig steeds meer een maatschappelijke functie toegeschreven. Zij dienen een bijdrage te leveren aan de maatschappij en moeten niet alleen de eigen leden bedienen. De binnensportverenigingen in De Fryske Marren lijken zich over het algemeen relatief veel bezig te houden met hun maatschappelijke functie. Dit blijkt uit de afgenomen gebruikersbevraging bij de binnensportverenigingen.

Eén derde van de binnensportverenigingen in De Fryske Marren kan worden benoemd als een vereniging met een externe oriëntatie, ten opzichte van één op de vijf sportverenigingen (binnen- en buitensport) in Nederland. Deze verenigingen zetten actief in op verbreding van het (sport)aanbod of op activiteiten voor leden en niet-leden, en zoeken actief de samenwerking met (niet-)sportorganisaties.

Nevengebruik velden en banen

Het gebruik van de velden en banen in De Fryske Marren bestaat hoofdzakelijk uit de ‘standaard’ verenigingsactiviteiten, namelijk trainingen en competitie. Incidenteel worden de banen en velden gebruikt voor toernooien (veelal gericht op de eigen leden van de vereniging) of sportdagen (van de lokale school). Op een deel van de banen en velden vinden incidenteel of structureel de gymlessen van de nabij gelegen scholen plaats.

De sportbanen en –velden in De Fryske Marren worden slechts in beperkte mate voor niet-vereniging gerelateerde activiteiten gebruikt. Alleen de tennisbanen van TV Joure worden ‘breder’ ingezet: de tennisbanen worden na schooltijd gebruikt door SKIK kinderopvang. Ook komt uit het nevengebruik van de sportbanen en –velden nauwelijks een maatschappelijke verantwoordelijkheid van de verenigingen naar voren. Het aantal G-leden of G-teams is bijvoorbeeld beperkt. Een goed voorbeeld van het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid door een vereniging is het team van statushouders van VV Balk. Dit wil overigens niet zeggen dat de (andere) buitensportverenigingen in De Fryske Marren niet hun maatschappelijk verantwoordelijkheid nemen. Deze hoeft namelijk niet per definitie op de velden of banen vervuld te worden, maar kan ook in de accommodatie plaatsvinden, zoals de kantine of kleedkamers.

Tabel 5.5 Aanbod binnensportruimte en buitensportverenigingen woonplaatsen De Fryske Marren in 2018

Woonplaats	Aantal inwoners	Binnensportruimtes			Hockey	Korfbal	Tennis	Voetbal	Kaatsen
		Sporthallen	Sportzalen	Gymzalen					
Joure	13.070	1	1	2	JHC Stix	SC Joure	TV Joure	SC Joure	
Lemmer	10.310	2		2	MHC Lemmer	KV Lemmer	Ready Again	CVVO & VV Lemmer	
Balk	4.240	1		1			Gaasterland	VV Balk	KV De Cannegieter
Sint Nicolaasga	3.320	1		1			TV De Greensetters	VV Renado	KV De Oorsprong
Oudehaske	1.940		1	1			TV De Greveling	VV Oudehaske	
Oudemirdum	1.340		1				Zie noot A	SV NOK	
Sintjohannesga	1.260			1			Zie noot A	VV De Wite Peal	
Langweer	1.110		1				LTC '78	VV Langweer	
Bakhuizen	1.060		1				TV Bakhuizen	RKVV Bakhuizen	
Echtenerbrug	1.040			1					
Oosterzee	900							VV EBC	
Scharsterbrug	830						TV Skarslach		
Terherne	750			1					
Sloten	710			1				VV Sleat	
Rottum	690						Zie noot A		
Bantega	640								
Wijckel	630					DTG			
Rotsterhaule	570								
Haskerhorne	570						TV Haskerhorne		
Nijemirdum	560								
Idskenhuizen	490							VVI	
Harich	470					KC Harich			
Vegelinsoord	400						TV Vegelinsoord	FFS	
Sondel	400								
Delfstrahuizen	390						TC De Kleine Kernen	VV Delfstrahuizen	
Tjerkgaast	370								
Elahuizen	350								
Ouwsterhaule	340						TV Tryegeaster		
Oudega	270							VV De Wâlde	
Rohel	260								
Goingarijp	260								
Echten	230								
Terkaple	230						Zie noot A		

[A] In Oudemirdum (twee), Sintjohannesga (twee), Rottum (twee) en Terkaple (twee) liggen tennisbanen waar geen bij de KNLTB geregistreerde vereniging op actief is.

Literatuurlijst

Hoekman, R., Bulsink, A. & Kalmthout, J. van (2015). *Sportverenigingen in krimpkernen. Het belang van sportverenigingen voor de leefbaarheid in krimpkernen*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoekman, R. & Bol, P. van der (2014). *Sport in collegeprogramma's 2014. Van armoedebeleid tot zelfredzaamheid*. Utrecht: Mulier Instituut.

Leidelmeijer et al. (2014). *Leefbaarometer 2.0: instrumentontwikkeling*. Geraadpleegd op 20 januari 2017 van http://doc.leefbaarometer.nl/resources/Leefbaarometer%202.0%20 Instrumentontwikkeling.pdf.

Ministerie van Binnenlandse Zaken (2016). *Leefbaarometer*. Geraadpleegd op 20 november 2018 van http://www.leefbaarometer.nl/home.php.

Rözer, M. (2014). *Sport in de krimpgebieden: samenwerking is het toverwoord*. Ede: Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen.

Ter Haar, M. (2016). Zit er muziek in de dorpsvereniging? *Vrijetijdsstudies*, 34 (3), 35-49.

Bijlagen

Bijlage 1 - Afstandsanalyse onderwijslocaties en binnensportruimtes De Fryske Marren

Tabel b1.1 Drie dichtstbijzijnde binnensportruimtes ten opzichte van onderwijslocaties voor basisonderwijs, afstanden in kilometers, gemeten over de openbare weg, 2018

School	Binnensportruimte	Afstand
RKBS Sint Ludgerus	De Trime (sporthal)	0,5
	Balk (gymzaal)	0,5
	De Foarmeling (gymzaal)	4,5
RKBS It Klimmerbled	Sint Nicolaasga (gymzaal)	0,2
	Doniahal (sporthal)	0,3
	It Tsjillân (sportzaal)	4,6
RKBS Sint Jozef	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	0,6
	De Hege Fonnen (twee sporthallen)	1,0
	Brede School Joure Zuid (gymzaal)	1,4
RKBS St. Mattheus	De Stuit (gymzaal)	1,1
	Sportfun (sporthal)	1,2
	De Woudfennen (sportzaal)	1,2
RKPC De Toekomst	De Gearte (sportzaal)	0,5
	It Klif (sportzaal)	6,6
	De Skaekel (gymzaal)	7,3
CBS De Fluessen	De Skaekel (gymzaal)	0,2
	De Trime (sporthal)	6,8
	Balk (gymzaal)	6,8
CBS Op 'e Terp	De Foarmeling (gymzaal)	3,6
	De Trime (sporthal)	4,1
	Balk (gymzaal)	4,2
CBS De Bolster	De Trime (sporthal)	0,2
	Balk (gymzaal)	0,2
	De Foarmeling (gymzaal	4,3
CBS De Stapstien	It Klif (sportzaal)	2,8
	De Trime (sporthal)	6,6
	Balk (gymzaal)	6,6
CBS De Klinkert	De Foarmeling (gymzaal)	0,0
	De Trime (sporthal)	4,4
	Balk (gymzaal)	4,4
CBS De Walikker	It Klif (sportzaal)	0,5
	De Gearte (sportzaal)	6,1
	De Trime (sporthal)	7,5
OBS Twa Fjilden	Sportfun (sporthal)	0,9
	De Stuit (gymzaal)	1,0
	De Woudfennen (sportzaal)	1,7
OBS Westermarskoalle	De Stuit (gymzaal)	0,1
	Sportfun (sporthal)	1,5
	De Woudfennen (sportzaal)	2,4
OBS De Ynset	Sintjohannesga (gymzaal)	3,2
	Kulturhûs (sportzaal)	3,6
	De Stuit (gymzaal)	9,5
OBS De Schakel	Sintjohannesga (gymzaal)	0,4
	Kulturhûs (sportzaal)	4,2
	Sportfun (sporthal)	7,0
OBS It Haskerplak	Kulturhûs (sportzaal)	0,0
	Sintjohannesga (gymzaal)	3,9
	De Stuit (gymzaal)	6,0
OBS De Lytse Mienskip	De Stuit (gymzaal)	3,1
	Sportfun (sporthal)	3,1
	Kulturhûs (sportzaal)	3,2
OBS Tryegeaster Honk	Gymzaal Sintjohannesga	4,2
	Sportfun (sporthal)	4,3
	De Woudfennen (sportzaal)	5,1
OBS De Brege	Sportfun (sporthal)	2,5
	De Woudfennen (sportzaal)	3,2
	De Stuit (gymzaal)	3,6

Noot: De blauwgedrukte binnensportruimtes zijn in gemeentelijke eigendom.

Tabel b1.1 (vervolg) Drie dichtstbijzijnde binnensportruimtes ten opzichte van onderwijslocaties voor basisonderwijs, afstanden in kilometers, gemeten over de openbare weg, 2018

School	Binnensportruimte	Afstand
OBS De Beuk	Sint Nicolaasga (gymzaal)	0,1
	Doniahal (sporthal)	0,3
	It Tsjillân (sportzaal)	4,6
Basisschool 't Swannestee	It Tsjillân (sportzaal)	0,2
	Sint Nicolaasga (gymzaal)	4,5
	Doniahal (sporthal)	4,5
OBS 't Hazzeleger	De Trime (sporthal)	0,5
	Balk (gymzaal)	0,5
	De Foarmeling (gymzaal)	4,5
NBBS De Reinboge	De Twilling (gymzaal)	3,7
	De Brêge (gymzaal)	5,6
	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	6,7
OBS De Dam	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	0,9
	De Hege Fonnen (twee sporthallen)	1,1
	De Twilling (gymzaal)	7,7
OBS De Meerpaal	Brede School Joure Zuid (gymzaal)	0,0
	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	1,1
	De Twilling (gymzaa)	7,7
OBS Het Tweespan	De Hege Fonnen (twee sporthallen)	0,4
	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	1,1
	De Twilling (gymzaa)	7,7
OBS De Wynbrekker	De Twilling (gymzaal)	1,7
	De Brêge (gymzaal)	3,6
	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	5,6
OBS Twa Yn Ien	De Brêge (gymzaal)	0,4
	De Twilling (gymzaal)	1,9
	Sintjohannesga (gymzaal)	8,6
CBS Dr. E.A. Borgerschool	Sportfun (sporthal)	0,9
	De Stuit (gymzaal)	1,0
	De Woudfennen (sportzaal)	1,7
CBS Bloei, locatie Terkaple	't Kampke (gymzaal)	3,6
	De Stuit (gymzaal)	5,8
	De Woudfennen (sportzaal)	6,8
CBS Bloei, locatie Terherne	't Kampke (gymzaal)	0,0
	De Stuit (gymzaal)	9,4
	De Woudfennen (sportzaal)	10,4
CBS De Trieme	Sintjohannesga (gymzaal)	0,3
	Kulturhûs (sportzaal)	4,0
	Sportfun (sporthal)	7,0
CBS Eben Haezer	De Twilling (gymzaal)	1,7
	De Brêge (gymzaal)	3,7
	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	5,6
CBS De Tarissing	Kulturhûs (sportzaal)	0,2
	Sintjohannesga (gymzaal)	3,9
	De Stuit (gymzaal)	6,2
CBS Dr. Wumkesskoalle	De Stuit (gymzaal)	0,7
	De Woudfennen (sportzaal)	1,8
	Sportfun (sporthal)	1,9
CBS De Spoarsiker	De Brêge (gymzaal)	0,5
	De Twilling (gymzaal)	2,0
	Sintjohannesga (gymzaal)	8,1
CBS It Haskerfjild	De Stuit (gymzaal)	0,1
	Sportfun (sporthal)	1,7
	De Woudfennen (sportzaal)	2,5
CBS De Arke	De Hege Fonnen (twee sporthallen)	0,3
	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	1,3
	De Twilling (gymzaal)	8,1
CBS De Paedwizer	Gymzaal Sint Nicolaasga	0,6
	Doniahal (sporthal)	0,7
	It Tsjillân (sportzaal)	4,7

Noot: De blauwgedrukte binnensportruimtes zijn in gemeentelijke eigendom.

Tabel b1.2 Drie dichtstbijzijnde binnensportruimtes ten opzichte van onderwijslocaties voor voortgezet onderwijs, afstanden in kilometers, gemeten over de openbare weg, 2018

School	Binnensportruimte	Afstand
Bogerman, locatie Balk	De Trime (sporthal)	0,6
	Balk (gymzaal)	0,6
	De Foarmeling (gymzaal)	4,7
Bornego College, locatie Joure	De Woudfennen	0,3
	Sportfun (sporthal)	1,3
	De Stuit (gymzaal)	2,2
Zuyderzee Lyceum, locatie Lemmer	Zuyderzee Lyceum (gymzaal)	0,3
	De Hege Fonnen (twee sporthallen)	1,5
	De Twilling (gymzaal)	6,9
Zuyderzee Lyceum, locatie Balk	De Trime (sporthal)	0,6
	Balk (gymzaal)	0,6
	De Foarmeling (gymzaal)	4,7
Sevenwolden	De Woudfennen (sportzaal)	0,3
	Sportfun (sporthal)	1,3
	De Stuit (gymzaal)	2,2

Noot: De blauwgedrukte binnensportruimtes zijn in gemeentelijke eigendom.

Bijlage 2 – Bezetting binnensportruimtes De Fryske Marren

Tabel b2.1 Gemiddeld bezetting gemeentelijke sporthallen en -zalen De Fryske Marren, naar weekdag, naar tijdsperiode en seizoen, in procenten

	Maandag		Dinsdag		Woensdag		Donderdag		Vrijdag	
	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.
08:00 uur - 16:00 uur										
Sporthallen										
De Trime	27%	59%	19%	42%	21%	32%	16%	32%	19%	66%
Sportfun	27%	27%	30%	33%	59%	57%	29%	38%	13%	28%
De Hege Fonnen I	31%	34%	31%	28%	48%	45%	37%	38%	57%	64%
De Hege Fonnen II	17%	30%	34%	46%	23%	26%	20%	31%	23%	31%
Doniahal	15%	15%	14%	15%	45%	65%	26%	25%	5%	1%
Sportzalen										
De Woudfennen	39%	94%	33%	78%	38%	94%	39%	94%	30%	88%
It Tsjillân	0%	0%	65%	66%	11%	25%	49%	50%	15%	27%
Turnzaal										
De Stuit	27%	27%	48%	48%	13%	13%	44%	44%	23%	25%
16:00 uur - 23:00 uur										
Sporthallen										
De Trime	52%	80%	28%	69%	48%	80%	47%	85%	19%	68%
Sportfun	46%	64%	91%	86%	51%	85%	82%	77%	45%	49%
De Hege Fonnen I	32%	54%	58%	73%	41%	59%	49%	74%	60%	77%
De Hege Fonnen II	41%	73%	41%	45%	51%	58%	25%	51%	23%	40%
Doniahal	42%	59%	52%	72%	29%	70%	50%	68%	26%	77%
Sportzalen										
De Woudfennen	24%	55%	38%	48%	30%	61%	29%	48%	29%	35%
It Tsjillân	7%	49%	37%	50%	9%	50%	16%	35%	10%	22%
Turnzaal										
De Stuit	71%	71%	71%	71%	57%	57%	71%	71%	67%	71%
19:00 uur - 21:00 uur										
Sporthallen										
De Trime	66%	100%	44%	100%	62%	100%	77%	100%	34%	61%
Sportfun	76%	100%	100%	100%	52%	100%	96%	100%	79%	73%
De Hege Fonnen I	49%	83%	75%	97%	70%	93%	67%	94%	51%	76%
De Hege Fonnen II	76%	100%	77%	88%	78%	90%	36%	93%	39%	45%
Doniahal	69%	78%	74%	100%	58%	98%	73%	100%	46%	100%
Sportzalen										
De Woudfennen	27%	100%	62%	72%	65%	100%	49%	88%	43%	52%
It Tsjillân	9%	73%	49%	75%	17%	58%	33%	89%	19%	43%
Turnzaal										
De Stuit	100%	100%	100%	100%	50%	50%	100%	100%	93%	100%

Tabel b2.2 Gemiddeld bezetting gemeentelijke gymzalen De Fryske Marren, naar weekdag, naar tijdsperiode en seizoen, in procenten

	Maandag		Dinsdag		Woensdag		Donderdag		Vrijdag	
	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.	Reg.	Wint.
08:00 uur – 16:00 uur										
De Trime	49%	53%	78%	78%	56%	61%	59%	59%	44%	47%
De Twilling	19%	19%	39%	44%	14%	19%	24%	20%	41%	50%
Brede School Joure Zuid	45%	40%	54%	49%	45%	44%	42%	45%	30%	31%
De Stuit	56%	56%	77%	84%	38%	37%	72%	72%	47%	50%
Sintjohannesga	19%	19%	66%	66%	2%	0%	28%	28%	70%	78%
Sint Nicolaasga	19%	26%	35%	38%	46%	54%	34%	38%	8%	15%
De Foarmeling	0%	0%	9%	9%	47%	47%	25%	25%	25%	31%
‘t Kampke	19%	19%	16%	25%	1%	0%	41%	38%	6%	11%
16:00 uur – 23:00 uur										
De Trime	32%	50%	63%	76%	27%	84%	71%	86%	0%	0%
De Twilling	61%	64%	84%	86%	51%	70%	56%	74%	39%	64%
Brede School Joure Zuid	16%	11%	36%	33%	12%	14%	37%	33%	9%	4%
De Stuit	55%	57%	18%	18%	36%	36%	47%	43%	67%	71%
Sintjohannesga	10%	15%	6%	14%	28%	43%	13%	29%	59%	71%
Sint Nicolaasga	45%	57%	52%	64%	9%	16%	16%	21%	11%	19%
De Foarmeling	26%	43%	12%	19%	3%	43%	4%	27%	19%	29%
‘t Kampke	25%	29%	0%	0%	12%	14%	6%	3%	0%	0%
19:00 uur – 21:00 uur										
De Trime	66%	100%	65%	95%	29%	90%	83%	100%	0%	0%
De Twilling	97%	100%	100%	100%	87%	100%	55%	83%	45%	100%
Brede School Joure Zuid	2%	0%	48%	50%	12%	17%	50%	50%	7%	0%
De Stuit	95%	100%	63%	63%	100%	100%	100%	100%	93%	100%
Sintjohannesga	33%	51%	10%	25%	34%	50%	35%	75%	83%	100%
Sint Nicolaasga	28%	50%	57%	75%	31%	50%	37%	50%	34%	63%
De Foarmeling	64%	100%	39%	60%	0%	0%	12%	50%	2%	0%
‘t Kampke	88%	100%	0%	0%	32%	50%	10%	0%	0%	0%

Bijlage 3 - Team- en ledenaantallen buitensportverenigingen

Tabel b3.1 Aantal teams hockeyverenigingen De Fryske Marren, 2017/'18

	Categorie	JHC Stix	MHC Lemmer
Zaterdag	A	1	1
	B	1	3
	C	2	3
	11D	2	2
	8E	2	2
	6E	1	1
	F	2	1
	Totaal	**11**	**13**
Zondag	Senioren	0	1
Totaal	**Totaal**	**11**	**14**

Tabel b3.2 Aantal teams korfbalverenigingen De Fryske Marren, 2017/'18

	Categorie	KC Harich	SC Joure	KV Lemmer	DTG
Zaterdag	Senioren	4	3	2	3
	A	2	2	0	0
	B	1	1	1	1
	C	2	1	1	0
	D	2	0	1	2
	E	2	0	1	1
	F	2	0	1	0
	Totaal	**15**	**7**	**7**	**7**
Totaal	**Totaal**	**15**	**7**	**7**	**7**

Noot: De teamaantallen van DTG zijn niet door de vereniging geverifieerd.

Tabel b3.3 Aantal leden tennisverenigingen De Fryske Marren, 2017/'18

Tennisvereniging	Senioren	Junioren	Totaal
TV Bakhuizen	20	0	20
Gaasterland	110	5	115
TC De Kleine Kernen	49	0	49
TV Haskerhorne	41	13	54
TV Joure	360	120	480
LTC '78	64	0	64
Ready Again	185	21	206
TV De Greveling	132	17	149
TV Tryegeaster	30	9	39
TV Skarslach	69	0	69
TV De Greensetters	130	25	155
TV Vegelinsoord	32	0	32

Noot: De ledenaantallen van Gaasterland, TC De Kleine Kernen en TV Vegelinsoord betreffen de aantallen in het seizoen 2015/'16.

Tabel b3.4 Aantal teams voetbalverenigingen De Fryske Marren, 2017/'18

	Categorie	Aanduiding	RKVV Bakhuizen	VV Balk	VV Delfstrahuizen	VVI	SC Joure	VV Langeweer	CVVO	VV Lemmer	VV EBC	VV De Wâlde	VV Oudehaske	SV NOK	VV Renado	VV De Wite Peal	VV Sleat	FFS	SJO RVC	SJO
Zaterdag	Sen.	M	2	4	3	4	7		4		2	2	4	3		3	3			
	Sen.	V		1		1	1			1		1		1		2		1		1
	Sen.	V (7:7 40m)												1				1		
	Sen.	V (7:7 20 m)		1					1				1							
	35+	M	1		1		2			1	1	1		1	2	1				
	45+	M				1												1		
	Vet.	M																		
	JO19			2			3		2	1			1			1			1	1
	MO19						1												1	
	JO17		1	4			4		3			1	2	1		1			2	2
	MO17			1									1							1
	JO15			2			7	1	4	1			1	1		2			3	1
	MO15			1			1									2			1	
	JO13			3			7		4	2		1	2	1		1				2
	JO13	7:7	1							1						1			2	
	MO13						1									1				
	MO13	7:7					1												1	
	JO11	7:7		5			6		5	1		1	1	2		3	1		4	3
	MO11	7:7																	1	
	JO10	7:7	1				4	2	2				1	1		1		1		
	JO9	6:6		4			5	1	3	2		1	1	1		2	1	1	4	3
	JO8	6:6	1	2			5	1	2	1			2	1		1				2
	JO7	4:4																1		1
	G	Jun.					1													
Zo	Sen.	M.					4	2		4					4			4		

Bron: KNVB, 2018.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 31 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl